การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL

PHRA BUASAI VONCHANTHA

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2024

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี
ชื่อนักศึกษา	:	พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา)
ชื่อปริญญา	:	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	:	พุทธศาสน์ศึกษา
ปีพุทธศักราช	:	2567
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....
(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์)

กรรมการ .....
(พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ)

กรรมการ .....
(ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic	:	An Application of the Iddhipatha for Students Lerning in Sayabouly Buddhist Secondary School
Student's Name	:	Phrabouasay Vongchantha
Degree Sought	:	Master of Arts
Program	:	Buddhist Studies
Anno Domini	:	2024
Advisor	:	Assoc.Prof.Dr.Suvin Ruksat

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Arts (Buddhist Studies)

Dean of Graduate School .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Thesis Committee :

Chairman .....
(Phrasrivinayaphon, Dr.)

Member (Advisor) .....
(Assoc.Prof.Dr.Suvin Ruksat)

Member .....
(Phramahaviroj Guttavīro, Asst.Prof.Dr.)

Member .....
(Asst.Prof.Dr.Somboon Watana)

Member .....
(Dr.Chompoonuch Changcharoen)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระบัวใส วงศ์จันทร์มา**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสน์ศึกษา**
ปีพุทธศักราช	:	**2567**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร, ผศ.ดร.**

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยม สมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี 2) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้นต่างกันและ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 132 คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ Scheffe (Post Hoc)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.89) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.83) ส่วน วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.81)

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย ต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีอายุและระดับชั้น ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย

ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี พบว่า ครูผู้สอนมีควรวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัย เพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความพอใจในการเรียนการสอน อยากที่จะเรียนในรายวิชา สนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ควรส่งเสริมนักเรียนด้านการปฏิบัติกิจกรรมโดยจัดฝึกอบรมนักเรียนให้ความรู้สึกที่ต้องการทำกิจกรรมหรืองานที่มอบหมายให้สำเร็จลงโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนมีองค์ความรู้ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียน และครูผู้สอนมีควรพิจารณาใคร่ครวญดำเนินตามหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษารวมทั้งมีการนำเอาหลักธรรม และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้

คำสำคัญ : หลักอิทธิบาท 4, การเรียนของนักเรียน

ABSTRACT

Thesis Topic	:	**AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL**
Student's Name	:	**Phra Buasai Vongchantha**
Degree Sought	:	**Master Aster Degree of Liberal Arts**
Program	:	**Buddhist Studies**
Anno Domini	:	**2024**
Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Suvin Ruksat**
Co-Advisor	:	**PhramahaViroj Guttaviro, Asst. Prof. Dr.**

This thesis has the following objectives: 1) to study the application of the Four Bases of Iddhipada in the learning of students at Sombun Songkla School, Chaiyaburi; 2) to compare the application of the Four Bases of Iddhipada in the learning of students at Sombun Songkla School, Chaiyaburi with different ages, grade points, and levels; and 3) to study recommendations on the application of the Four Bases of Iddhipada in the learning of students at Sombun Songkla School, Chaiyaburi. This research was a Qualitative Research. The sample group consisted of 132 students. The instrument used was a questionnaire. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way variance test. The analysis of mean differences was performed for each pair using the Scheffe (Post Hoc) method.

The results of the study were found that:

1. The results of the analysis of the level of application of the four bases of influence in the learning of students at Sampoonsongkram Secondary School, Chaiyaburi, were at a high level overall ($\overline{X}$ = 3.84). When considering each aspect, it was found that the aspect of chanda (being satisfied with learning) had the highest mean ($\overline{X}$ = 3.89), followed by the aspect of viriya (being diligent in learning) and citta (being attentive in learning) ($\overline{X}$ = 3.83), while the aspect of vimangsa (considering and pondering in learning) had the lowest mean ($\overline{X}$ = 3.81).

2. The results of the comparison of the application level of the four principles of influence in the learning of students of Sampuang Songkhram School, Chaiyaburi with different ages, grade levels and grade averages found that students of different ages and grade levels applied the four principles of influence in the learning of Sampuang Songkhram School, Chaiyaburi with statistical significance at the .001 level. Students of different grade averages applied the four principles of influence in the learning of students of Sampuang Songkhram School, Chaiyaburi with statistical significance at the .05 level.

3. Suggestions on the application of the four powers in the learning of students at Sampoom Songkla Secondary School, Chaiyaburi, found that teachers should plan the teaching and learning to be up-to-date in order to create interest in students to be satisfied with the teaching and learning, to want to study the subject, and to be interested in learning new things all the time. They should promote students in terms of practicing activities by organizing training for students, giving them a sense of wanting to complete assigned activities or tasks without being discouraged by any obstacles, and promoting students to have knowledge in analyzing the causes of problems that occur in learning. Teachers should consider and follow the curriculum and educational standards, including introducing new principles and innovations to help in teaching and learning so that students can develop their learning.

Keywords: Iddhipada, Student learning

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้ให้โอกาสในการศึกษากับพระภิกษุ สามเณร และบุคคลทั่วไป ให้ศึกษาเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และหลักปรัชญา รวมถึงการบูรณาการองค์ความรู้ไปสู่ศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้กับบุคคลทั่วไปได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง สามารถบูรณาการศาสตร์คำสอนเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ ทั้งทางโลกและทางธรรม ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ดูแลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตร ที่ช่วยเป็นภาระธุระในเรื่องของการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญที่ช่วยตรวจแบบสัมภาษณ์/แบบสอบถามที่เป็นเครื่องมือ อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์ และ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร, ผศ.ดร. ที่ช่วยแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดทั้งเพื่อน ๆ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา และกัลยาณมิตรทุกท่านที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจสนับสนุนให้ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องสักการะบูชาแด่บุพการี บูรพาจารย์ ญาติพี่น้อง และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ มารดา และ ญาติพี่น้อง ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจเสมอมา อาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งแก่ผู้วิจัย และทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องการศึกษาในครั้งนี้

พระบัวใส วงศ์จันทร์มา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ช
กิตติกรรมประกาศ..... ฌ
สารบัญ..... ญ
สารบัญตาราง..... ฐ
สารบัญแผนภูมิ..... ฑ
สารบัญคำย่อ..... ฒ

บทที่ 1 บทนำ..... 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1
1.2 ปัญหาการวิจัย..... 2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 3
1.4 สมมติฐานของการวิจัย..... 3
1.5 ขอบเขตของการวิจัย..... 3
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย..... 4
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย..... 5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 6
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียน..... 6
2.2 แนวคิดทฤษฎีการจัดการศึกษา..... 18
2.3 แนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนรู้..... 24
2.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้..... 48
2.5 หลักและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม..... 56
2.6 หลักการสอนเกี่ยวกับอิทธิบาท 4..... 63
2.7 แนวคิดที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้..... 80
2.8 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา..... 81

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 82
2.10 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย..... 86
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 87
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ..... 87
3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง..... 85
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 86
3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ..... 87
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 88
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล..... 89
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 90
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 93
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม. 94
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี..... 95
4.3 ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น แตกต่างกัน..... 107
4.4 ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี..... 129
4.5 บทสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่าย และ ครูผู้สอน เกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี..... 129
บทที่ 5 สรุปผล และข้อเสนอแนะ..... 137
5.1 สรุปผลการวิจัย..... 138
5.2 อภิปรายผลการวิจัย..... 142
5.3 ข้อเสนอแนะ..... 151
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย..... 151
5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป..... 152
บรรณานุกรม..... 153

ภาคผนวก..... 161

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ..... 162

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ..... 164

ภาคผนวก ค แบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย..... 168

ภาคผนวก ง รายนามผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์..... 176

ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในกาสัมภาษณ์..... 178

ภาคผนวก ฉ ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการประเมิน (ค่า CVI) แบบสัมภาษณ์ และ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ..... 186

ภาคผนวก ช เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมในการวิจัยในคน..... 193

ประวัติผู้วิจัย..... 195

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี..... 86

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป..... 95

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยภาพรวม..... 96

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ(มีความพอใจในการเรียน)..... 97

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ(มีความเพียรในการเรียน)..... 98

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)..... 99

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) 100

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลีโดยรวม จำแนกตามอายุ..... 101

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามระดับชั้น..... 102

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย..... 105

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมจำแนกตามอายุ..... 107

ตารางที่ 4.11 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมที่มีอายุต่างกัน..... 107
ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) จำแนกตามอายุ..... 108
ตารางที่ 4.13 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ที่มีอายุต่างกัน..... 108
ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) จำแนกตามอายุ..... 109
ตารางที่ 4.15 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ที่มีอายุต่างกัน..... 109
ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) จำแนกตามอายุ..... 110
ตารางที่ 4.17 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ที่มีอายุต่างกัน..... 110
ตารางที่ 4.18 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ที่มีอายุต่างกัน..... 111
ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) จำแนกตามอายุ..... 111
ตารางที่ 4.20 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีอายุต่างกัน..... 111

ตารางที่ 4.21 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามระดับชั้น..... 112
ตารางที่ 4.22 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีระดับชั้นต่างกัน..... 112
ตารางที่ 4.23 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีระดับชั้นต่างกัน..... 113
ตารางที่ 4.24 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) จำแนกตามระดับชั้น..... 114
ตารางที่ 4.25 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ที่มีระดับชั้นต่างกัน..... 114
ตารางที่ 4.26 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน..... 115
ตารางที่ 4.27 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) จำแนกตามระดับชั้น..... 116
ตารางที่ 4.28 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ที่มีระดับชั้นต่างกัน..... 116
ตารางที่ 4.29 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน..... 117
ตารางที่ 4.30 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) จำแนกตามระดับชั้น..... 118

ตารางที่ 4.31 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ที่มีระดับชั้นต่างกัน..... 118

ตารางที่ 4.32 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน..... 119

ตารางที่ 4.33 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) จำแนกตามระดับชั้น..... 120

ตารางที่ 4.34 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีระดับชั้นต่างกัน..... 120

ตารางที่ 4.35 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน..... 121

ตารางที่ 4.36 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย..... 122

ตารางที่ 4.37 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน..... 122

ตารางที่ 4.38 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน..... 123

ตารางที่ 4.39 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย..... 124

ตารางที่ 4.40 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน..... 124

ตารางที่ 4.41 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย..... 125
ตารางที่ 4.42 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน..... 125
ตารางที่ 4.43 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย..... 126
ตารางที่ 4.44 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน..... 126
ตารางที่ 4.45 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย..... 127
ตารางที่ 4.46 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน..... 127
ตารางที่ 4.47 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน..... 128

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 2.1 องค์ประกอบการเรียนการสอนของ ลำพอง บุญช่วย..... 19

แผนภูมิที่ 2.2 ไตรยางศ์การสอน..... 19

แผนภูมิที่ 2.3 องค์ประกอบการเรียนการสอนตามแนวคิดของเกลเซอร์..... 20

แผนภูมิที่ 2.4 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย..... 83

สารบัญคำย่อ

ตำราที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าหลักคำสอนใน “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี” เป็นข้อมูลอ้างอิง จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาส ครบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 พิมพ์ครั้งที่ 3/2552 ซึ่งมีคำย่อ และคำเต็มของคำศัพท์เรียงตามลำดับ ดังนี้

คำย่อ	**คำเต็ม**	
อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก		
องฺ.ติก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ติกนิปาต
องฺ.สตฺตก.	องฺคุตฺตรนิกาย	สตฺตกนิปาต
ที.ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคฺค
ม.อุ.	มชฺฌิมนิกาย	อุปริปณฺณาสก
ที.ม.	ทีฆนิกาย	มหาวรรค
ม.มู.	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์
ม.ม.	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์
สํ.ม.	สํยุตฺตนิกาย	มหาวารวคฺค
สํ.สฬา.	สํยุตฺตนิกาย	สฬายตนวคฺค
อภิ.วิ.	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	
อภิ.ธา.	อภิธรรมปิฎก ธาตุกถา	
อภิ.ก.	อภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ	

การอ้างอิงตัวหมายเลขหลังคำย่อ

ชื่อย่อคัมภีร์พระไตรปิฎกมี 3 ตอน คือ เลขเล่ม / เลขข้อ / เลขหน้า เช่น ที.ม. 10/136/82. หมายถึง พระไตรปิฎก หมวดพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคฺค เล่มที่ 10 ข้อที่ 136 หน้าที่ 82 เป็นต้น

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ ทางด้านความคิด ต่อความเข้าใจในทฤษฎีของการปฏิบัติตน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ต่อการส่งเสริมทัศนะคติในการปฏิบัติตน เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการปูรากฐานบุคคลในองค์กร ตั้งแต่ระดับปฐมวัย โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความรู้ให้นักเรียน เพื่อให้มีศักยภาพที่ดีอันเอื้อประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม จาการศึกษา ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “บุคคลผู้มีความอดกลั้นต่อการฝึก ย่อมถือว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุด” (ขุ.ธ.17/321/133) โดยเจตนาการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี มีแนวคิดในการก่อตั้งเพื่อเสริมพัฒนาบุคคลกร ในเขตพื้นที่ และใกล้เคียงที่มีความสนใจการศึกษา ตามระบบข้อกำหนดขององค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว (อ.พ.ศ) ที่เป็นสถาบันสูงสุดของการบริหารงานคณะสงฆ์ลาว ที่มองเห็นถึงประโยชน์ต่อการช่วยเหลือของพระภิกษุสามเณร ด้วยการใช้การศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นการยกระดับองค์ความรู้ของตนเอง ด้วยการปฏิบัติตนให้เท่าทันตามบริบทสังคม เพื่อประโยชน์ในอนาคตของนักเรียน โดยมีฐานคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นของแนวทางการวางแผนระบบการศึกษา

รูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาสงฆ์ลาวมีการคัดกรองบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ คือ ตรงตามความถนัดหรือตำแหน่งที่ต้องการ มีความเป็นนักวิชาการที่เหมาะสม รวมถึงพฤติกรรม ความรู้รอบตัว ความสามารถพิเศษ ที่สำคัญคือ เป็นผู้มีคุณธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น มีการผูกมิตรไมตรีที่ดีการเข้ากับสังคม บุคลากรและงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญ ในการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนลงสู่สถานศึกษาอย่างทันทีส่งเสริม สนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ระบบประกันคุณภาพการปฏิรูปหลักสูตร ปฏิรูปการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ที่ดีเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องประกอบกับการบริหารงานวิชาการจะต้องมีแนวทางในการ บริหารความเสี่ยงในรูปแบบการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว

ปัจจุบันโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี มีผู้สนใจในการเข้ารับการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นรูปแบบการศึกษาที่ผสมผลสานระหว่างการศึกษาทางสามัญ และพระปริยัติธรรม แต่สภาพปัญหาในปัจจุบันทางโรงเรียนยังมีปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนการสอนตลอดจนเตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 นักเรียนยังทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรมมุ่งเน้นให้เกิดความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ และแก้ปัญหา การสื่อสาร การสร้างความร่วมมือ การคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมทักษะด้านสารสนเทศสื่อ และเทคโนโลยี มุ่งเน้นให้มีความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ และสื่อต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และทักษะด้านชีวิต และอาชีพ มุ่งเน้นให้มีความสามารถในการยืดหยุ่น และปรับตัวมีเป้าหมายของชีวิตและความมุ่งมั่น เข้าใจสังคม และยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม หลักอิทธิบาท 4 คือ 1. ฉันทะ ความพอใจ รักใคร่ เต็มใจ และฝักใฝ่ในการเรียนอยู่เสมอ 2. วิริยะ ความเพียรพยายาม ความอุตสาหะและมานะบากบั่น 3. จิตตะ การเอาใจใส่ และให้ใจจดจ่ออยู่กับอยู่กับสิ่งที่ทำ มีสมาธิมั่นคงอยู่กับการเรียนของตน ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ และเรียนด้วยความตั้งใจ 4. วิมังสา การสอบสวนไตร่ตรอง และพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่กำลังทำนั้น ๆ และรู้จักคิดแก้ไขปรับปรุง ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญยิ่งเป็นธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสเอาไว้เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี สมควรยิ่งที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาในการ เรียนชองตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบุรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี” เพื่อให้เป็นการส่งเสริมพัฒนาในการเรียนของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ มีความฝักใฝ่ มีความพากเพียร มีจิตใจจดจ่อใช้สติปัญญาพิจารณาไตรตองด้วยเหตุผลจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายในด้านการเรียนของตนให้มีศักยภาพที่ดีต่อไป

1.2 ปัญหาการวิจัย

1.2.1 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบุรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี อยู่ในระดับใด

1.2.2 นักเรียนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี แตกต่างกันหรือไม่

1.2.3 ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบุรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

1.3.2 เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น ต่างกัน

1.3.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบุรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

1.4.1 นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี แตกต่างกัน

1.4.2 นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี แตกต่างกัน

1.4.3 นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี แตกต่างกัน

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) มีการสัมภาษณ์ประกอบในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มีการกำหนดขอบเขต ไว้ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี จำนวนประชากรทั้งหมด 200 รูป

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวนประชากรทั้งหมด 200 รูป กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ใช้ตาราง Krejcie และ Morgan จึงได้กลุ่มตัวอย่าง 132 รูป วิธีการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วิธีการเก็บตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) และสัมภาษณ์ผู้บริหารของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 รูป, รองผู้อำนวยการฝ่าย 4 คน

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี มีขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ด้านฉันทะ ความพอใจในการเรียน

2. ด้านวิริยะ ความเพียรในการเรียน

3. ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ในการเรียน

4. ด้านวิมังสา ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน

1.5.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี ตามความคิดเห็นของนักเรียน ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ เกรดเฉลี่ย และระดับชั้น

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี อันได้แก่ 1. ด้านฉันทะ ความพอใจในการเรียน 2. ด้านวิริยะ ความเพียรในการเรียน 3. ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ในการเรียน 4. ด้านวิมังสา ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน

ปัจจัยสนับสนุน คือ ด้านการเรียน และ ด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน

1.5.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านสถานที่ในการวิจัย คือ โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี ตั้งอยู่ เมืองไชยะบุรี แขวงไชยะบุรี สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยามศัพท์ที่จำเป็นและเพื่อสะดวกในการทำความเข้าใจในการวิจัย จึงได้กำหนดศัพท์เฉพาะในงานวิจัย ดังนี้

การประยุกต์ใช้ หมายถึง การที่นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลีการพัฒนาตนด้วยการนำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้เข้ากับการเรียนของนักเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ให้บรรลุเป้าหมายตามพึงประสงค์

อิทธิบาท 4 หมายถึง ฐานแห่งความสำเร็จซึ่งมีคุณธรรม เป็นหลักธรรมแบบอย่างในการปฏิบัติตนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ เพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่าอิทธิบาทซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ

ด้านฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใครในสิ่งนั้นอันได้แก่ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจ ด้วยความ รักในสิ่งนั้น สิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแล้ว นักเรียนจะมีความพอใจรักใครในการเรียนการสอน ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหาร การเรียนรู้ต้องดูแลการเรียนให้ดี

ด้านวิริยะ หมายถึง ความเพียรประกอบสิ่งนั้นอันได้แก่ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแล้ว นักเรียนจะมีความเพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำ ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดี และมีคุณภาพ

ด้านจิตตะ หมายถึง ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระอันได้แก่ เมื่อทำสิ่งใดด้วยความรู้จัก ไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบครอบ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแล้วนักเรียนจะมีการเอาใจฝักใฝ่คือ ความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน

ด้านวิมังสา หมายถึง ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญรู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบอันได้แก่ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแล้ว นักเรียนจะมีการพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุก ๆ วัน เพราะว่าจะต้องมีการเรียนการสอนให้ดี และประสบผลสำเร็จได้

นักเรียน หมายถึง สามเณรผู้มีความสนใจฝักใฝ่ในสาสนธรรม เรียนรู้เพื่อเอาความรู้มาพัฒนาตนตามระดับชั้นของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงค์ ไชยะบุลี สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

อายุ หมายถึง อายุของนักเรียนน แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ 12-15 ปี และ 16- 20 ปี

ระดับชั้น หมายถึง ระดับชั้นของนักเรียนน แบ่งเป็น 7 ช่วง คือ มัธยมศึกษาปีที่ 1 -7

เกรดเฉลี่ย หมายถึง เกรดเฉลี่ยของนักเรียนน แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ 1.50-2.50 ,2.51-3.50 และ 3.51 ขึ้นไป

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้ทราบถึงผลการการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

1.7.2 ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มีอายุ ระดับชั้น เกศเฉลยที่แตกต่างกัน

1.7.3 ทำให้ทราบถึงผลนำเสนอแนวการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

1.7.4 เพื่อนำผลการประยุกต์ไปใช้ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารงานวิจัย แนวความคิดทฤษฎีจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการทำวิจัยและการกำหนดกรอบในการวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียน
2.2 แนวคิดทฤษฎีการจัดการศึกษา
2.3 แนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนรู้
2.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้
2.5 หลักและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
2.6 หลักการสอนเกี่ยวกับอิทธิบาท 4
2.7 แนวคิดที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้
2.8 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2.10 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียน

2.1.1 ความหมายของพฤติกรรมการเรียน

ความหมายของคำว่าพฤติกรรมการเรียน (learning behaviors) มีคาอื่น ๆ ที่มีความหมายเหมือนกัน ได้แก่ ทักษะการเรียน (study skills) เทคนิคการเรียน (study techniques) นิสัยในการเรียน (study habits) และยุทธ์วิธีการเรียน (learning strategies) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอความหมายพฤติกรรมการเรียน ทักษะการเรียน เทคนิคการเรียน นิสัยในการเรียน และยุทธ์วิธีการเรียน ไว้ดังนี้

Holtzman (1965, p. 17) ได้กล่าวถึง นิสัยในการเรียนว่ามีพฤติกรรมการเรียนที่แสดงออกอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับการใช้เวลาเรียน รู้จักใช้เวลาในการเรียนได้อย่างเหมาะสม รู้จักแบ่งเวลา ไม่ผัดผ่อนและหลีกเลี่ยงและปฏิบัติงานได้รับมอบหมายทันเวลา

Wrenn and Larsen (1969, pp. 1-4) ได้เสนอว่าทักษะในการเรียนและเทคนิคในการเรียนเป็นลักษณะของพฤติกรรมแบบหนึ่งและเป็นส่วนหนึ่งของนิสัยในการเรียน ซึ่งนิสัยในการเรียน (study habits) เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่แสดงออกหรือกระทำ ในการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งของและบุคคล (Jearakul, 1976, p. 15) ซึ่งลักษณะนิสัยในการเรียนนั้นจะรวมไปถึง เทคนิคในการเรียน และทักษะในการเรียนด้วย (วิชชุดา เตียวสกุล, 2529, หน้า 6) เช่นเดียวกับ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2538, หน้า 1) ที่กล่าวว่านิสัยในการเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกอย่างสม่ำเสมอ แสดงถึงความพอใจและมุ่งมั่นที่จะศึกษาหาความรู้ให้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวประกอบด้วยความตั้งใจ และเอาใจใส่ในการเรียน การวางแผนและการจัดระบบการเรียน มีความมุ่งมั่นที่จะแสวงหาความรู้ และพัฒนาการเรียนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความคิดริเริ่ม ขยัน อดทน รับผิดชอบ พึ่งตนเอง และมีความภาคภูมิใจในผลการเรียนของตน

Weinstein and Mayer (1986, p. 315) ให้ความหมายว่า เป็นพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีกระบวนการศึกษาหาความรู้อย่างไร ตัวอย่างเช่น การขีดเส้นใต้ข้อความที่สำคัญ ๆ การสรุปประเด็นสำคัญของสิ่งที่เรียน หรือการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้สิ่งที่เรียนกระจ่างขึ้น

Cranston and Mccort (1985, p. 136) ได้ให้ความเห็นว่า พฤติกรรมในการเรียนของผู้เรียนและเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียน การสอน ผู้สอน และสัมพันธภาพกับเพื่อน หมายถึงวิธีการเรียนของผู้เรียนที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าขณะนั้นเอง

ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2525, หน้า 33) ได้อธิบายความหมายและลักษณะของพฤติกรรมการเรียนว่า พฤติกรรมการเรียน หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่นักเรียนแสดงออกเพื่อมุ่งพัฒนาในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ในวิชาต่าง ๆ

สุมานิน รุ่งเรืองธรรม (2526, หน้า 33) ได้สรุปว่าพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ผู้เรียนมีความเจริญสูงสุด โดยผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนก็คือ สิ่งที่บุคคลกระทำขณะที่เรียนนั่นเอง

โสภา ชูพิกุลชัย (2528, หน้า 111) ให้ความหมายของพฤติกรรมการเรียน หมายถึง การกระทำ หรือกิจกรรมที่นักเรียนแสดงออกในด้านการเรียน การตอบสนองหรือปฏิกิริยาที่นักเรียนมีต่อประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมในขณะที่เรียนด้วย ดังนั้นพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

ภิญโญ สาธร (2531, หน้า 16) ได้สรุปถึงพฤติกรรมการเรียนที่ดี คือ การปฏิบัติตัวทั้งในและนอกห้องเรียน โดยนักเรียนควรให้ความสนใจเฉพาะสิ่งที่ครูสอนเท่านั้น ถ้าช่วงใดฟังครูอธิบายไม่ทันหรือไม่เข้าใจแจ่มแจ้งควรยกมือถามทันที ถ้าช่วงใดฟังหรือจดคำอธิบายไม่ทันควรเว้นที่จดไว้

ภายหลังแล้วรีบจดในสิ่งที่ครูกำลังพูดอยู่ การจดคาอธิบายควรจดจากความเข้าใจของนักเรียนเอง เมื่ออยู่นอกห้องเรียน นักเรียนควรทำแบบฝึกหัดที่ครูสั่งหรือลองทบทวนดูในสิ่งที่เรียนมาแล้วในชั้นเรียน และทำตารางเวลาส่วนตัวประจำสัปดาห์เพื่อวางแผนในการเรียน

ทิพวรรณ สุวรรณประเสริฐ (2541, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมการเรียนว่าหมายถึง การปฏิบัติตัวทางการเรียนของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่

1. การปฏิบัติตัวในห้องเรียนที่โรงเรียน ขณะที่ครูกำลังสอนในชั้นเรียน ได้แก่ การนำอุปกรณ์มาเรียนครบ เข้าชั้นเรียนตรงเวลา ตั้งใจฟังครูสอน จดคาอธิบายของครูสรุปเป็นความเข้าใจของนักเรียนเอง

2. การปฏิบัติตัวนอกห้องเรียน ได้แก่ ทบทวนบทเรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จและส่งตามกำหนดเวลา ไม่ละเลยหรือหลีกเลี่ยงงานที่ได้รับมอบหมาย พยายามติดตามผลงานของตนที่ได้ทำไปแล้วเพื่อแก้ไขปรับปรุงงานที่ทำบกพร่องให้ดียิ่งขึ้น

กิ่งกาญจน์ ปานทอง (2545) สรุปว่า ความหมายของพฤติกรรมการเรียนว่า หมายถึง การปฏิบัติตัวของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนได้อย่างเหมาะสมกับวัน เวลา และสถานที่ ได้แก่ การแบ่งเวลาในการเรียน การฟัง การอ่าน การจดโน้ตเพื่อช่วยจำ การส่งการบ้าน การทบทวนบทเรียน และการเตรียมตัวสอบ เป็นต้น

กรมวิชาการ (2542) ได้มีแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพทางการเรียน มีการจัดรูปแบบการส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่สำคัญ มีองค์ประกอบเป็นจิตใจ ได้แก่ เจตคติที่ดี มีแรงจูงใจ ลักษณะเฉพาะในการเรียน ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้ นิสัยในการเรียน ความพร้อม ได้แก่ การใช้เวลา สิ่งแวดล้อม สภาพร่างกาย และวิธีการเรียน ได้แก่ การจำ การคิด การฟัง การอ่าน การเขียน โดยจัดกิจกรรมสนับสนุนมีขอบข่ายเนื้อหา ต่าง ๆ เช่น การกำหนดเป้าหมายการเรียน การปลูกฝังเจตคติและแรงจูงใจในการเรียน การสำรวจนิสัยทางการเรียน การสำรวจลีลาการเรียนรู้ การบริหารเวลาให้เหมาะสม การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การฝึกทักษาการคิดรวบยอด การคิดอย่างเป็นระบบการพัฒนาทักษะการอ่าน ฝึกทักษะการฟัง การเขียน การจดบันทึก และการพูด ฝึกทักษะในการจำ สร้างนิสัยใฝ่เรียนรู้ การเตรียมตัวสอบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียน รู้จักลักษณะเฉพาะในการเรียน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และมีวิธีการเรียนที่ดี และสามารถพัฒนาตนเองได้ เน้นการสร้างพฤติกรรมที่ดีให้แก่ผู้เรียน

พรพจน์ เพ็ชรทวีพรเดช (2547) สรุปว่า ความหมายของพฤติกรรมการเรียน หมายถึง การกระทำกิจกรรม การตอบสนอง ปฏิกิริยา หรือวิธีการและเทคนิคในการเรียนของนักเรียน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ ให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดในวิชาต่าง ๆ โดยมีการ

แสดงออกอย่างสม่ำเสมอด้วยความพึงพอใจ และมานะพยายามที่จะพัฒนาการเรียนให้ดีขึ้นโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

สุทัศน์ สีแก้วเขียว (2548) สรุปว่า ความหมายของพฤติกรรมในการเรียน หมายถึง เป็นพฤติกรรมที่สืบเนื่องมาจากทักษะในการเรียนและเทคนิค ในการเรียนสำหรับนักเรียนอาจถือได้ว่าเป็นเทคนิคในการเรียนอย่างหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมทางด้านการเรียนที่ปฏิบัติเป็นประจำ โดยพฤติกรรมส่วนนี้มาจากเทคนิคในการเรียน รวมถึงการทำงานและการใช้เวลาอย่างเหมาะสมของนักเรียนด้วย

สรุปได้ว่า พฤติกรรมการเรียนเป็นการแสดงออกในการปฏิบัติตัวของนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนซึ่งสามารถพัฒนาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การรู้จักใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเตรียมตัวในการเรียน การจดบันทึก การมีสมาธิ การจำ การใช้เทคนิคต่าง ๆ การอ่าน การเลือกใจความสำคัญ กระบวนการรวบรวมข้อมูล หรือการเตรียมตัวสอบ และพฤติกรรมการเรียนที่พัฒนาด้วยการฝึกฝนและมีประสบการณ์ โดยเฉพาะวิธีการเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นประจำหรือปฏิบัติบ่อยครั้งจะนำไปสู่นิสัยในการเรียนที่ดี ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ ให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดในการเรียน

2.1.2 เจตคติในการเรียน

เจตคติในการเรียน ถือเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งในความหมายของเจตคติ ดังนี้

ชัยวัฒน์ แสงศรี (2538, หน้า 53) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึก ความคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อม ความรู้สึก และความคิดดังกล่าวเป็นไปได้ในทางชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย อันมีแนวโน้มที่จะให้บุคคลแสดงปฏิกิริยาและกระทำต่อสิ่งนั้น ๆ ทั้งในการสนับสนุนและต่อต้าน เจตคติ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน การที่เราจะทราบเจตคติของบุคคลหนึ่งได้ก็ต้องใช้วิธีแปลความหมายของการแสดงออก ซึ่งอาจจะเป็นแบบหนึ่งขององค์ประกอบของเจตคติก็ได้ ส่วนเจตคติทางการเรียนนั้น

วิชชุดา เตียวสกุล (2529, หน้า 14) กล่าวถึงเจตคติทางการเรียน ว่าเป็นความรู้สึก และความคิดเห็นที่มีต่อความรู้ต่อการศึกษา ทั้งทางด้านการเรียนการสอน คือยอมรับตัวครูและคุณค่าทางการศึกษา

สุดฤทัย มุขยวงศา (2533, หน้า 7) ที่อธิบายเจตคติในการเรียนว่าเป็นสภาพทางอารมณ์ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อตอบสนองต่อครู โรงเรียน และระบบการศึกษา เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ ซึ่งแสดงออกมาได้ 2 ด้าน คือ

1. เจตคติในทางที่ดีต่อการเรียน นักเรียนจะแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ สนใจมาเรียนสม่ำเสมอ ยอมรับความสามารถ และวิธีการของครู เห็นคุณค่าของการศึกษา

2. เจตคติในทางที่ไม่ดีต่อการเรียน นักเรียนจะแสดงออกในลักษณะของความไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ชอบครู ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียนบ่อย ๆ ไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา

สรุปได้ว่า เจตคติเป็นความรู้สึก ความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ในทางการเรียน นักเรียนจะแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ และสนใจเรียนอย่างสม่ำเสมอ จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี มีแนวโน้มประสบความสำเร็จในการศึกษาสูง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยเพื่อศึกษาว่าพฤติกรรมการเรียนด้านเจตคติทางการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1.3 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง แรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบพฤติกรรมที่จะประสบสัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศ และมีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

Weiner (1972, p. 158) ได้สรุปลักษณะเด่นของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง เปรียบเทียบกับผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำไว้ดังนี้

1. ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ตั้งใจทำงานดีกว่า อดทนต่อความล้มเหลวสูง ชอบเลือกงานสลับซับซ้อนมากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

2. ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ชอบริเริ่มกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความคิดของตัวเองมากกว่าและภูมิใจที่ได้เลือกงานยากมากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

สถิต วงศ์สวรรค์ (2527, หน้า 14) กล่าวถึง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่าเป็นความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จในงาน

รุจิรา เยาวมาตย์ (2541, หน้า 13) ได้อธิบายว่าใฝ่สัมฤทธิ์นั้นส่งผลต่อการเรียนของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังเพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จหรือสัมฤทธิ์ผลที่ได้ตั้งไว้ ผู้ที่ประสบความสำเร็จจะเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง

ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2537, หน้า 31-35) กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นการทำให้มีความศรัทธาอยากเรียน นับว่าเป็นสิ่งที่จาเป็นอันดับแรกของการเรียน และเป็นความสำเร็จไปแล้วเกินครึ่ง วิธีการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากเรียน คือ ต้องเร้าใจตนเองให้เกิดความสนใจอยากเรียน

สรุปได้ว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความปรารถนาของบุคคลที่ต้องการจะได้รับผลสำเร็จในงานนั้น ด้วยเหตุนี้แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จึงมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งถ้าผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนสูง เช่น มีความตั้งใจเรียน ต้องการจะประสบผลสำเร็จในการเรียน จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงด้วยเช่นกัน

2.1.4 การจัดการกับเวลาทางด้านการเรียน

สำหรับการจัดเวลาในการเรียน ซึ่งเป็นการวางแผน เป็นการจัดตารางการเรียนของนักเรียน และเป็นตัวแปรหนึ่งของพฤติกรรมการเรียน การจัดการเวลาในการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีผู้ได้ศึกษาวิจัยดังนี้

Humphreys (1960) ศึกษาความสัมพันธ์ของกิจกรรมนอกโรงเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงใช้เวลาในการทำกิจกรรมนอกโรงเรียน เช่น การอ่านหนังสือ งานศิลปะ และกิจกรรมทางสังคมค่อนข้างสูงมาก เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูโทรทัศน์ ร้องเพลง และการเล่นเกมต่าง ๆ

Uris (1970) ได้แบ่งเวลาออกเป็น 3 ประเภทตามลักษณะงานที่ต้องใช้แตกต่างกัน คือ

1. เวลาที่ต้องใช้อย่างคงที่ (fixed) ได้แก่เรื่องที่ต้องปฏิบัติในสัปดาห์ที่มีลักษณะสม่ำเสมอและไม่อาจตัดทอนได้เลย

2. เวลาที่พอยืดหยุ่นได้ (semi flexible) ได้แก่ เรื่องที่พอจะเพิ่มลดหรือยืดหยุ่นเวลาในการปฏิบัติงานพอสมควร

3. เวลาที่สามารถแปรเปลี่ยนได้ (variable) ได้แก่ เรื่องที่สามารถจะระงับโดยเปลี่ยนแปลงไปใช้ทางเลือกอื่น อาจจะรอไว้ทำภายหลังหรือสามารถเพิ่มหรือลดเวลาเรื่องนั้น ๆ ได้

นอกจากนี้ Uris ยังได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับนักเรียนในการตรวจสอบข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนของตนเองในการจัดสรรเวลา โดยใช้คำถามเหล่านี้เป็นแนวทางคือ

1. การจัดแบ่งเวลาที่กำหนดไว้นั้นได้เป็นไปตามความสำคัญที่ควรจะเป็นหรือไม่

2. ถ้าเพิ่มเวลาให้กับกิจกรรมที่กำหนดไว้นั้นแล้ว จะช่วยเพิ่มผลสำเร็จของตนและของงานชิ้นนี้ขึ้นบ้างหรือไม่

3. สามารถเปลี่ยนเรื่องที่อยู่ภายใต้ประเภทคงที่ มาอยู่ภายใต้ประเภทที่พอจะยืดหยุ่นได้บ้างหรือไม่

4. สามารถเปลี่ยนเรื่องที่อยู่ภายใต้ประเภทยืดหยุ่นได้มาอยู่ภายใต้ประเภทคงที่ได้หรือไม่ เพราะบางครั้งเราอาจมองข้ามกิจกรรมสำคัญ ๆ และจาเป็นต้องทำไปบ้างก็ได้

5. กิจกรรมที่จัดประเภทไว้ว่าสามารถจะเปลี่ยนแปลงได้นั้น สามารถตัดทิ้งได้หรือไม่ โดยมากถ้าวิเคราะห์ให้ดีจะพบกิจกรรมที่ไม่มีความสำคัญอะไร ทำให้เราสามารถตัดหรือย่นเวลาไปได้มาก

วัชรี บูรณสิงห์ (2526, หน้า 48-54) อธิบายว่า การจัดสรรเวลาในการศึกษาถือได้ว่าเป็นเทคนิคที่สำคัญ อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนให้ได้ผลดีขึ้นประการหนึ่ง กล่าวคือ ผู้เรียน

จะต้องมีการทำตารางเวลาสำหรับศึกษาของตนเอง เพื่อจะได้ทำรายการสิ่งที่จะต้องทำตามลาดับความสำคัญก่อนหลัง และเวลาในการพักผ่อนให้เหมาะพร้อมทั้งมีวิธีการอ่านให้ถูกต้องเหมาะสม

สุขใจ น้ำผุด (2536, หน้า 44) กล่าวว่า เวลาเป็นสิ่งมีค่าเราสามารถใช้ให้เกิดเป็นเงินเป็นทองขึ้นมาได้ แต่เวลาเป็นทรัพยากรที่ต่างจากทรัพยากรทั้งหลาย เพราะเมื่อผ่านไปแล้วไม่มีการย้อนคืน ดังนั้นคุณค่าของเวลาจึงขึ้นกับการรู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์เท่านั้น

ทิพวรรณ สุวรรณประเสริฐ (2541, หน้า 39) กล่าวว่า เวลาเป็นทรัพยากรที่มีค่ามีอยู่อย่างจากัด เมื่อผ่านไปแล้วจะผ่านไปเลยไม่มีการย้อนคืนมา ไม่อาจซื้อหาหรือแลกเปลี่ยนด้วยสิ่งของได้ เวลาเป็นสิ่งตัดสินคุณค่า เป็นเครื่องหมายของการเจริญเติบโตเป็นความหวัง เป็นทรัพยากรที่ล้าค่าที่สร้างเงิน สร้างงาน และความสำเร็จ

ยุดา รักไทย และณัฐพงศ์ นาศมาริษ (2543, หน้า 20) การวางแผนและทำตารางเวลาซึ่งเป็นแผนที่ต้องทำแบบสัปดาห์ต่อสัปดาห์ โดยระบุถึงสิ่งที่ต้องทำในแต่ละวันอย่างละเอียด และเวลาที่เหมาะสมแก่การทำแผนประเภทนี้คือ ช่วงสุดสัปดาห์ (เย็นวันศุกร์-เช้าวันอาทิตย์) เพราะนักเรียนรู้แล้วว่า 5 วันที่ผ่านมาเราได้เรียนอะไรและได้รับมอบหมายงานประจำสัปดาห์อะไรมาบ้าง เพื่อจะได้ใช้สิ่งนี้ทำแผนสำหรับสัปดาห์หน้า เพราะการทำแผนประจำสัปดาห์จะช่วยให้เรารู้ถึงศักยภาพส่วนตัวและรู้ว่าเทอมต่อ ๆ ไป ควรจะวางแผนอย่างไรจึงจะดี

สรุปได้ว่า การจัดการเวลาด้านการเรียน หมายถึง นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงรู้จักการจัดสรรเวลาเพื่อการศึกษาของตนเองเพื่อให้มีเวลาเพียงพอในการเตรียมตัว ทำงานที่ได้มอบหมายในชั้นเรียน และทบทวนเนื้อหา เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการเรียนของตนเอง ซึ่งนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนั้น มักจะมีการจัดการเวลาในการเรียนที่ไม่เหมาะสม และไม่รู้จักการจัดเวลาตามความสำคัญ

2.1.5 ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน

Cattell and Scheier (1961, pp. 263-264) ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับความวิตกกังวลว่า โดยทั่วไปแล้ว ความวิตกกังวลและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จะสัมพันธ์กันเป็นลบ แต่ผลที่ได้ยังสรุปแน่นอนไม่ได้ เพราะผลดังกล่าวต้องขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียนรู้แรงจูงใจ ระดับอายุ และความเข้มของความวิตกกังวล

Rycroft (1978, p. 12) กล่าวว่า ความวิตกกังวลเป็นความรู้สึกเตรียมพร้อมเพื่อเผชิญกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคย ภาวะเช่นนี้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลตระหนักว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่เป็นอันตรายต่อตนเองแต่ยังไม่สามารถกาจัดสิ่งนั้นได้ เนื่องจากยังไม่ได้เกิดขึ้นจริง ๆ หากสิ่งนั้นเกิดขึ้นหรือบุคคลรับรู้อย่างชัดเจนแล้วความวิตกกังวลก็จะหมดไปเพราะไม่ต้องเตรียมพร้อมที่จะเผชิญปัญหา

Spielberger, Gonzalez, and Fletcher (1979, p. 111) ได้สรุปแนวคิดในการศึกษาความวิตกกังวลในการสอบจากผู้วิจัยหลาย ๆ คนว่า การศึกษาความวิตกกังวลในการสอบต้องอ้างอิงความแตกต่างระหว่างบุคคลในความโน้มเอียงในการตอบสนองต่อความเครียดในการสอบการศึกษาส่วนใหญ่พบว่า ผู้มีความวิตกกังวลส่วนใหญ่มักมีประสบการณ์เหมือน ๆ กันในเรื่องต่อไปนี้

1. ลักษณะการแสดงออกถึงปฏิกิริยาทางอารมณ์ด้วยความรู้สึกตึงเครียด
2. ความวิตกกังวลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของตนเองซึ่งแสดงถึงความตั้งใจ
3. การกระตุ้นหรือการเร้าของระบบประสาทอัตโนมัติ

สรุปได้ว่า ความวิตกกังวล หมายถึง สภาพที่บุคคลรู้สึกไม่สบายใจ กระวนกระวายใจหรืออารมณ์ไม่ดี ไม่สบายใจ รู้สึกเศร้า ใจลอยโกรธง่าย ซึ่งความวิตกกังวลนั้นจะมีผลต่อการเรียนรู้ หากมีระดับความวิตกกังวลสูงจะส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ดังนั้นความวิตกกังวลในระดับสูงจะมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่หากนักเรียนมีระดับความวิตกกังวลต่ำ ก็จะส่งผลให้มีความกระตือรือร้นในการเรียน และส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

2.1.6 การมีสมาธิต่อการเรียน

ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2537, หน้า 31-35) กล่าวว่า การเรียนของนักเรียนให้ได้ผลดีนั้น การมีสมาธิในการเรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง เพราะการเรียนจะมีประสิทธิภาพต้องอาศัยความตั้งใจจดอยู่กับการเรียนความพร้อมที่จะเรียน และสนใจในวิชานั้นจริง ๆ สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อสมาธิในการเรียนเช่น ความหิว ความอิ่ม เสียงดัง ฯลฯ ต้องขจัดให้หมดไป ขณะที่ฟังคาบรรยายหากเกิดข้อสงสัยควรรีบจดไว้ เพื่อไม่ให้ข้อสงสัยนั้นรบกวนสมาธิในการเรียนในช่วงนั้น ๆ

อุดม ทิพย์พงศ์ธร (2539, หน้า 10) กล่าวว่า สมาธิ หมายถึง ภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว แน่วแน่ต่ออารมณ์เดียว หรือภาวะที่จิตกำหนดแน่วแน่อยู่กับอารมณ์อันหนึ่งซึ่งอารมณ์ในที่นี้หมายถึงสิ่งที่จิตไปยึดเหนี่ยวจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้นทางกาย หรือทางใจ

สรุปได้ว่า การมีสมาธิในการเรียน หมายถึง การที่นักเรียนมุ่งความสนใจของตนเองไปสู่บทเรียน หรือสิ่งที่กำลังเรียนในขณะนั้น ซึ่งถ้านักเรียนขาดสมาธิ ไม่ใส่ใจต่อเนื้อหาที่ตนเองเรียนจะทำให้มีผลต่อการจดจำเนื้อหาและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

2.1.7 กระบวนการรวบรวมข้อมูล

Weinstein and Palmer (2002, p. 11) กล่าวถึง การรวบรวมข้อมูลว่า เป็นการที่นักเรียนกระตือรือร้นในการค้นหาความรู้และใช้เหตุผลโดยการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เรียนเป็นภาษาตนเอง โดยนาเนื้อหาทั้งหมดมาประมวลเข้ากันอย่างมีเหตุผล และหาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เรียนกับประสบการณ์เดิม ซึ่งความหมายดังกล่าว มีความคล้ายคลึงกันกับความหมายของความจา ซึ่งเป็น

ระบบที่เชื่อมต่อกันและกัน คือ เป็นการโยงเอาสิ่งใหม่เข้ากับสิ่งเดิมอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วยหลัก 3 อย่าง คือ (ยุดา รักไทย และณัฐพงศ์ นาศมาริษ, 2543, หน้า 71)

1. สนใจ คือการให้ความสนใจต่อสิ่งที่ต้องการจา มีความกระตือรือร้น ถ้าไม่มีก็ให้หยุดความพยายามที่จะจานั้น เพราะเสียเวลาเปล่า

2. ใช้คาใหม่ เป็นการเรียบเรียงข้อมูลที่รับเข้ามาให้อยู่ในรูปภาษาของเราเองใช้ถ้อยคาของเราบอกให้ได้ว่า สิ่งที่เรากำลังพยายามจาจริง ๆ คืออะไร มีอะไรที่เรารู้อยู่แล้วที่เหมือนกับสิ่งที่เรากำลังพยายามจา ถ้ารู้สึกว่าถ้อยคาใหม่ของเราเป็นเรื่องเป็นราวดีโอกาสที่เราจะจาได้ก็มีมากขึ้น

3. เชื่อมต่อ คือการจับสิ่งต่าง ๆ ให้เข้ามาอยู่ในเค้าโครงหรือแบบแผนเดียวกันจากนั้นก็เอามันไปโยงกับสิ่งที่เรารู้แล้ว

สรุปได้ว่า การรวบรวมข้อมูลนั้น นอกจากจะต้องเชื่อมโยงความรู้ใหม่ให้เข้ากับความรู้เดิมแล้ว ความตั้งใจ และสนใจ ยังเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยให้การรวบรวมนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจัยด้านการรวบรวมข้อมูลนี้ อาจมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการมีสมาธิต่อการเรียนด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานในการวิจัยเพื่อศึกษาว่าพฤติกรรมการเรียนด้านกระบวนการรวบรวมข้อมูลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1.8 วิธีเลือกใจความสำคัญและจดจำเนื้อหาที่สำคัญของบทเรียน

การเลือกจับใจความสำคัญ เป็นความสามารถของผู้เรียนในการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา

พรทิพย์ ศรีสุรักษ์ (2529, หน้า 38-43) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับเทคนิคการจับใจความในการอ่านตาราเรียนโดยใช้เทคนิค 6 ประการ

1. สำรวจหนังสือจนจบเล่ม โดยอ่านคำนำ สารบัญ บทสุดท้ายของหนังสือ และสำรวจแต่ละบทก่อนที่จะอ่าน

2. อ่านเพื่อให้ได้แนวความคิดหลัก โดยวัตถุประสงค์แรกในการอ่านหนังสือเรียนคือการจับความคิดหลักใหญ่ของผู้เขียนให้ได้ทุก ๆ บท มีสมาธิต่อสิ่งที่อ่านเพื่อให้เข้าใจแต่ละบท แต่ละย่อหน้า แต่ละประโยค ศึกษากราฟ ตารางและภาพ เพื่อเสริมให้เข้าใจมากขึ้น และอ่านหนังสือก่อนเข้าชั้นเรียน

3. ตั้งคำถามให้กับตัวเองในขณะที่อ่าน โดยตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อความที่เขียน และคิดที่ผู้เขียนแสดงออกมา

4. การขีดเส้นใต้และการจดบันทึก โดยสร้างระบบการบันทึกจากตาราที่เรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญเฉพาะย่อหน้า ขณะที่อ่านมาได้สักครู่ก็กลับไปทำเครื่องหมายหรือขีดเส้นใต้โดยใช้ปากกาให้ชัดขึ้นอีก และให้ระมัดระวังในการเลือกข้อมูลหลักและรายการละเอียดที่สำคัญ

5. รวบรวมสิ่งที่จดในชั้นเรียนและที่บันทึกในตาราเรียนเข้าด้วยกัน การทำบันทึกทางขวาของสมุดโน้ตทั้งด้านซ้ายมือ โดยจดความคิดหลัก ๆ ที่ได้จดเอาไว้

6. ทบทวนอย่างสม่ำเสมอ ควรทบทวนก่อนและหลังชั่วโมงเรียน เมื่ออ่านหนังสือตำราเรียน ควรขีดเส้นใต้แล้วทบทวนข้อความที่ขีดเส้นใต้ก่อนปิดหนังสือ 2-3 นาที ช่วยให้จำเรื่องที่เพิ่งเรียน ก่อนเริ่มเรียนใหม่ควรทบทวนของเก่าก่อนช่วยให้เริ่มต้นและเข้าใจสิ่งใหม่ ๆ ได้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า การจับใจความสำคัญนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจจุดประสงค์ของผู้สอน รวมถึงใจความสำคัญของเนื้อหานั้น ว่าผู้เขียนต้องการจะสื่อให้เข้าใจอย่างไรหรือประเด็นในเนื้อหานั้น หมายถึงอะไร ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนประหยัดเวลาในการอ่าน และทำความเข้าใจกับเนื้อหานั้นได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

2.1.9 การใช้เทคนิคและเครื่องมืออุปกรณ์ช่วยเหลือในการเรียน

สำหรับการใช้เทคนิคต่าง ๆ เป็นการใช้ข้อมูล หรือตัวอย่างที่ผู้เรียนมีอยู่มาช่วยเหลือในการเรียน

ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2537, หน้า 31-35) กล่าวถึง เทคนิคในการสร้างความเข้าใจในการเรียนว่าควรจะ

1. ศึกษาวิชานั้นมาล่วงหน้า พอให้มีความรู้บ้าง

2. รู้จักซักถาม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

3. อ่าน ควรอ่านข้อความที่จดมา หรือข้อความจากหนังสือเรียน อย่างพินิจ พิเคราะห์จะทำให้เกิดความเข้าใจ

4. เขียนเป็นข้อความตามความเข้าใจของผู้เรียน การเขียนเป็นคำพูดตามความนึกคิดของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

มิเชล บราวน์ (ม.ป.ป., หน้า 51-55) ได้สร้างขั้นตอนในการใช้เทคนิคเกี่ยวกับการเรียนไว้ดังนี้

1. มองหาแบบแผน เป็นการมองหาแบบแผน หรือจังหวะ จดรายการและสูตรไว้เพื่อง่ายต่อการเรียนรู้และสร้างข้อมูล และมองหากรอบงานที่เป็นหลักข้อมูล เช่น ดูที่หัวข้อหลักของเรื่อง และหัวข้อรอง เพื่อดูว่าผู้เขียนกำลังโน้มเราไปสู่สิ่งใด แต่ถ้าไม่ได้ทำงานโดยตรงกับหนังสือ ก็ควรที่จะใส่แบบแผนที่เป็นเหตุเป็นผลไปในข้อมูลที่เราได้รับในบทเรียน หรือบทบันทึกที่มีคนสอน เพราะเมื่อเราวางแบบแผนของข้อเท็จจริง ตามลาดับขั้นที่แจ่มชัดแล้ว ก็จะสามารถเติมข้อมูลที่เรามีอยู่จำนวนมากลงไปเหมือนเป็นการจัดระเบียบได้

2. การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้ มีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น เช่น

2.1 พูดสิ่งที่กำลังเรียนอยู่ออกมาด้วยเสียงดัง ๆ จะทำให้เข้าใจ และจำได้

2.2 อธิบายในสิ่งที่เรียนให้กับใครบางคน และจะพบว่านักเรียนเข้าใจมันได้รวดเร็ว

2.3 เขียนย่อหัวข้อที่นักเรียนคิดว่าได้เรียนรู้แล้ว

2.4 ทำแผนภาพ เพื่อแสดงถึงพัฒนาการตามลาดับที่ชอบด้วยเหตุผล

2.5 ใช้เครื่องบันทึกเสียง บันทึกเสียงการอธิบายสิ่งที่ได้เรียน และเปิดฟังว่ามันทำให้เข้าใจมากขึ้นหรือไม่

2.6 ใช้เครื่องบันทึกเสียงทดสอบตัวเอง เช่น บันทึกคาศัพท์ที่เรียน และเว้นช่วงว่างไว้สำหรับแปล เพื่อใช้ทดสอบตัวเอง

2.7 ถามคนอื่นเพื่อทดสอบตัวเองถึงสิ่งที่ได้เรียน

2.8 เปลี่ยนความจริงเป็นรูปภาพ ถ้านักเรียนต้องจารายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น การใช้การจดจำจากตาราง หรือรูปภาพจะง่ายกว่าคำพูด เช่น ข้อมูลที่เป็นสถิติและข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีการนาเสนอเป็นรูปภาพ ทำให้ง่ายต่อการจดจำ หรือใช้จินตนาการทางภาพเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเรียน เช่น เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 นักเรียนสามารถวาดแผนที่ยุโรป และใส่ตัวเลขในประเทศที่ Hitler บุกไปตามลำดับ

2.9 ใช้การ์ดเตือนความจำ เป็นการเขียนสิ่งที่ต้องเรียนรู้ลงบนกระดาษการ์ด เช่น สูตร หรือวันที่ต่าง ๆ และเขียนการ์ดไว้ในที่ ๆ คุณมองเห็นได้ง่าย เช่น บนบอร์ดเหนือโต๊ะเขียนหนังสือ และใช้การ์ดหมุนเวียนเปลี่ยน เพื่อไม่ให้เก่า และทดสอบตัวเองเกี่ยวกับความรู้เมื่อการ์ดถูกเปลี่ยนไป หรือเก็บการ์ดไว้ในกระเป๋าถือ กระเป๋าหนังสือหรือกระเป๋าสตางค์ เพื่อที่จะสามารถดูมันเมื่ออยู่ในเวลาสำรอง เช่น เมื่อนั่งรถประจำทาง

2.10 ใช้เครื่องช่วยจำ ถือเป็นกลวิธีง่าย ๆ เพื่อช่วยความจำ อาจเป็นตัวอักษรตัวแรกหรือประโยคแรกของรายการ ซึ่งนักเรียนสามารถสร้างโครงสร้างของตัวเองขึ้นมา โดยใช้ตัวอักษร ตัวเลข ที่มันมีความหมายพิเศษแก่การจดจำ

สรุปได้ว่า การใช้เทคนิคต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเทคนิคเหล่านี้แต่ละบุคคลอาจแตกต่างกันตามความถนัด หรือพรสวรรค์ของผู้เรียนแต่ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาระดับของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1.10 การทดสอบตนเอง การทบทวน และการเตรียมตัวในการเรียน

ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2537, หน้า 31) กล่าวถึง การทดสอบและการทบทวน โดยการทดสอบนั้น อาจทำได้โดยการตอบคำถามจากแบบฝึกหัด หรือคำถามที่ตั้งขึ้นเองเพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียนเข้าใจบทเรียนนั้นถูกต้องเพียงไร ส่วนการทบทวน เป็นการย้ำไม่ให้ลืม วิธีการช่วยในการทบทวน เช่น การจดบันทึก หรือทำโน้ตย่อ และการขีดเส้นใต้

วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์ (2539, หน้า 3-4) ที่ได้เสนอแนะวิธีการทำการบ้านและวิธีการทบทวนบทเรียนไว้ดังนี้

1. การทำการบ้านเป็นส่วนสำคัญมากของการเรียนเพราะถือเป็นการทบทวนบทเรียนที่มีระยะเวลาค้นคว้าทำความเข้าใจมากกว่าในห้องเรียน มีหลักที่ควรยึดถือปฏิบัติดังนี้

1.1 จัดเวลาทำการบ้าน ควรจะเป็นระยะเวลา 20.00 น. - 21.00 น. กับครึ่งวันเช้า หรือบ่ายของวันหยุด และต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ถ้าวันใดไม่มีการบ้านต้องทบทวนบทเรียนแทน

1.2 ตรวจดูความยากง่าย เมื่อได้รับคำสั่งจากครูให้ทำการบ้าน แบบฝึกหัดใดหรือบทเรียนใด ให้ตรวจดูอย่างคร่าว ๆ ว่าพอทำได้หรือไม่ หากมีข้อสงสัยควรถามครูก่อน

1.3 รีบทำการบ้านอย่าทิ้งไว้นาน เมื่อได้รับการบ้านวันใด ให้รีบทำให้เสร็จในวันนั้น ถึงแม้กำหนดส่งการบ้านจะเหลืออีกหลายวัน ยกเว้นจะได้รับการบ้านหลายวิชาจึงค่อยทำวิชาที่ต้องส่งก่อนเป็นอันดับแรก หากทำการบ้านตามเวลาที่กำหนดไว้ไม่ทันต้องทำในเวลาทบทวนบทเรียน

1.4 ตรวจความถูกต้องก่อนส่งครู

2. ทบทวนบทเรียน เป็นกระบวนการที่สำคัญเพราะเป็นการเสริมความเข้าใจและช่วยให้จำแม่นยำขึ้น ควรมีหลักปฏิบัติดังนี้

2.1 จัดเวลาทบทวนบทเรียน ควรต่อจากการทำการบ้าน ควรทบทวนในช่วงพักกลางวันหรือเวลาอื่น ๆ เช่น ก่อนครูเข้าสอน หรือชั่วโมงว่าง เป็นต้น

2.2 โน้ตย่อใจความสำคัญของบทเรียน นอกจากจะเป็นประโยชน์ สำหรับดู ก่อนสอบแล้วยังเป็นการทบทวนไปในตัวด้วย เพราะการจะย่อใจความสำคัญได้ต้องอ่านและเขียนไปด้วย ซึ่งทำให้จำได้แม่นยำกว่าการอ่านเพียงอย่างเดียว การย่อควรใช้กระดาษฟุลสแก๊ปพับกลาง 1 คู่ของกระดาษ ก็ย่อได้หลายบท การย่อให้ย่อต่อกันไปทีละบท หรือจะใช้กระดาษสมุดที่ไม่ใช้แล้วมาพับก็ได้

2.3 สำหรับวิชาคำนวณควรย่อเฉพาะกฎ ทฤษฎี นิยาม สูตร และหมั่นทำแบบฝึกหัดที่เรียนไปแล้วเป็นการทบทวนสูตรไปด้วย

2.4 อ่านโน้ตย่อทุกเวลาที่ว่างพอจะอ่านได้ เช่น เวลาเช้าเมื่อมาถึงโรงเรียนเวลาพักกลางวัน ชั่วโมงว่าง เป็นต้น

สรุปได้ว่า การทดสอบตนเอง เป็นการเตรียมตัวเองให้พร้อมก่อนการสอบ และเป็นการตรวจสอบความรู้ที่ได้เรียนมา ว่ายังมีข้อบกพร่องในเรื่องใดบ้าง หรือควรค้นคว้าอ่านหนังสือเพิ่มเติมในส่วนใด ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีด้วยเช่นกัน

2.2 แนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน

2.2.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้โดยการเรียนจะเป็นกิจกรรมของผู้เรียน ในขณะที่การสอนจะเป็นกิจกรรมของผู้สอน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนซึ่งจะต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนอย่างจริงจัง เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามที่ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้

ทิศนา แขมมณี (2545, หน้า 26) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543, หน้า 10) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนหมายถึงกระบวนการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งองค์ประกอบการเรียนการสอนจะประกอบไปด้วย หลักสูตร วิธีการเรียนการสอนและการประเมินผล

สุพิน บุญชูวงศ์ (2544, หน้า 6) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การสอน ซึ่งมีระบบกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมและมีการกำหนดแผนงานส่งเสริมการเรียนการสอนโดยผู้สอนและผู้เรียน

สุมิตร คุณานุกร (2528, หน้า 146) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ

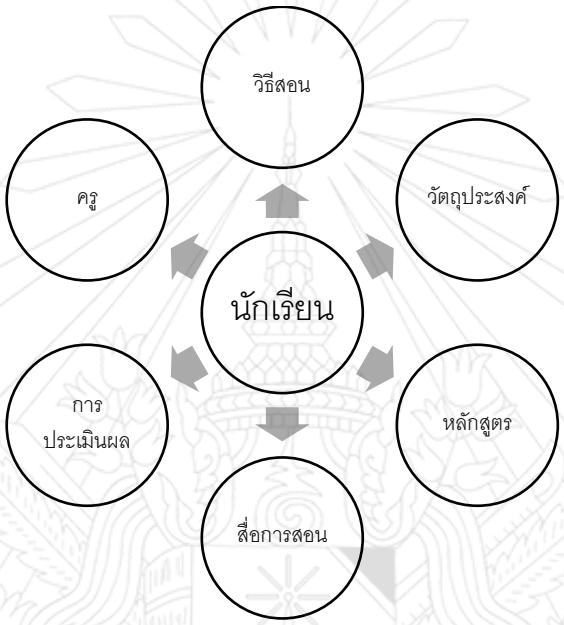
สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ รวมถึงการจัดสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนควรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา และลักษณะของผู้เรียน

2.2.2 องค์ประกอบของการเรียนการสอน

การสอนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการสอน และมีส่วนร่วมส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จได้ จัดเป็นองค์ประกอบของการสอนทั้งสิ้น ทรรศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของการสอนไว้ดังนี้

ลำพอง บุญช่วย (2530, หน้า 1) กล่าวถึง องค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ 7 ประการ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน พร้อมทั้งแสดงภาพประกอบไว้ ดังนี้

1. ครูผู้สอน
2. ผู้เรียน
3. หลักสูตร
4. วิธีสอน
5. วัตถุประสงค์ของการสอน
6. สื่อการสอน
7. การประเมินผล

ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบการเรียนการสอนของ ลำพอง บุญช่วย

ที่มา: อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). หลักการสอน. หน้า 5.

ไพฑูรย์ สินลารัตน (2526, หน้า 106) กล่าวว่า การสอนเป็นกระบวนการ สามเส้าอัน ประกอบด้วย OLE ได้แก่

1. O = Objective = จุดมุ่งหมาย
2. L = Learning Experience = การจัดประสบการณ์การเรียนการสอน
3. E = Evaluation = การประเมินผล

ภาพประกอบ 3 ไตรยางศ์การสอน

ที่มา: อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). หลักการสอน. หน้า 6.

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 6) กล่าวว่า องค์ประกอบของการสอนเมื่อนำมาพิจารณาสามารถวิเคราะห์แยกย่อยเป็นองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบการสอน อันประกอบด้วย

1.1 ครูหรือผู้สอน หรือวิทยากร

1.2 นักเรียนหรือผู้เรียน

1.3 หลักสูตรหรือสิ่งที่จะสอน

2. ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอนซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้ จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่

2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน

2.2 การกำหนดเนื้อหา

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.4 การใช้สื่อการสอน

2.5 การวัดผลประเมินผล

ไทเลอร์ (Tylor) (1975, p.1) ได้กล่าวถึง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนควรประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน

2. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

4. การประเมินผลเรียนรู้

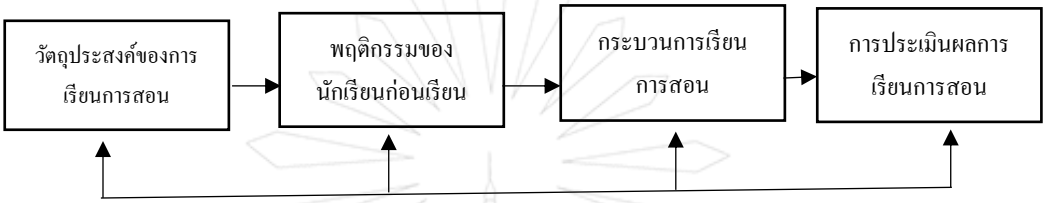
เกลเซอร์ (Glaser) (1962, p. 11) ได้กล่าวถึงระบบการสอนแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

2. พฤติกรรมของนักเรียนก่อนเรียน

3. กระบวนการเรียนการสอน

4. การประเมินผลการเรียนการสอน

ข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรุงปรับการเรียนการสอน

ภาพประกอบ 4 องค์ประกอบการเรียนการสอนตามแนวคิดของเกลเซอร์ (ไสว ฟักขาว,2544 หน้า 46)

ราวน์ทรี (Rowntree) (1974, p.14) ได้กำหนดองค์ประกอบการเรียนการสอนไว้ 4 ส่วนคือ

1. จุดมุ่งหมาย ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมาย และการออกแบบทดสอบ

2. ออกแบบการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดลำดับการเรียนรู้และการเลือกสื่อการสอน

3. ประเมินผล ได้แก่ การทดลองใช้และวิเคราะห์ผล

4. ปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ การทบทวนและการปรับปรุง

สุจินต์ วิศวธีรานนท์ (2527, หน้า 100-102) ได้เสนอว่า องค์ประกอบการสอนประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 การสำรวจปัญหาและทรัพยากร

1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนการสอน

1.3 การวิเคราะห์นักเรียน

1.4 การวิเคราะห์และการจัดลำดับเนื้อหา

1.5 การกำหนดวิธีสอนและกิจกรรม

1.6 การกำหนดสื่อการสอน

1.7 การกำหนดแนวทางการประเมินผล

1.8 การเขียนแผนการสอน

2. ขั้นดำเนินการ ในขั้นนี้เป็นขั้นการดำเนินการสอนและให้นักเรียนทำกิจกรรมตามที่ได้เตรียมการไว้ โดยขั้นดำเนินการสอนสามารถจำแนกได้ดังนี้

2.1 การนำเข้าสู่บทเรียน

2.2 การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน

2.3 การสรุป

3. ขั้นประเมินผล

3.1 การประเมินผลการเรียนของนักเรียนและการสอนของผู้สอน

3.2 การวิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

ญาดาพนิต พิณกุล (2535, หน้า 48 – 49) กล่าวว่า องค์ประกอบการเรียนการสอนประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการได้แก่

1. วัตถุประสงค์การเรียนการสอน

2. ประสบการณ์พื้นฐานของผู้เรียน

3. กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง

4. การวัดผลและประเมินผล

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่ หลักสูตร จุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ผู้สอน ผู้เรียน รวมทั้งองค์ประกอบทางจิตวิทยา คือ บรรยากาศทางจิตวิทยา และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไป ก็จะส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างสมบูรณ์ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ไม่เต็มศักยภาพและไม่บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

2.2.3 วัตถุประสงค์การสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 7) กล่าวว่า วัตถุประสงค์การสอน หมายถึง สิ่งที่ทำให้ผู้สอนทราบว่าจะสอนเพื่ออะไร ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดบ้าง มากน้อยเพียงใด เป็นการสอนที่มีเป้าหมาย ขณะเดียวกันการตั้งจุดประสงค์การสอนจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการเตรียมเนื้อหาการสอน การเลือกใช้วิธีสอน เลือกใช้สื่อการสอน และการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน

ญาดาพนิต พิณกุล (2535, หน้า 48 – 49) วัตถุประสงค์การเรียนการสอน หมายถึง การบ่งชี้ว่า ผู้สอนต้องการสอนอะไร และผู้เรียนได้อะไรจากการสอน

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538, หน้า 17) กล่าวว่า วัตถุประสงค์การสอน หมายถึง ข้อคามที่ระบุคุณลักษณะการเรียนรู้และความสามารถที่ครูต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน หลังจากนักเรียนได้ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน

สงัด อุทรานนท์ (2527, หน้า 50) กล่าวว่า วัตถุประสงค์การสอน หมายถึง เครื่องกำหนดทิศทางในการสอนของครูว่าจะสอนให้นักเรียนบรรลุผลในสิ่งใดบ้าง

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2532, หน้า: 14) กล่าวว่า วัตถุประสงค์การสอน หมายถึงแนวทาง ขอบข่ายและจุดมุ่งหมายของการสอน หรือพฤติกรรมที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดขนึ้ หรือเปลี่ยนแปลงไป

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์การสอน หมายถึง ความมุ่งหมายทางการศึกษาและเนื้อหาการสอนที่กำหนดขึ้น เพื่อให้ทราบว่าการศึกษานั้นจัดขึ้นเพื่ออะไรต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ มีเจตคติ พฤติกรรมและประสบการณ์อย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเอง

2.2.4 กระบวนการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 7) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การใช้วิธีการใดในการเสนอหรือสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวิชา กับผู้เรียน กับสภาพห้องเรียน และสอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน ที่กำหนดไว้ รวมถึงการเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

ญาดาพนิต พิณกุล (2535, หน้า 48 – 49) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอนหมายถึง วิธีการดำเนินการให้เกิดการเรียนการสอนขึ้น ได้แก่ วิธีการสอนแบบต่าง ๆ การนำความรู้ทางจิตวิทยามาใช้ในการเรียนการสอน เช่น ครูพูดจาสุภาพ ครูหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส อารมณ์ดี มีการจูงใจ มีการเสริมกำลังใจและการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การจัดห้องเรียน ตลอดจนการใช้สื่อประกอบการสอน เป็นต้น

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538, หน้า 17) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมกัน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามจุดหมายที่ต้องการ

ไสว ฟักขาว (2544, หน้า 19) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่มีการวางแผนเพื่อจัดสภาพการณ์ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในการส่งเสริมให้ผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายที่วางไว้

พวงเพ็ญ อินทรประวัติ (2532, หน้า 23) กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึงการนำเอารูปแบบการสอนแต่ละแบบที่มีวิธีการดำเนินการแตกต่างกันออกไป มาใช้ในการปฏิบัติการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรม และประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ตลอดจนการใช้สื่อประกอบการสอน กระบวนการจัดการเรียนการสอนควรมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาวิชา และลักษณะของผู้เรียน

2.2.5 การประเมินผล

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 7) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้ผู้สอนทราบว่า การสอนที่ผ่านมานั้นบรรลุผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่มีตอนใดหรือจุดประสงค์ใดบ้างที่ยังไม่บรรลุ ทำให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุดการวัดผลประเมินผลนี้มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอนผู้สอนจึงต้องทำการวัดผลประเมินผลทุกครั้งที่สอน

ญาดาพนิต พิณกุล (2535, หน้า 48 – 49) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง การวัด และประเมินสิ่งที่ได้กระทำไปแล้วหลังจากได้มีการจัดการเรียนการสอน ทำให้ทราบถึงผลว่าบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด

ไสว ฟักขาว (2544, หน้า 268) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการจัดเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือวัดผลแล้วนำมาวิเคราะห์ ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างไร

สุจินต์ วิศวธีรานนท์ (2527, หน้า 100-102) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึงการตรวจสอบว่าการเรียนการสอนที่ได้เตรียมการและดำเนินการนั้นสามารถนำนักเรียนไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้หรือไม่ และจากการประเมินผลสามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

สรุปได้ว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการพิจารณาเนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนการสอนที่จัดขึ้น ว่าช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ตามที่ได้กำหนดไว้ในจุดประสงค์หรือไม่ และควรมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 แนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนรู้

2.3.1 การจัดการการศึกษา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.2542 (2546, หน้า 1104) ได้ให้ความหมายของคำว่า ศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำรัส เกี่ยวกับการศึกษาว่า การให้การศึกษานั้นกล่าวโดยวัตถุประสงค์ที่แท้จริง คือ การสร้างสรรค์ความรู้ ความคิด พร้อมทั้งคุณสมบัติและจิตใจที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงราบรื่นทั้งสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขเพื่อตน เพื่อส่วนรวม ได้ตามควรแก่อัตภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 6)

นอกจากนั้นพระองค์ยังได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัส เกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศชาติ แก่ครูใหญ่และนักเรียน ณ ศาลาดุสิดาลัย

พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2520 ความว่า “...การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติย่อมทำให้ได้ โดยสะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว...” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2549, หน้า 79)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า "การศึกษา" หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 2)

ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้แสดงความมุ่งหมายและหลักการ เพื่อเป็นหลักยึดในการจัดการศึกษาของประเทศ ไว้ในหมวดที่ 1 มาตรา 8 และ 9 ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 4-6)

หมวด 1 บททั่วไป

มาตรา 8 การจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

1. มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น
3. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทุกระดับและประเภทการศึกษา
4. มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากร ทางการศึกษา และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์สำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ คือการจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีหลายส่วนงานเป็นกำลังในการส่งเสริมสนับสนุน

การศึกษา สำหรับแนวทางในการจัดการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษา ได้วางแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติ ไว้ในหมวด ที่ 4 มาตราที่ 22 – 30 ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 11-14)

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา ของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทย อย่างถูกต้อง

5. ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้ สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอ น และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ กับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการ ของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นาผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับ บุคคลตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพสาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษานอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่ง และวรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการ

จัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับการศึกษาในการบริหารและการจัดการศึกษา มีการจัดการศึกษาโดยกระทรวงมีนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานและการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาในหมวดที่ 5 ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 18-19)

หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา

ส่วนที่ 1 การบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ

มาตรา 31 กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการกีฬาเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาและราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวง

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา 42 ให้กระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นผู้มีหน้าที่การจัดทำร่วมกับหน่วยงาน องค์กรหลักและผู้เกี่ยวข้อง มาตรฐานการศึกษาของชาติ จึงเป็นข้อกำหนดคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในทุกสถานศึกษาทุก

แห่ง ใช้เป็นหลักเทียบเคียงในการส่งเสริม ดูแล กำกับ ประเมินผลและประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานในการศึกษาของชาติ มี 3 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548, หน้า 3-9)

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทย ที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลกคนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภายร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตัวบ่งชี้

1. กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1 คนไทยมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

2. ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

2.1 คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

2.2 คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้างประโยชน์ให้สังคม

3. ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

3.1 คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

3.2 คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4. ทักษะทางสังคม

4.1 คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

4.2 คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ยอมรับและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมไทยและสังคมโลกโดยสันติวิธี

5. คุณธรรม จิตสาธารณะและจิตสานึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

5.1 คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต

5.2 คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสานึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทยและปฏิบัติตนตามระบบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัคร เพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

การจัดประบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิดได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครู คณาจารย์รู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้สากลกับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู คณาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน และ 2) ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการ และหลักธรรมาภิบาล

ตัวบ่งชี้

1. การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

1.1 มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบสอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนผู้เรียนมีโอกาส/สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง

1.2 องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย

1.3 มีการพัฒนานวัตกรรมการาจัดการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้และการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2. มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีคุณภาพ

2.1 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

2.2 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรม มีความพึงพอใจในการทำงาน และผูกพันกับงานมีอัตราการออกจากงานและอัตราความผิดทางวินัยลดลง

2.3 มีแนวโน้มในการรวมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะกลุ่มและติดตามการดำเนินงานของบุคลากรและสถานศึกษา ตลอดจนการสั่งสมองค์ความรู้ที่หลากหลาย

3. มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

3.1 องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

3.2 ผู้รับบริหาร/ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา

3.3 มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกได้

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ การสร้างวิถีการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง

การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพและขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

ตัวบ่งชี้

1. การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

1.1 สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและคนไทยมีการเรียนรู้ ตลอดชีวิต

1.2 ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัยลดความขัดแย้ง มีสันติและมีการพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2. การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้

2.1 ศึกษาวิจัย สำรวจ จัดหาและจัดตั้งแล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

2.2 ระดมทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกภูมิปัญญาและอื่น ๆ) และความร่วมมือจากภายนอกสถานศึกษา ในการสร้างกลไปการเรียนรู้ทุกประเภทเพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง

2.3 ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาประเทศ

3. การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

3.1 ครอบครัว ชุมชน องค์กรทุกระดับและองค์กรที่จัดการศึกษา มีการสร้าง และใช้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

จากมาตรฐานการศึกษาของชาติทั้ง 3 มาตรฐาน จะเห็นได้ว่า ในการจัดการศึกษาให้คนไทยในฐานะพลเมืองและพลโลกให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขนั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรเล็งเห็นความสำคัญและร่วมกันจัดการศึกษาให้พัฒนาต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน

2.3.2 ความหมายของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ (Learning Management) เป็นกระบวนการหรือวิธีการใด ๆ ก็ตามที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาตนในทุก ๆ ด้านอย่างเต็มศักยภาพ เรียกได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ฮู และ ดันแคน (Hough and Duncan, 1970, p. 144) อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเองอย่างสร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ และมีความผาสุก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่าง ๆ 4 ด้านดังนี้

1. ด้านหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง การศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความเข้าใจในจุดประสงค์รายวิชา และการตั้งจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนเลือกเนื้อหาได้เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น

2. ด้านการจัดการเรียนรู้ (Instruction) หมายถึง การเลือกวิธีสอนและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

3. ด้านการวัดผล (Measuring) หมายถึง การเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม และสามารถวิเคราะห์ผลได้

4. ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluation) หมายถึง ความสามารถในการประเมินผลของการจัดการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้ (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน, 2557, หน้า 7)

วิชัย ประสิทธ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 255) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีระบบระเบียบครอบคลุมการดำเนินการตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนถึงการประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมีการจัดบรรยากาศ เนื้อหาสาระ กระบวนการ การประเมินผลการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน แหล่งการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิตให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน (2557, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของผู้สอน

กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2562, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของผู้สอนตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนสิ้นสุดการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมและเกิดทักษะหรือสมรรถนะต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ สภาพการณ์ หรือกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ และสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้นั้นไปใช้ได้

2.3.3 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่เจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา โดยภาพรวมการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญหลายประการดังนี้ (กุลิสรา จิตรชญาวณิช, 2562, หน้า 11)

1. การจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม ในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งโดยทั่วไป ผู้สอนจะกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนรู้เอาไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่ดีขึ้น หรือต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา

2. การจัดการเรียนรู้ช่วยทำให้จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมาย ทั้งนี้การกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษาของสังคมไทยอาจจะมีทั้งความเหมือนกันและต่างกัน แต่ไม่ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาในแต่ละระดับจะกำหนดไว้อย่างไร สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของการศึกษาบรรลุผลก็คือ การจัดการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพจะส่งผลทำให้การศึกษามีคุณภาพ

3. การจัดการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้ผู้เรียนสามารถที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้เรียนที่สถานศึกษาควรจัดให้กับผู้เรียนมีหลายทักษะด้วยกัน เช่น ทักษะกระบวนการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะทางสังคม ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการใช้เทคโนโลยี เป็นต้น

4. การจัดการเรียนรู้ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ทำให้ผู้เรียนเป็นคนที่สามารถแยกดีชั่วถูกผิดออกอย่างมีเหตุผล มีหลักยึดปฏิบัติในการใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องดีงาม และทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

5. การจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนรู้จักเอาตัวรอด เนื่องจากการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างองค์ความรู้พัฒนาให้ผู้เรียนมีสติปัญญาที่ชาญฉลาด รวมทั้งพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน และยังสามารถช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการดำรงชีวิตให้มีความสุขในสังคม ดังนั้น เมื่อผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ประสบการณ์และทักษะต่าง ๆ จากการศึกษาและการจัดการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งดังกล่าวมาใช้ให้เป็นประโยชน์และรู้จักที่จะเอาตัวรอดอยู่ในสังคมได้อย่างรู้เท่าทัน

6. การจัดการเรียนรู้ช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

7. การจัดการเรียนรู้สามารถนำไปสู่การสร้างเสริมอาชีพหรือรายได้ให้กับผู้เรียน

8. การจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้นำองค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ไปใช้พัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติให้มีความก้าวหน้าได้

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้านไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ทั้งนี้ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนเป็นสำคัญ หากผู้สอนเลือกใช้วิธีการการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้เรียน ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

2.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ให้กระจ่างแจ้ง เพื่อสามารถวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่ง กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 25 - 26) ได้อธิบายถึง การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ไว้คือ การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน

1. หลักการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถ

เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

2. กระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์ และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอน และเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

4. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

4.1 บทบาทของผู้สอน

4.1.1 ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

4.1.2 กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้ และทักษะกระบวนการที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.1.3 ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

4.1.4 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

4.1.5 จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4.1.6 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชา และระดับพัฒนาการของผู้เรียน

4.1.7 วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

4.2 บทบาทของผู้เรียน

4.2.1 กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

4.2.2 เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ

4.2.3 ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

4.2.4 มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู

4.2.5 ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ผู้สอนนำไปเป็นหลักยึดในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนนั้นประกอบด้วย หลักการจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ผู้สอนพึงให้ความสำคัญและต้องพยายามจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

2.3.5 ลักษณะของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาตนในทุก ๆ ด้าน การจัดการเรียนรู้มีลักษณะที่เด่นชัดอยู่ 3 ประการ ดังที่ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 2-4) ได้อธิบายไว้และสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หมายความว่า การจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนเพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในการจัดการเรียนรู้ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั่งนิ่ง คือ ไม่เกิดการเคลื่อนไหวทั้งทางกาย วาจา และทางปัญญา เรียกได้ว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ก็ไม่จัดเป็นการเรียนรู้ แต่จะจัดเป็น

การเรียนรู้ถ้าครูและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการร่วมมือกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์

2. การจัดการเรียนรู้มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านความรู้ ความคิด หรือด้านพุทธิพิสัย กล่าวคือ ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามทางสติปัญญา เกิดการพัฒนาขึ้นจากความไม่รู้ไม่เข้าใจ มีความคิดและคิดเป็น เช่น จากการอ่านเขียนไม่ได้มาเป็นอ่านออกเขียนได้ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้ เป็นต้น

2.2 ด้านเจตคติ หรือด้านจิตพิสัย เกี่ยวกับความรู้สึกเห็นคุณค่า ความดี ความงาม เช่น รู้สึกซาบซึ้งในบทกลอนที่ได้ฟังได้อ่าน เห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง เป็นต้น

2.3 ด้านทักษะ หรือด้านทักษะพิสัย หมายถึง ความสามารถกระทำได้ ปฏิบัติได้ถูกต้องตามวัย เช่น สามารถว่ายน้ำได้ วาดภาพได้ ร้อยมาลัยได้ เป็นต้น

3. การจัดการเรียนรู้จะบรรลุจุดประสงค์ได้ดีต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน หมายถึง การจัดการเรียนรู้จะบรรลุผลตามจุดประสงค์ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้สอนทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ (ศาสตร์) รวมทั้งทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ (ศิลป์)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน มีจุดประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จได้ดีถ้าผู้สอนรู้จักใช้ศาสตร์อย่างมีศิลป์

2.3.6 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการเพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนและการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการคือ (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน, 2557, หน้า 9 - 10)

1. ผู้เรียน
2. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ประการนี้ดำเนินไปได้ด้วยดีจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก องค์ประกอบดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้เรียน ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับความสามารถทางสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ ความต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึง และจะละเลยไม่ได้

2. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นส่วนสำคัญ และส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการ ความเป็นประชาธิปไตย ความเคร่งเครียด ความชื่นบานของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนด แต่ถึงกระนั้นก็ตามบรรยากาศในชั้นเรียนยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอน คือ ผู้เรียนที่เข้าชั้นเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิว หรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมาเนื่องจากความไม่ปรองดองในครอบครัว เป็นต้น ส่วนทางด้านตัวผู้สอนนั้นอาจจะมีความกดดันจากฝ่ายบริหารหรือจากครอบครัว เศรษฐกิจ สิ่งที่นำมาก่อนเหล่านี้เกิดขึ้นก่อนที่ผู้สอนและผู้เรียนจะมาพบกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะบ่งได้ว่าบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้จะปรากฏออกมาในรูปแบบใด

3.ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน จะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ผู้สอนควรคิดถึงผู้เรียนในฐานะเป็นบุคคลหนึ่ง ผู้เรียนมีสิทธิที่จะได้รับความต้องการพื้นฐาน และผู้สอนควรจะฝึกให้มีความไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป

กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2562, หน้า 6 - 7) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้คือ การจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกัน จึงจะสามารถทำให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สำหรับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดไว้อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ผู้สอนจำเป็นจะต้องศึกษารายละเอียดทั้งหมดในหลักสูตรเพื่อทำความเข้าใจและสามารถนำสิ่งต่าง ๆ ที่บรรจุไว้ในหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนด ที่สำคัญถ้าผู้สอนไม่ได้มีการศึกษาเรียนรู้รายละเอียดต่าง ๆ ในหลักสูตรก็ไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่าจะสอนเนื้อหาอะไร เพื่ออะไร และวัดผลประเมินผลอย่างไร

2. จุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้เริ่มต้นจะต้องมีการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกครั้ง เพราะจะทำให้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย สามารถทราบว่าผู้เรียนจะเกิดพฤติกรรมใดบ้าง รวมทั้งสามารถวางแผนเตรียมเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

3. การจัดการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกัน เพราะจะทำให้ผู้สอนทราบว่าจะจัดการเรียนรู้อย่างไร ใช้วิธีการใดบ้าง โดยการจัดการเรียนรู้จะต้องเลือกวิธีการที่น่าสนใจมีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

4. สื่อการเรียนรู้ การนำสื่อการเรียนรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนทราบว่าจะจัดการเรียนรู้อย่างไร ใช้วิธีการใดบ้าง โดยการจัดการเรียนรู้จะต้องเลือกวิธีการที่น่าสนใจมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

5. การวัดผลและประเมินผล จะทำให้ทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยทำให้ผู้สอนนำข้อมูลที่ได้จากการวัดผลและประเมินผลไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถนำปัญหาที่ค้นพบมาใช้ในการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

6. ผู้สอน หรือครูเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นและเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ไปสู่ผู้เรียน

7. ผู้เรียน หรือนักเรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเท่ากับผู้สอน เพราะถ้าไม่มีผู้เรียนหรือผู้รับความรู้ และประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้ก็ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้เพราะไม่มีผู้รับ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่กล่าวมาในข้างต้นมีหลายอย่างด้วยกัน เริ่มตั้งแต่ หลักสูตร จุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ผู้สอน ผู้เรียน รวมทั้งองค์ประกอบทางจิตวิทยา คือ บรรยากาศทางจิตวิทยา และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไป ก็จะส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างสมบูรณ์ตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ไม่เต็มศักยภาพและไม่บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

2.3.7 หลักพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้ผู้สอนจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักการในการจัดการเรียนรู้เพื่อจะได้ใช้เป็นหลักยึดหรือเป็นแนวทางปฏิบัติ ในการวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้ของตนเองให้มีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สำนักงานคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 , หน้า 21) ได้กำหนดหลักสำคัญในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. มุ่งประโยชน์สูงสุดผู้เรียน
2. ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
3. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
4. ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริง

5. ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

5.1 สมองของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด ผู้สอนจะต้องสนใจและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง (Head) จิตใจ (Heart) มือ (Hand) และสุขภาพองค์รวม (Health)

5.2 ความหลากหลายของสติปัญญา การจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมศักยภาพ ความเก่ง ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

5.3 การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการจดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประเมินผล

ชัยยงค์ พรหมวงค์ (อ้างถึงใน อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 10) ได้อธิบายถึงหลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ 4 ประการคือ

1. หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน ได้แก่ การเตรียมตัวผู้สอนด้านความรู้ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้และด้านการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้

2. หลักการวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การเตรียมเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การผลิตสื่อ เตรียมแบบทดสอบและซ้อมสอน

3. หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการเร้าความสนใจ หลักการเสริมแรง เป็นต้น

4. หลักการประเมินผลและรายงานผล ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ การสร้างและการใช้เครื่องมือการประเมิน การตีความหมายและการรายงานผลการประเมิน

2.3.8 การวางแผนการจัดการเรียนรู้

แนวทางการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กรมสามัญศึกษา, 2542, หน้า 13-16) มีดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 เตรียมตนเอง ครูต้องเตรียมตนเองให้พร้อม สำหรับบทบาทของผู้บริการที่ให้ความรู้ที่จะต้องให้คำอธิบายแนะนำ ให้คำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลได้ ดังนั้นครูจะต้องมีภาระหนักเตรียมตนเอง ด้วยการอ่าน การค้นคว้า การทดลองปฏิบัติในเนื้อหาที่ตนเองรับผิดชอบ รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

1.2 เตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทครูไม่ใช่ผู้บอกเล่ามวลความรู้อีกต่อไป ครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่นักเรียน ในด้านสื่อการเรียนรู้และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบ

กิจกรรมในห้องเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามต้องการ หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุด รวมถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนด้วย ซึ่งครูสามารถสำรวจบัญชีรายชื่อหนังสือ อุปกรณ์และสื่อต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าทั้งในและนอกเวลาเรียน จัดทำแผนการเรียนรู้ บทบาทของครูก่อนการจัดการเรียนรู้ทุกครั้งคือ วางแผนการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อควรรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่จะสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ได้ ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ต้องเตรียมสิ่งเหล่านี้

1.3 เตรียมกิจกรรมการเรียน ครูต้องวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการเรียนรู้ การค้นหาความรู้และการสร้างความรู้ โดยการทำหน้าที่ผู้จัดการที่กำหนดบทบาทในการเรียนรู้และความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนให้สามารถทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ ตามความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

1.4 เตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เมื่อออกแบบหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนแล้ว ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่า จะใช้สื่อหรืออุปกรณ์ใดเพื่อให้กิจกรรมการเรียนดังกล่าวบรรลุผลและจัดเตรียมให้พร้อม บทบาทของครูตรงนี้เป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผล

1.5 เตรียมวัดและประเมินผล การเตรียมวัดและประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการวัดให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้และวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการ และผลงาน ที่เกิดขึ้นทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยเตรียมวิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

2. ขั้นดำเนินการ ควรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะต่อไปนี้

2.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนพยายามจัดการเรียนการสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นวิธีการสำคัญ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนมักจะจดจำได้ดี และมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน

2.2 ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและกลุ่มโดยยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มได้พูดคุย ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นและจะปรับให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้

2.3 ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้ามาร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา กิจกรรมที่จัดจึงควรเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะ ดังนี้

2.3.1 ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะ ๆ เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน

2.3.2 มีประเด็นท้าทายให้ผู้เรียนได้คิด เป็นประเด็นที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไป เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหรือลงมือทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2.3.3 ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว

2.3.4 ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนเกี่ยวข้องกับชีวิตประสบการณ์ และความเป็นจริงของผู้เรียน

2.4 เน้นกระบวนการ (Process) ควบคู่ไปกับผลงาน (Product) โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน มิใช่มุ่งจะพิจารณาถึงผลงานแค่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิผลของกระบวนการ

2.5 เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดแนวทางที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้การปฏิบัติจริงและพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

3. ขั้นประเมินผล

ครูผู้สอนจะต้องดำเนินการวัดผลและประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อม ก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้านวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โดยเน้นการวัดจากการปฏิบัติและจากแฟ้มสะสมผลงาน ซึ่งในการวัดและประเมินผลนี้ นอกจากครูจะเป็นผู้วัดและประเมินผลเองแล้ว ผู้เรียนและสมาชิกของแต่ละกลุ่มควรจะมีบทบาทร่วมวัดและประเมินตนเองและกลุ่มด้วย

สรุปได้ว่า การวางแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียมการ โดยผู้สอนเตรียมตนเองเป็นผู้ให้ความรู้ เตรียมแหล่งข้อมูล เตรียมกิจกรรมการเรียน เตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เตรียมวัดและประเมินผล ส่วนขั้นดำเนินการ เป็นการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนกการจัดการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงานตลอดจนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สุดท้ายขั้นประเมินผลดำเนินการวัดผลและประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอน

บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ การวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้าน วัดและประเมินผลตามสภาพจริง

2.3.9 ลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่ดี

การจัดการเรียนรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็อยู่ที่ตัวผู้สอนที่จะต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีระบบ บนพื้นฐานของแนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ สอนด้วยการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่ดีหรือการสอนที่ดีที่ผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 11-13)

1. เป็นการสอนที่มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ครบองค์ประกอบของการสอน อันได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การสอน การจัดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล

2. เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ความคิด ด้านเจตคติและด้านทักษะ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้แจ้ง คิดชอบ และปฏิบัติดี เกิดการเจริญเติบโตทุกด้านอย่างชื่นบานและแจ่มใส (สุมน อมรวิวัฒน์ อ้างถึงใน อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2553, หน้า 12)

3. เป็นการสอนที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับจุดประสงค์กับเนื้อหาและกับผู้เรียน โดยใช้กิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม

4. เป็นการสอนที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน

5. เป็นการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร เช่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ผู้สอนก็ต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะดังที่หลักสูตรกำหนดไว้

6. เป็นการสอนที่คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและตลอดไป เช่น การสอนโดยให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ วิจารณ์ ได้รู้จักวิธีแสวงหาความรู้ได้ฝึกคิดแก้ปัญหา ย่อมดีกว่าวิธีสอนโดยบอกความรู้ให้ หรือกระทำให้ดูแต่เพียงอย่างเดียว การให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์ทั้งความรู้ ความคิด ไปใช้ในชีวิตประจำวันปัจจุบันและอนาคตได้ ย่อมเป็นการสอนที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน

7. เป็นการสอนที่เร้าความสนใจผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสนใจเรียนตลอดจนจบกระบวนการสอน เช่น ผู้สอนใช้สื่อการสอนที่น่าสนใจ ใช้คำถามกระตุ้นให้คิด ใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบที่เหมาะสม ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ (Learning by doing) ได้ทดลอง ได้คิดค้นคว้า เป็นต้น ย่อมทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสนใจ

8. เป็นการสอนที่มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งบรรยากาศด้านวัตถุและด้านจิตใจ บรรยากาศด้านวัตถุ หมายถึง การมีสภาพห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน และสิ่งแวดล้อมที่ดี เอื้ออำนวยให้เกิดความสบายตาสบายใจในการเรียน ส่วนด้านจิตใจ หมายถึง การที่ครูมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนด้วยดี ให้ความเป็นกันเอง ให้ความเมตตา ความรัก ความอบอุ่นแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนเรียนด้วยความสุข มีชีวิตชีวา และไม่ตึงเครียด

9. เป็นการสอนที่ผู้สอนรู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เช่น การให้รางวัลและการลงโทษที่พอดี การให้คำชม การจูงใจ เร้าใจให้ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้นภายใน การให้ผู้เรียนได้รับทราบผลงานของตนโดยทันที การทำให้ผู้เรียนเกิดความภูมิใจในความสำเร็จของตน การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การให้เรียนจากสิ่งที่ง่ายไปยาก ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี

10. เป็นการสอนที่ที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น ให้ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานกลุ่มร่วมกัน ได้ฝึกการเป็นผู้นำผู้ตาม ฝึกการทำตามข้อกำหนดกลุ่ม และฝึกระเบียบวินัยในตนเอง สิ่งเหล่านี้จะเป็นการปูพื้นฐานการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

11. เป็นการสอนที่มีกระบวนการ หมายถึง มีลำดับขั้นตอนการสอนที่ไม่สับสน ในการสอนจำเป็นต้องมีการเตรียมการสอน เตรียมจัดลำดับการสอนให้สอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างเหมาะสม ตั้งแต่ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป กระบวนการสอนจะมีขั้นตอนแตกต่างกันไปตามลักษณะของวิธีสอนที่นำมาใช้ เช่น วิธีสอนแบบสาธิต ย่อมมีขั้นตอนการสอนแตกต่างจากวิธีสอนแบบทดลอง ผู้สอนต้องวางแผนจัดลำดับขั้นตอนการสอนให้ถูกต้อง

12. เป็นการสอนที่มีการวัดผลประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียน โดยอาจใช้วิธีต่าง ๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การทดสอบ การให้ค้นคว้ารายงาน การทำแบบฝึกหัด ฯลฯ การวัดผลประเมินผลจะช่วยวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และวัดผลสำเร็จของผู้สอน ผู้สอนจะนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลย้อนกลับพิจารณาการสอนของตนว่า มีข้อบกพร่องที่องค์ประกอบการสอนข้อใด ทำให้แก้ไขได้ตรงจุด เพื่อความบูรณ์ของการสอนครั้งต่อไป

13. เป็นการสอนที่ผู้สอนสอนด้วยวิญญาณความเป็นครู สอนด้วยความกระตือรือร้น สอนด้วยความตั้งใจ ความเต็มใจ และความมั่นใจ บุคลิกภาพท่าทีการแสดงออกของผู้สอนจะสะท้อนให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้สึกของผู้สอนได้ดี ถ้าผู้สอนมีความรู้สึกที่ดีทั้งต่อผู้เรียนและต่ออาชีพ ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเรียนด้วยความศรัทธา ด้วยความสุขด้วยความตั้งใจ และด้วยความเต็มใจเช่นกัน

นอกจากนี้ กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2562, หน้า 10) ได้สรุปการจัดการเรียนรู้ที่ดีในสถานศึกษาทุกระดับได้ดังนี้

1. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มองเห็นได้ (Visible Learning) โดยผู้สอนอาจใช้วิธีการหรือมาตรการต่าง ๆ มาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพที่สูง เช่น การให้ผู้เรียนบอกความคาดหวังและให้เกรดตนเอง การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย การอภิปรายในชั้นเรียน การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียน การฝึกคิดเกี่ยวกับการใช้ความคิดของตนเอง (Think about Thinking) การจัดการห้องเรียนและการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครอง

2. ใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาและปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ผู้เรียนและผู้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ เช่น วัยวุฒิ ภาวะของผู้เรียน ความยากง่ายของเนื้อหาที่เรียน การใช้แรงเสริม การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

3. จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติค้นพบความรู้ด้วยตนเอง และจะต้องส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

4. ใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัย การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องพยายามใช้เทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้นวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายมีความน่าสนใจและทันสมัยมาใช้พัฒนาผู้เรียนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้

5. มีการวัดผลและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องสามารถบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งปัจจุบันการวัดผลประเมินผลสามารถใช้วิธีการได้หลายรูปแบบ เช่น การวัดผลตามสภาพจริง ทั้งนี้การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจะต้องอยู่บนจุดมุ่งหมายพื้นฐานสองประการ คือ การวัดผลและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน การวัดผลและประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้นมีลักษณะเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร มีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดีครบองค์ประกอบของการสอน ลำดับขั้นตอนการสอนที่ไม่สับสนสอดคล้องกับจุดประสงค์กับเนื้อหาและกับผู้เรียน คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติ ใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัย รวมทั้งผู้สอนรู้จักใช้จิตวิทยาการในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน

2.3.10 แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

โลกในศตวรรษที่ 21 มีสิ่งใหม่ปรากฏขึ้นมากมายในแต่ละวัน ซึ่งผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้จบสิ้น ดังนั้น การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนจำจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะสิ่งที่ควรนำไปสอนผู้เรียนยังมี

อีกมากมายและไม่สามารถสอนจนหมดสิ้น ภายในเวลาเรียนที่กำหนดได้ ดังนั้น เนื้อหาสาระที่จะนำไปจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงควรมุ่งเน้นที่การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เป็นบุคคลที่มีเครื่องมือในการสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก มีความสามารถในการสกัดและคัดกรองข้อมูลที่ควรเรียนรู้ ผู้สอนจึงควรมุ่งสอนเกี่ยวกับกระบวนการแสวงหาความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความอยากที่จะเรียนรู้ ที่เรียกว่ามีจิตแห่งวิทยาการ เกิดการรู้คิด สอนเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การจัดการแก้ไขปัญหา การสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น การสร้างเครือข่าย มีทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยได้เรียนเกี่ยวกับการใช้ไอซีทีเป็นเครื่องมือในการช่วยแสวงหาความรู้และนำมาสร้างองค์ความรู้ ฝึกวางแผนการทำงาน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการความรู้ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ รวมทั้งได้เรียนรู้วิธีการวิเคราะห์แนวโน้มและสามารถคาดการณ์ความเป็นไปในอนาคต (ณิรดา เวชญาลักษณ์, 2561, หน้า 58)

ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพันธ์ เดชะคุปต์และพเยาว์ ยินดีสุข (2557, หน้า 43-46) ที่ได้กล่าวถึงกระบวนทัศน์ใหม่การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาที่เน้นให้คนมีปัญญา เพราะปัญญาของคนในชาติ มีความสำคัญยิ่งกว่าทรัพยากรแร่ธาตุ การศึกษาในยุคนี้เน้นรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ เน้นการร่วมมือจากปวงชน เป็นการศึกษาที่เน้นการเรียนวิธีการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือและการเรียนรู้แบบรวมพลัง การจัดการเรียนรู้เน้นการสอนที่ให้ผู้เรียนสร้างความรู้เอง ครูต้องสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนใช้ปัญญาในการสร้างความรู้และผลผลิตด้วยตนเองที่มีค่าต่อสังคม กระบวนทัศน์ของการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้องมีการปรับกระบวนทัศน์ของครูไทยจากกระบวนทัศน์เดิมที่ครูเป็นศูนย์กลาง (teacher-centered) เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (child-centered) เน้นการบูรณาการ (integration) โดยกระบวนทัศน์ใหม่สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

1.1 ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้สนับสนุน และเป็นพี่เลี้ยง

1.2 ใช้หลากหลายรูปแบบในการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ

1.3 เร้าให้ผู้เรียนอยากรู้อยากเห็น กระตุ้นความสนใจให้คิดลงมือปฏิบัติ สำรวจ ตรวจค้นและเรียนรู้

1.4 การสอนเป็นกระบวนการริเริ่ม อำนวยความสะดวก และให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และค้นพบความสามารถที่สมบูรณ์ด้วยตนเอง

1.5 การสอนคือ การร่วมกันอย่างเป็นสุขในการใช้กระบวนการแล้ว ทำให้เกิดผลการเรียนรู้โดยผู้เรียน

1.6 การสอนเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และหมายถึงการค้นพบอยู่เสมอ การทดลอง ความสามารถ หรือศักยภาพของตนเอง การสะท้อนกลับและการพัฒนาอาชีพ

2. การเรียนรู้ที่เน้นท้องถิ่นและเน้นความเป็นสากล

2.1 ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในท้องถิ่น ในชุมชน และในจังหวัด

2.2 จะต้องเป็นการสอนที่เน้นกลุ่มหรือทีมและการสร้างเครือข่าย

2.3 เป็นการสอนจากห้องเรียน สู่โลกภายนอก

2.4 เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้แก่ผู้เรียนอย่างไม่จำกัดเวลาและสถานที่

2.5 สอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม

2.6 เน้นการสร้างเครือข่ายของครูในโรงเรียน ออกสู่โลกภายนอก

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สอนเกี่ยวกับกระบวนการแสวงหาความรู้ ให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีเครื่องมือในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เน้นการทำงานเป็นทีม มีการบูรณาการหลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกัน ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้สนับสนุน และเป็นพี่เลี้ยง โดยใช้รูปแบบการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการสร้างเครือข่ายสู่โลกภายนอก สามารถนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้

2.3.11 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

เคน เคย์ (Ken Kay) (2554, หน้า 173) กล่าวว่า ภาคีเพื่อทักษะในศตวรรษที่ 21, Partnership for 21st Century Skills ช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิผลไปตลอดชีวิต กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อธิบายทักษะ ได้แก่ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว, ความเป็นผู้นาและทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมจำเป็นสำหรับผู้เรียน ทักษะเหล่านี้ทาให้บางคนโดดเด่นกว่าคนอื่น การปรับความคิดเพียงเล็กน้อยอาจนำความก้าวหน้าครั้งใหญ่มาสู่ชีวิตและองค์กร การเต็มใจรับความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทำให้เราพร้อมที่จะเปิดรับความเป็นไปได้ใหม่ๆ และรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ที่ไม่คาดฝัน และไม่อาจหลีกเลี่ยงในชีวิต ทักษะแบบใหม่ยังเป็นสิ่งที่แยกองค์กรหรือชาติที่ก้าวหน้าออกจากกลุ่มที่ล้าหลังและยังช่วยเสริมศักยภาพการแข่งขันในทุกด้าน อาทิความแปลกใหม่ ความคล่องตัว และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ความสามารถที่จะปรับเปลี่ยนความคิดที่แตกต่างกันให้กลายเป็นนวัตกรรมของสินค้า บริการและทางแก้ปัญหา ความสามารถที่จะบรรลุความพยายามที่คุ้มค่าเอาชนะอุปสรรค และเชื่อมความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (learning and innovation skills) พฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถของผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ที่หลากหลายโดยอาศัยการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความคิดที่แตกต่าง และผลงานใหม่ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, media and technology skills) ความสามารถในการจัดการข้อมูลข่าวสารที่ต้องการ รวมทั้งการใช้สื่อ และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะที่จาเป็นได้แก่ การรู้สารสนเทศ (information literacy) การรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) การรู้ด้านไอซีที (ICT) (Information, Communications and Technology (ICT) Literacy)

ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ (life and career skills) พฤติกรรมและการกระทาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม

สรุปได้ว่า ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้มีความรู้ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้รวมทั้งเป็นยุคแห่งการแข่งขันทางสังคมค่อนข้างสูงในปัจจุบัน ส่งผลต่อการปรับตัวให้ทัดเทียมและเท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคมในทุกมิติรอบด้าน

2.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.4.1 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “รูปแบบการจัดการเรียนรู้” ไว้ดังนี้ คำว่า “รูปแบบการจัดการเรียนรู้” “รูปแบบการสอน” “รูปแบบการเรียนการสอน” หรือ “รูปแบบการเรียนรู้” ในภาษาอังกฤษใช้คำที่ตรงกัน คือคำว่า Instruction Model เป็นคำที่สามารถใช้แทนความหมายเดียวกันได้ และในงานวิจัยนี้ ซึ่งได้มีมีการศึกษาและให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

Slavin, R. E. (1990, p. 202) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่า หมายถึงสิ่งที่ค้นพบจากการเรียนรู้และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้แสดงความสามารถเพื่อกระตุ้นความสนใจและเป็นสิ่งที่จูงใจที่ทำให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาของผู้เรียน

Anderson, T. P. (1997, p. 521) กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ได้มีการออกแบบขึ้นเพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ต้องการ

Arends, R. I. (1999, p. 144) ให้ความหมายว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ประกอบด้วยขั้นตอนการสอนหลัก ๆ เป็นตัวนำให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ การจัดการเรียนการสอนต้องเรียงตามลำดับขั้นตอนที่มีการเสนอไว้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้แต่ละรูปแบบมีความแตกต่างกัน และจะตอบสนองจุดมุ่งหมายเฉพาะที่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน

Joyce,B. and Weil, M. (2004. P. 2) ให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และเกิดการเรียนรู้ ซึ่งในรายละเอียดดังกล่าวจะช่วยในการวางแผนหลักสูตร หน่วยการสอน แผนการสอน ช่วยในการออกแบบอุปกรณ์การเรียนรู้ และรวมไปถึงหนังสือเรียนแบบฝึกหัด โปรแกรมประเภทสื่อประสม โปรแกรมการเรียนรู้แบบเรียนหรือคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ ขั้นตอนการสอน (Syntax) ระบบสังคม (social system) หลักการตอบสนอง (principle of reaction)

Duke, Daniel, L. (2004, p. 32) ให้ความหมายรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าเป็นแนวคิดด้านการสอน ซึ่งมักได้มาจากทฤษฎีการศึกษาและมีการกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนควรเรียน และวิธีการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แต่ละแบบจะมีจุดอ่อนและจุดแข็งแตกต่างกันและไม่มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ใดดีที่สุด

อังคณา อ่อนธานี (2552, หน้า 22) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แบบหรือแผนของการสอน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดกระทำอย่างเป็นระบบระเบียบ ตามหลักปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีหรือความเชื่อต่าง ๆ แสดงถึงความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดผลต่อผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการสอนนั้น

ทิศนา แขมมณี (2553, หน้า 220-222) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนการสอน (Teaching/ Instructional Model) คือ สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระบบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการแนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอนรวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือรูปแบบจะต้องได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แบบหรือแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบอย่างสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการเรียนรู้หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือและได้รับการพิสูจน์ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของเฉพาะของรูปแบบนั้น

องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

Anderson, T. P. (1997, pp. 521-522) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กล่าวถึงความเชื่อ แนวคิดและทฤษฎีเป็นพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะเป็นตัวชี้นำการกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ เป็นสิ่งที่ผู้สอนระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ได้แก่ การวางเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน หรือเป็นการระบุเป้าหมายในการทำงานของผู้เรียน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ

3. สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหา และกระบวนการในการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

4. การสอน สื่อ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยให้การปฏิบัติแต่ละขั้นตอนของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ สามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริง และตรงตามที่รูปแบบการเรียนการสอนนั้น ๆ ได้กำหนดไว้

5. การวัดและประเมินผล เป็นการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และทราบประสิทธิผลของรูปแบบที่มีต่อการเรียนรู้ และกระบวนการทั้งหมดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

Arends, R. I. (1999, p. 7) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1. หลักการตามแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ

2. ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ

3. วิธีสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

4. สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่นำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ

Joyce, B. and Weil, M. (2004, p. 2) ได้กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. แนวคิดและหลักการของรูปแบบ ซึ่งจะเป็นตัวชี้นำในการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น ซึ่งอาศัยความเชื่อ แนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

3. เนื้อหา เป็นเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนการสอน

4. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรม วิธีการ และขั้นตอนของการปฏิบัติในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

5. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนสำคัญที่เป็นตัวบ่งบอกถึงผลการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร

วารีรัตน์ แก้วอุไร (2549, หน้า 27-29) ได้กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ คือ

1. ครูหรือผู้สอน ควรมีความรู้ความสามารถ มีบุคลิกภาพที่ดี มีเทคนิคและวิธีสอนที่หลากหลาย ประยุกต์ได้เหมาะสมกับเนื้อหา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

2. ผู้เรียน ควรได้รับการแนะนำและจัดประสบการณ์ให้มีพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยพยายามจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และเลือกใช้สื่อการสอนอย่างเหมาะสม

3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่ เนื้อหาสาระที่มีความสัมพันธ์และเหมาะสม มีความน่าสนใจ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ก่อนทำการสอนผู้สอนควรศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร ให้ทราบถึงหลักการ จุดมุ่งหมาย สาระการเรียนรู้ แนวทางการสอน และการวัดและประเมินผล การสอนที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 ส่งเสริมผู้เรียนในการลงมือปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ

3.2 ส่งเสริมผู้เรียนให้ทำงานเป็นกลุ่ม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่ม

3.3 มีการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสุข ความสนใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

3.4 มีการสอนแบบบูรณาการ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตร

3.5 เลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา

3.6 มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

3.7 ส่งเสริมการคิด โดยการใช้คำถาม หรือการให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น คิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบ เกี่ยวกับสถานการณ์ หรือปัญหาต่าง ๆ

3.8 ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน ในการคิดหรือทำสิ่งใหม่ ๆ

3.9 มีการสร้างแรงจูงใจระหว่างการเรียนการสอน ได้แก่ การให้รางวัล การลงโทษ การชมเชย การติเตียน การสอบ การให้คะแนนแข่งขัน การให้เครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ฯลฯ เพื่อกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้เรียน

3.10 ส่งเสริมการมีประชาธิปไตยในห้องเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นรับฟังผู้อื่น และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

3.11 กระตุ้นเร้าความสนใจก่อนการเรียนการสอน

3.12 มีการประเมินผลตลอดเวลา ได้แก่ การสังเกต การซักถาม การทดสอบ เพื่อสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามจุดประสงค์มากที่สุด

ทิศนา แขมมณี (2553, หน้า 220-222) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น

2. การบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ

3. การจัดระบบ เป็นการจัดองค์ประกอบที่สำคัญและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบ เพื่อสามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ ได้

4. เป็นการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า จากการศึกษาการองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่าองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของจอยส์และวิลล์มีความสมบูรณ์และสามารถนำได้ใช้ได้จริง ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเลือกใช้องค์ประกอบของจอยส์และวิลล์ ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. หลักการของรูปแบบ ซึ่งจะเป็นตัวชี้นำในการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น ซึ่งอาศัยความเชื่อ แนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

3. เนื้อหา เป็นเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนการสอน

4. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรม วิธีการ และขั้นตอนของการปฏิบัติในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

5. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนสำคัญที่เป็นตัวบ่งบอกถึงผลการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร

2.4.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ต้องพัฒนาที่องค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ ลักษณะของเนื้อหาวิชา ระดับการศึกษา ระบบการเรียนการสอน รวมถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้พัฒนาขึ้น มีนักการศึกษาจำนวนมากที่สนใจพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยต้องอาศัยแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน และนำมาประยุกต์ในการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

Morison, K. and Ross (1994 อ้างถึงใน รักษ์ศิริ จิตอารีย์, หน้า 22-23) ได้นำเสนอแนวคิดการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่า ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ควรเป็นการพิจารณาจากมุมมองของผู้เรียนมากกว่าเป็นมุมมองจากเนื้อหา และควรตอบคำถามต่อไปนี้ได้

1. กำหนดปัญหาการสอน กำหนดเป้าหมายเพื่อออกแบบการเรียนการสอน

2. วิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียนที่ควรได้รับความสนใจในการวางแผน

3. กำหนดเนื้อหาวิชา และวิเคราะห์ภารกิจที่จะเป็นองค์ประกอบสัมพันธ์กับเป้าหมายและวัตถุประสงค์การสอน

4. กำหนดวัตถุประสงค์การสอนสำหรับผู้เรียน

5. จัดลำดับเนื้อหาเพื่อการเรียนรู้อย่างสมเหตุสมผลในแต่ละหน่วยการสอน

6. ออกแบบยุทธศาสตร์การสอนที่จะช่วยทำให้ผู้เรียนแต่ละคนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

7. วางแผนการปฏิบัติการสอน

8. พัฒนาเครื่องมือการประเมินผลเพื่อประเมินวัตถุประสงค์

9. เลือกแหล่งทรัพยากรเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน

Joyce, B. and Weil, M. (2004, p. 7) ได้กำหนดหลักการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้

2. เมื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปแล้ว ก่อนไปใช้ได้อย่างแพร่หลายจะต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจสอบคุณภาพในการในไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบจากการทดลองใช้มาปรับแก้ไข

3. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ อาจออกแบบให้ใช้ได้อย่างกว้างขวางหรือมีการพัฒนาเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งนั่นเอง

4. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จะมีจุดมุ่งหมายหลักที่เป็นตัวตั้งในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ คือ หากผู้ใช้นำไปใช้ถูกต้องตามหลักวัตถุประสงค์ก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ทิศนา แขมมณี (2547, หน้า 245) ได้สรุปขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ข้อค้นพบจากการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันหรือปัญหาจากเอกสารผลการวิจัยหรือการสังเกต สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนด หลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน และสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบระเบียบ การกำหนดเป้าหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนสามารถเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอน เพื่อให้การสอนบรรลุผลสูงสุด

3. การกำหนดแนวทางในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น ใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มย่อย ผู้สอนจะต้องเตรียมงานหรือจัดสภาพการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อให้การรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการทดสอบการมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยทั่วไปจะใช้วิธีการต่อไปนี้

4.1 ประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีโดยคณะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมิน ซึ่งจะประเมินความสอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ

4.2 ประเมินความเป็นไปได้ โดยประเมินในเชิงปฏิบัติการ เป็นการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในสถานการณ์จริง ในลักษณะการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง

5. การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้มี 2 ระยะ คือ

5.1 ระยะก่อนนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระยะนี้ ใช้ผลการประเมินความเป็นไปได้จริงเชิงทฤษฎีเป็นข้อมูลในการปรับปรุง

5.2 ระยะหลังนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้และปรับปรุงซ้ำ จนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

สุวิทย์ มูลคำ (2550, หน้า 39-40) ได้กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เริ่มจากการเขียนวัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ศึกษาทฤษฎี หลักการ ที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากนั้นเขียนโครงสร้าง ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตรวจสอบความเหมาะสมของโครงสร้างหรือขั้นตอน โดยผู้เชี่ยวชาญ ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และปรับปรุงโครงสร้างเพื่อให้มีความเหมาะสมในนำไปใช้

2. การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ เป็นการนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง

3. การประเมินผล เป็นการจัดประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ หลังจาการได้ใช้รูปแบบในสถานการณ์จริงแล้ว จึงทำการประเมินผลรูปแบบ เพื่อแสดงผลการใช้ว่ามีคุณภาพหรือไม่และนำมาปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่อไป

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของจอยซ์ และวิลล์เป็นแนวคิดที่มีขั้นตอนชัดเจน สะดวกต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติจริง และสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ จึงต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกต สอบถามผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องมากำหนดกรอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ และแนวทางการจัดการเรียนรู้

2. เมื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปแล้ว ก่อนไปใช้ได้อย่างแพร่หลายจะต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจสอบคุณภาพในการในไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบจากการทดลองใช้มาปรับแก้ไข

3. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ อาจออกแบบให้ใช้ได้อย่างกว้างขวางหรือมีการพัฒนาเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง การออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยนำแนวคิดสำคัญของข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ มากำหนดหลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอน

4. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จะมีจุดมุ่งหมายหลักที่เป็นตัวตั้งในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ คือ หากผู้ใช้นำไปใช้ถูกต้องตามหลักวัตถุประสงค์ก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และนอกจากนั้น ควรมีการประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นการทดสอบการมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้น

2.5 หลักและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

2.5.1 หลักและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

โรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเฉพาะพระภิกษุสามเณรที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน และได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาเล่าเรียนตามตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้และการจัดการศึกษาแผนกบาลีและนักธรรมควบคู่กันไป โดยการกำกับดูแลของแม่กองธรรมและแม่กองบาลี โดยมีนักวิชาการต่าง ๆ ให้ความหมายไว้ดังนี้

กองพุทธศาสนศึกษา (2546, หน้า 1-2) ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาหมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติของกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2527, หน้า 335) ได้ให้ความหมายว่า สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2514 เป็นต้นมา

สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง (2542, หน้า 3) ได้ให้ความหมายว่า ปัจจุบันคณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรให้ได้ศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลัก โดยป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งมีทั้งสิ้น 4 หลักสูตร คือหลักสูตรประปริยัติธรรมแผนกธรรม หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หลักสูตรพระปริยัติธรรม สายสามัญ และหลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง โดยจำแนกไว้เป็น 2 หลักสูตรคือ กลุ่มหลักสูตรที่ศึกษาเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสูตรปริยัติธรรมแผนกธรรมและหลักสูตรปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งจัดเป็นหลักสูตรปริยัติธรรมและกลุ่มที่ศึกษาหลักสูตรการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาร่วมกับวิชาการสายสามัญอื่น ๆ ได้แก่ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และหลักสูตรปริญญาตรีมหาวิทยาลัยสงฆ์ จัดเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแบบประยุกต์

ทศพร น้อมวงศ์ (2547, หน้า 14) ได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาหมายถึง โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร และหลักสูตรพระปริยัติธรรม เป็นหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายการศึกษาในการปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้มีทักษะในวิชาธรรมะและวิชาสามัญ 16

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมเกิดขึ้นหลังจากโรงเรียนวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดถูกยกเลิกตามมติเถรสมาคม กรมการศาสนาและต่างกรมลงความเห็นว่าควรจะตั้งโรงเรียนสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรให้ได้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญควบคู่กันไปด้วยโดยไม่มีการสมทบสอบให้กระทรวงศึกษาธิการ

2.5.2 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัด กล่าวคือ ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับ ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมา เรียกว่า “โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา” กำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมาก ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า “โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด” โดยมติคณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดเปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วก็ยังจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ทำให้พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันเป็นจำนวนมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาธรรมและบาลีจะเสื่อมลง เพราะภิกษุและสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาธรรมและบาลีเสีย และทางคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาในทางโลกอยู่ ดังนั้น แม่กลองธรรมสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่า บาลีศึกษา สามัญศึกษาและปริทัศฯศึกษา พ.ศ. 2507 พร้อมกับได้ยกระเบียบของคณะสงฆมนตรี ว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษา กำหนดให้พระภิกษุสามเณรต้องเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีใหม่นี้มีน้อย นักเรียนก็นิยมเรียนน้อยมาก เพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียนโดยรับใบประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น นักเรียนในโรงเรียนดังกว่า จึงพากันเข้าชื่อกันเป็นนักเรียนโรงเรียน

ราษฎร์ของวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการบ้าง สมัครสอบเทียบบ้าง ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ช่วงนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก

ขณะเดียวกันได้มีผู้แทนราษฎร์ได้ยื่นเรื่องราวขอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิดการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาร่วมกับกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาลงความเห็นกันว่าควรจะตั้งโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป โดยมีการจัดสอบสมทบแต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง และโดยปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลสังฆปรินายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลก และทางธรรมควบคู่กันไป

กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 (ปัจจุบันใช้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน ระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส 51 แห่ง รายงานเสนอจัดตั้งต่อกรมการศาสนา ปัจจุบันการศึกษาประเภทนี้ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาโดยลำดับมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม 409 โรง มีนักเรียน 40,383 รูป (สถิตินักเรียนประจำปีการศึกษา 2560) ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ประวัติความเป็นมาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, [ออนไลน์], 2567].

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ต้องการที่จะให้พระภิกษุสามเณรเป็นศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2.5.3 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์นั้นเกิดขึ้นหลังจากโรงเรียนวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดถูกยกเลิกตามมติเถรสมาคมแล้วนักเรียนที่เรียนอยู่ก็ดิ้นรนหาที่เรียนใหม่ ขณะนั้นมีโรงเรียนราษฎร์ของวัดบ้าง สมัครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ขณะเดียวกันนั้นได้มีผู้แทนราษฎร คือ นายอุยุธฝ่าย คุณวงศ์ ส.ส. มหาสารคามกับคณะยื่นเรื่องราวขอให้พระภิกษุสามเณรและกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเรื่องมายังกรมการศาสนาซึ่งศาสนศึกษาเป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้โดยตรง ได้มีการประชุมพิจารณากันในระดับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกรมการศาสนาและต่างกรมลงความเห็นว่าควรจะตั้งโรงเรียนสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรให้ได้เรียนทั้งวิชาธรรม และวิชาสามัญควบคู่กันไปด้วยโดยไม่มีการสมทบสอบให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้สอบเอง จากการประชุมระดับเจ้าหน้าที่นี้ได้เสนอกระทรวงเห็นชอบได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นโดยมี นายจรูญ วงศ์สายันห์ อธิการบดีกรมวิชาการในขณะนั้น เป็นประธานคณะกรรมการต่าง ๆ ผู้แทนมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้แทนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและผู้แทนกรมการศาสนายกร่างระเบียบหลักสูตรวิธีการวัดผลในระดับชั้น ป.7, ม.ศ.3, ม.ศ.5 และให้ชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา” (กองศาสนศึกษา, 2527 หน้า 141-152)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานี้ย่อมเป็นฐานรองรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไปเป็นรายการศึกษาที่จะสูงระดับมหาวิทยาลัยและประกาศนียบัตรมีศักดิ์ และสิทธิ์เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีผู้นิยมตั้งและเรียนมากขึ้นตามลำดับ (มานพ ผลไพรินทร์, 2535 หน้า 26) ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการอาศัยอำนาจตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 ได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2514 ขึ้นเพื่อให้การศึกษาแบบประยุกต์ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 (กองศาสนศึกษา, 2527 หน้า 152)

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่าเกิดปัญหาบุคลากรขาดคุณภาพ ปัญหาขาดแคลนครูที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะวิชาบังคับ ปัญหาครูที่สอนไม่ตรงกับวิชาที่สอน ขาดการอบรมเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตร และเทคนิคการสอนแบบต่างๆ ครู และบุคลากรได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าวุฒิการศึกษา มีสถานภาพไม่ชัดเจน ไม่มีความมั่นคงในวิชาชีพ ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สถานภาพเป็นเพียงลูกจ้างของวัด ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีการพิจารณาความดีความชอบเพื่อเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี ไม่มีการสอบบรรจุแข่งขันเหมือนข้าราชการครู ทำให้ประสบปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไม่มีประสิทธิภาพและไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ด้านความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนและด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อผู้เรียน ที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ดูแล

รวมถึงระบบบริหารจัดการศึกษายังขาดคุณภาพ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยภาพรวมการเรียนการสอนไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวังของภาครัฐบาลเท่าที่ควร

2.5.4 การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

การจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมในการดารงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขนอกจากนี้ในมาตรา 9 ยังได้กล่าวถึง การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัวชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ ในหมวด 4 ตั้งแต่มาตราที่ 22 ถึงมาตรา 30 กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547 หน้า 12)

1. การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประสบการณ์การเรียนรู้ให้ยึดหลัก ดังนี้

1.1 ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นต้องจัดสภาวะแวดล้อมหรือบรรยากาศรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจเหมาะสมแก่วัยและศักยภาพของผู้เรียนเพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและเป็นการเรียนรู้กันและกันอันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองชุมชนสังคมและประเทศชาติโดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองบุคคลชุมชน และทุกส่วนของสังคม

1.2 ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนการสอนมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญจึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็นมีนิสัยรักการเรียนรู้ และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียนโดยเน้นความรู้ คุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งการฝึกทักษะ และกระบวนการคิดการจัดการการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.2 ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการการบำรุงรักษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

2.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการรู้จักประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

3. กระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึกถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิดการจัดการการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา

3.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของรัฐและสถานศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

4.1 รัฐต้องส่งเสริมการดาเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนพิพิธภัณฑ์หอศิลป์สวนสัตว์สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศูนย์การกีฬาและนันทนาการแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

4.2 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองดีของชาติการดารงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษา

4.3 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชนสังคมและประเทศชาติ

5. การประเมินผลการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ระบุถึงวิธีการประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่าให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียนความประพฤติการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา นอกจากนั้นการประเมินผลผู้เรียนยังต้องเกี่ยวข้องกับหลักการสำคัญคือ

5.1 ใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน

5.2 ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ

5.3 ใช้วิธีการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5.4 มุ่งการประกันคุณภาพโดยสถานศึกษาทำการประเมินผลภายในทุกปีและรายงานการประเมินต่อต้นสังกัดและสาธารณชน

5.5 สถานศึกษาได้รับการประเมินภายนอกอย่างน้อย1ครั้งทุก 5 ปี แนวคิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ซึ่งกล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับว่าบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกันและทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรมีความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการคือ

5.5.1 เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน

5.5.2 เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้

5.5.3 เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ทุกเวลา

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้จึงเป็นการจัดการบรรยากาศจัดกิจกรรมจัดสื่อจัดสถานการณ์ฯลฯ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพครูจึงมีความจาเป็นที่จะต้องรู้จักผู้เรียนครอบคลุมอย่างรอบด้านและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนาไปเป็นพื้นฐานการออกแบบหรือวางแผนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียนการจัดการเรียนการสอนโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ.2542 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจากัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอานาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547 หน้า 17)

2.6 หลักการสอนเกี่ยวกับอิทธิบาท 4

2.6.1 ความหมายของอิทธิบาท 4

คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ ได้กล่าวแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำว่า “อิทธิบาท” ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสว่า

“เราได้บอกข้อปฏิบัติแก่สาวกทั้งหลาย สาวกทั้งหลายของเราผู้ปฏิบัติตามเจริญอิทธิบาท 4 ประการ สาวกของเราเป็นอันมากจึงได้บรรลุ ที่สุดแห่งอภิญญาและอภิญญาบารมีอยู่” (ม.ม. 13/247/292)

จากพระดำรัสจะเห็นว่า การปฏิบัติ หรือกระทำกิจอย่างใด อย่างหนึ่ง ย่อมต้องมีหลักการหรือข้อปฏิบัติ ตามศาสนธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทรงวางข้อกำหนดการปฏิบัติตน เรียกว่า “อิทธิบาท” มี 4 ประการ ซึ่งบุคคลใดนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นหลักธรรมที่สำคัญต่อการส่งเสริมการปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาคตน

พจนานุกรมราชบัญฑิตสถาน (2554, หน้า 1416) ได้ให้ความหมาย คำว่า “อิทธิบาท” ไว้แต่เพียงคำว่า “อิทธิ” แปลว่า ความศักดิ์สิทธิ์ ความเจริญ ความงอกงาม ความสำเร็จ

พจนานุกรมบาลี - ไทย ได้ให้ความหมาย คำว่า “อิทธิบาท” ภาษาบาลีเรียกว่า “อิทฺธิปาท” มาจาก อิทฺธิ บทหน้า + ปท ธาตุ ในความเห็น + ณ ปัจจัย ด้วยอำนาจ ณ ปัจจัย ทีฆะ อ ต้นธาตุเป็น อา ลบ ณ ได้รูปเป็น อิทฺธิปาท แปลว่า เป็นเครื่องถึงความสำเร็จ (พระปิยโสภณ และบุญสืบ อินสาร, 2564, หน้า 16)

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมาย คำว่า “อิทธิบาท” ไว้ว่า เป็นเครื่องคุมครองให้ถึงความสำเร็จ หรือเป็นคุณเครื่องให้สำเร็จสมประสงค์ ซึ่งมีข้อกำหนดการปฏิบัติอยู่ 4 อย่าง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (ป.อ.ปยุตฺโต), 2563, หน้า 614)

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (2564, หน้า 679) ได้ให้ความหมาย คำว่า “อิทธิบาท” ว่า อิทธิในความหมายของภาษาบาลี แปลว่า ความสำเร็จ ถ้าในความหมายตามภาษาสันสกฤตว่า “ฤทธิ” ที่เราเรียกกันว่าฤทธิก็ตรงกับศัพท์ว่า “อิทธิ”นี้เอง แต่เรียกตามภาษาสันสกฤต ซึ่งบางที่เอามาเรียกซ้ำกันเสียด้วย อิทธิฤทธิ์ อิทธิกฤทธิ์ ซึ่งฤทธิ์ก็คือ อิทธิ แปลว่าความสำเร็จ ส่วน คำว่า “ปาท” แปลว่าถึง เช่น เท้าเรา ภาษาบาลีก็เรียกว่า “ปาท” หรือปทะ ก็ได้ แปลว่าเท้า เรียกว่า “เครื่องให้ถึง คือ เราจะเดินไปข้างไหน ใช้เท้าเดินไป ปาท จึงได้เป็นเครื่องให้ถึง เมื่อมารวมกันเป็น “อิทธิปาท” เป็นชื่อของธรรม หรือคุณธรรมเป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ มี 4 อย่าง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2563) ได้ให้ความหมาย คำว่า บาท หรือปาทะก็แปลว่าเท้านี่แหละ เท้ามันเป็นยังไง เท้ามันก็พาเราให้ไปถึงที่หมายสิ ใช่มั้ย ฉะนั้นคำว่าเท้านี้ก็แปลว่าให้ถึง เพราะงั้นศัพท์บาลีตัวนี้ที่เราแปลว่าเท้าเท้าเนี่ยมีความหมายในตัวเอง อวัยวะที่ทำให้เรา

ไปถึงที่หมาย ที่นี้ในที่นี้มีคำว่า “อิทธิ” นำหน้าก็แปลว่าให้ถึงความสำเร็จก็คือให้บรรลุความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จ เครื่องให้ถึงความสำเร็จ เครื่องให้ถึงนี่ถ้ามองในแง่ของสิ่งที่เราอาศัยเพื่อจะไปถึงความสำเร็จนั้นก็คือทาง เพราะฉะนั้นนั้นก็เลยแปลอีกอย่างว่าทาง ทางแห่งความสำเร็จ แต่ว่าคำว่าความสำเร็จนี่ก็ได้กับคำว่า “อิทธิ” ซึ่งอิทธินั้นเรามักจะแปลกันว่าฤทธิ์ เพราะคำว่าอิทธิคือคำภาษาบาลี ตรงกับสันสกฤตว่าฤทธิ์ แต่เวลาใช้เป็นภาษาไทยแล้วคำว่าฤทธิ์นี้ ก็จะนึกไปถึงเรื่องเหาะเหินเดินอากาศทันที ทีนี้ในภาษาบาลีนั้นหรือภาษาสันสกฤตเอง “ฤทธิ์” นี่ก็คือความสำเร็จ ทีนี้ความสำเร็จที่ถือว่าเก่งจริงๆก็คือที่เหาะเหินเดินอากาศได้ก็ถือว่าความสำเร็จที่สูงมาก ก็เลยเอาไปใช้ในแง่ ของการที่มีความสามารถทำอะไรเป็นอัศจรรย์ จะเอาความกว้างๆว่าความสำเร็จเพราะฉะนั้นอิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จหรือทำเครื่องให้ถึงความสำเร็จ จะแปลเป็นฤทธิ์ด้วยก็รวมอยู่ในนี้เสร็จ ทีนี้ความสำเร็จนี่ก็อาจจะหมายไปถึงการสำเร็จบรรลุธรรมะก็ได้ บรรลุคุณธรรมเบื้องสูง อันนี้ก็มี 4 ข้อ อะไรบ้าง ไหนท่านลองว่า มีหนึ่ง-ฉันทะ สอง-วิริยะ สาม-จิตตะ ละก็สี่-วิมังสา ก็ง่ายแต่ว่าคำไทยพวกนี้นี่ก็เพี้ยนนิดหน่อย ฉันทะก็ถือว่าถูกต้อง วิริยะนี้บาลีปกติจะใช้ว่าวีริยะ วิริยะนี่มาใช้เป็นไทยละ ในพระไตรปิฎกก็ยังมีใช้เพี้ยนๆกันบ้าง เป็นวิริยะก็มีแต่โดยปกติจะเป็นวีริยะ จิตตะก็ตรง วิมังสาบาลีก็เป็นวีมังสา ไม่ใช่วิ ไทยก็มาพูดให้เหมาะกับลิ้น ไทยก็เลยเป็นวิมังสา ก็มี 4 ข้อ ทีนี้เราก็มาดูแต่ละข้อไป

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2540, หน้า 2) ได้ให้ความหมาย คำว่า “อิทธิบาท” ไว้ว่า หลักธรรมอาจจะแปล และมีความหมายหลายอย่าง เช่น แปลว่า ธรรมของพระพุทธเจ้า ในกรณีเช่นนี้หมายถึง คำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า เพราะเหตุนั้น จึงได้แก่ พระปริยัติธรรมโดยตรง ถ้าหากจะแปลคำว่า “หลักธรรม” คือ ธรรมที่จะทาให้คนเรา กลายเป็นพระพุทธเจ้า แล้วคำว่า “หลักธรรม” ย่อมจะหมายถึง การประพฤติปฏิบัติประเภทหนึ่ง

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) (2554, หน้า 150) ได้ให้ความหมาย คำว่า “อิทธิบาท” ไว้ว่า ทางที่ไปสู่ความสำเร็จสี่ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจใส่ วิมังสา การไตร่ตรอง ค้นคว้าในสิ่งนั้น ๆ เอาใจใส่ในสิ่งนั้น ๆ ก็จะทำให้ก้าวหน้า การคิดการทำก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รัก หรือชอบใจในสิ่งนั้น ก็ทำให้ไม่สามาถก้าวไปสู้ความสำเร็จได้

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2549, หน้า 19) ได้ให้ความหมาย คำว่า “อิทธิบาท” ไว้ 2 ทาง คือ หนึ่ง แปลว่า ข้อ ปฏิบัติ ที่ให้รู้ฤทธิ์ (Basic of Psychic Power) อีกอย่างหนึ่งแปลว่า ข้อปฏิบัติที่ให้บรรลุถึงความสำเร็จ (Low of Success) และ ยังได้ให้ความหมายอิทธิบาท 4 ไว้อีกว่า เป็นคุณให้บรรลุความสำเร็จ 4 อย่าง ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจรักใครในสิ่งนั้น วิริยะความเพียร จิตตะ เอาใจใส่ วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณา สอบสวน

ปิ่น มุทุกันต์ (2539, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของคำว่า “อิทธิบาท” ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งนี่ก็เพราะว่าการฝึกหัดคนให้มีคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 นี้ จัดเป็นการใช้ ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลและกระบวนการทำงาน โดยวิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือ เมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่าการทำงานของตนยังบกพร่องอยู่หรือผิดวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่ง คือ พิจารณาหาเหตุผลใน การทำงานตามขั้นตอนงานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้นๆอย่างไร เป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ หรือได้ผลที่ไม่พึงปรารถนาก็จัดการแก้ไข หรือปรับปรุงตาม กระบวนการอิทธิบาท 4 นั้น ปัญหา หรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทางานนั้นล้มเหลวหรือไม่ประสบ ความสำเร็จมีหลายทาง คือ เกิดจากตัวเองก็มีเกิดจากเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็ มีแต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี 4 อย่าง คือ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้าน ความทอดธุระ ความโง่เขลา ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีทำงานไว้มี 4 ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่า ทางแห่งความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท 4 นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์จิตฺตโสภโณ) (2552, หน้า 69) ได้ให้ความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ทางแห่งความสำเร็จ หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ มี 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความ เพียร จิตตะ ความมีจิตมุ่งมั่น วิมังสา ความไตร่ตรอง ซึ่งอิทธิบาท 4 ประการนี้เป็นคุณธรรมสนับสนุน ให้การทำงานทุกอย่างสำเร็จ รวมทั้งการปฏิบัติธรรมด้วย เพราะฉะนั้น จะทำให้คนเราเกิดความ ต้องการที่จะทำงานอยู่เสมอ และปรารถนาจะให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป วิริยะ จะทำให้คนเราลงมือทำและ ทำด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่อง จิตตะ จะทำให้คนเราซึ่งกำลังลงมือทำอยู่นั้นมีจิตมุ่งมั่นไม่เลื่อน ลอยไม่ฟุ้งซ่าน วิมังสา จะทำให้คนเรารู้จักรอบคอบ รู้จักใคร่ครวญหาเหตุผลและวิธีการต่าง ๆ ในการทำงาน

ปัญญา ใช้บางยาง (2548,หน้า 50) ได้ให้ความหมายของอิทธิบาท 4 ไว้เป็น 2 นัย คือ นัยแห่งพระสูตร และนัยแห่งพระอภิธรรมจะแสดงหนักไปทางโลกุตตระ ในที่นี้เป็นการแสดงตามนัยแห่งพระสูตร ความหมายของอิทธิบาท มีดังนี้ความพอใจ การทำความพอใจ ความใคร่เพื่อจะทำความฉลาด ความพอใจในธรรม นี้เรียกว่า ฉันทะ ความปรารถนาความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้า ความพยายาม ความอุตสาหะ ความอดทน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความก้าวไปอย่าง ไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ นี้เรียกว่า วิริยะ จิต มโน มานัส มโน วิญญาณธาตุ นี้เรียกว่า จิต ปัญญากิริยา ที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจัยธรรม สัมมาทิฏฐินี้เรียกว่า วิมังสา

สรุปได้ว่า แนวทางการปฏิบัติตน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของผู้ปฏิบัติตามกิจกรรมต่าง ๆ ในระหว่างวันนั้น ๆ ตามหลักทฤษฎีนำพาไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ด้วยหลักธรรมอิทธิบาท โดยนัยของหลักหลักธรรม ได้ไว้มี 4 ประการ เป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จทั้งทางโลก และทางธรรม

2.6.2 องค์ประกอบของอิทธิบาท 4

แนวทางทฤษฎีการปฏิบัติตนสู้ความสำเร็จ ตามแนวศาสนธรรมคำสอนของพุทธศาสนา กล่าวคือ อิทธิบาท โดยมีสาระสำคัญในการศึกษา เพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติตน โดยมีองค์อยู่ 4 ประการ ซึ่งสามารถแสดงอธิบายได้ดังนี้

1. ฉันทะ (Aspiration) ความพอใจในสิ่งที่กระทำ

คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ได้กล่าวแสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของฉันทะ ที่เป็นหลักธรรมในการช่วยประคองจิต ให้รักชอบในกิจที่จะทำ โดยมิได้มีอุปสรรคอันเป็นเหตุไม่ให้ผลไม่สำเร็จ ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสว่า

“เธอสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว” (สำ.ม.19/828/394)

จากพระดำรัสจะเห็นว่า ฉันทะมีลักษณะที่การทำงานที่จัดอยู่ในส่วนของกิเลส เพราะปรากฏเกิดในจิต ที่ค่อยผลักดันสนับสนุนให้เกิดความมุ่งมันที่จะทำ แต่มีความแตกต่างตรงที่เป็นสิ่งอันเกิดในทางดี หรือเป็นคุณปราศจากโทษ เป็นลักษณะที่สื่อให้เห็นถึงการแสดงทางพฤติกรรม อันมุ่งหมายเพื่อการปฏิบัติตน จากการที่มีจิตใจอันรักใคร่และมีความศรัทธาในความเชื่อในสิ่งที่กระทำนั้น ๆ

คำว่า ฉันทะ ความหมายจากภาษาบาลีเรียกว่า “ฉนฺท” อ่านว่า (ฉัน – ทะ) แปลว่า ความพอใจใคร่ที่กระทำ เป็นสภาพธรรมที่เป็นจริง ที่จัดเป็นกิเลสอย่างหนึ่ง แต่เป็นทางอันก่อเกิดในความดีอันเป็นกุศล จึงกล่าวได้ เป็น กระแสของความรู้สึกของความคิด อันจดจ่อฝักไฝ่ที่จะทำในสิ่งอันเป็นประโยชน์ที่ดีงาม (พระปิยโสภณ และบุญสืบ อินสาร, 2564, หน้า 230)

ในบางโอกาสจะต้องเรียกชื่อให้เต็มว่า “ธรรมฉันทะ” แปลว่า ฉันทะในธรรม ธรรม หมายถึง ธรรมะที่ให้ความหมายกันได้เยอะแยะ แต่ในที่นี้กล่าวแสดงเพียงแค่ 2 อย่าง คือ ธรรมะแง่หนึ่งแปลว่า ความจริง แง่ที่สองแปลว่าความดีงาม พอแปลได้ 2 ความหมาย นี่ก็จะโยงกับเรื่องเกี่ยวข้องในที่นี้ สำหรับธรรมะที่แปลว่าความจริงนั้น ความจริง คือ สิ่งที่พึงรู้ แล้วที่นี้ความดีงาม ความดีงาม คือ สิ่งที่พึงกระทำ หรือพึงทำให้เกิดให้มีเป็นจริงขึ้นมา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561, หน้า 18)

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญฺาโณ) (2548, หน้า 166) ได้กล่าวไว้ว่า ฉันทะ คือ ความพอใจ ในที่นี้ได้แก่ ความต้องการ ความฝักใฝ่ใจรัก ที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอจากความมุ่งมั่นที่จะ

ช่วยกันแก้ไขปัญหาความ ยากจน ปัญหาหนี้สินของชาวบ้าน ให้มีพออยู่พอกิน จึงได้รวมกลุ่มเสียสละเงินเพื่อความต้องการของ ชาวบ้านหนองลูกช้าง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2551, หน้า 39) ได้กล่าวถึง ฉันทะ ว่าคือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่ง นั้น ความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไป ทุกข้อ

ปิ่น มุทุกันต์ (2542, หน้า 194) ได้กล่าวไว้ในบันทึกธรรม ฉบับสมบูรณ์ว่า ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่ทำ หมายความว่า รักงานของตน ชอบงานของตน งานในที่นี้หมายถึงสิ่งที่เราทำ ผู้ใดมีงานอะไรแล้วมี ความรักใคร่พอใจในงานนั้น เรียกว่า มีฉันทะ คนที่ขาดฉันทะ ไม่พอใจในงานของตนมักจะทำงานด้วย ความเหน็ดเหนื่อยใจ และชอบทิ้งงานให้จับจดและคั่งค้าง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548, หน้า 842-843) ได้กล่าวว่า ฉันทะ คือ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจ รักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อย่างทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้น หรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พูดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พูดให้ลึกลงไปในทางธรรม ว่าความรักความใฝ่ปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่ง จะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งดงามที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้สภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้น เกิดมีเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้สิ่งนั้น มาเสพเสวยหรืออยากเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าเป็นตัณหา ความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้น ๆ งานนั้น ๆ บรรลุความสำเร็จ เข้าถึงความสมบูรณ์อยู่ในภาวะอันดีงามของมัน หรือพูดแยกออกไปว่า ขณะเมื่อทำสิ่งนั้น หรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับ โสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจ ที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ ขอบเขต ส่วนความอยากของตัณหาทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรส อร่อยหรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่ พองขยายของตัวตนเป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมองหมกหมักกีดกั้น ตนไว้ในความคับแคบ และมักติดมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียดายและหวั่นกลัวหวาดระแวง ซึ่งถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้เจ้า ขุนนาง เศรษฐีพราหมณ์ คนหนุ่มสาว มากมาย ในพุทธกาลยอมสละวัง ทรัพย์สมบัติและโลกามิสมากมายออกบวชได้ก็เพราะเกิดฉันทะใน ธรรม เมื่อใดสดับซาบซึ้งคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้คนทั้งหลายที่ทำงานด้วยใจรักก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้ผลสำเร็จอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้น ของ

งานนั้นไม่ห่วงพะวง กับสิ่งล่อเร้า หรือผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจก็มุ่งแน่วแน่คงเดินไปสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ซ่าน ไม่ส่าย ฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้และพร้อมนั้นปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2542, หน้า 262) ได้กล่าวถึงฉันทะว่า คือ ความรัก ผู้บริหารควรมีความรัก ความพอใจ ในงานบริหาร รักในวิชาชีพ รักศิษย์รักที่จะเห็นเพื่อนร่วมงานมีความเจริญก้าวหน้า และประสบ ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต การให้คำปรึกษา บริหารทำไปด้วยใจรักในวิชาชีพ ไม่ได้ทำไปเพราะ พอให้เสร็จไป พอให้ผ่านไป เพราะเป็นหน้าที่ การใช้อิทธิบาท 4 ที่ใช้เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับ ฉันทะว่า “.. ให้มีความพอใจ เรียกว่าฉันทะ พอใจในการที่จะกระทำ พอใจในการที่จะศึกษาค้นคว้าให้ เกิดความรู้ความเข้าใจ สิ่งใดเรารักเราพอใจ ก็มักจะทำสิ่งนั้นให้ดีแต่สิ่งใดเราไม่ชอบไม่ค่อยพอใจ ทำ สิ่งนั้นก็ไม่ได้ดีคนที่เก่งในเรื่องอะไรก็ตาม ถ้าเราศึกษาดูแล้วก็จะพบความจริงข้อหนึ่งว่า คนนั้นเขา ชอบมากในเรื่องนั้น ชอบมากในเรื่องนั้นจึงเก่งในเรื่องนั้น เพราะฉะนั้นเราจะต้องเพาะความพอใจใน การที่จะปฏิบัติให้เกิดขึ้นในการที่พิจารณาตัวเองตักเตือนตนเองให้เกิดขึ้น อย่างนี้เรียกว่า เป็นฐาน ขั้นต้นที่เรามีไว้..”

สรุปได้ว่า ฉันทะ เป็นความพึงพอใจ ที่จะกระทำในสิ่งที่ โดยการละเสียสิ่งที่เป็นอันโทษและจะปฏิเสธในการกระทำอันเหตุให้ไม่ประสบความสำเร็จ หรือการลดท้อยกิจในสิ่งที่จะไม่ทำให้เกิดความสำเร็จ ดังนั้น ความพอใจในกิจนั้น ๆ เป็นสิ่งที่เกิดจากากสภาวะของจิตอันก่อให้เกิดรูปธรรมที่ปรากฏผลประจักษ์ในส่วนของการกระทำเพื่อการพัฒนาตนเอง

สำหรับความหมายของฉันทะในงานวิจัยฉบับนี้ คือ ความพอใจรักใครในสิ่งนั้นอันได้แก่ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในการเรียน ความเต็มใจ ไม่เบื่อหนายในกิจที่ทำเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน แล้ว นักเรียนจะมีความพอใจรักใครในการเรียนการสอน ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารจัดการเกี่ยวกับการเรียนรู้ต้องดูแลการเรียนให้ดี

2. วิริยะ (Exertion) ขยันอันประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม

คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ได้กล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องของความเพียร อันก่อให้เกิดความสำเร็จ หรือการใช้เป็นหลักการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จ หรือเป็นแนวทางการปฏิบัติอันประโยชน์เกื้อกูลตนเอง ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสว่า

“สภาวะแห่งวิริยะควรรู้ยิ่ง สภาวะที่เป็นมูลแห่งวิริยะ ... สภาวะที่เป็นบาท แห่งวิริยะ ... สภาวะที่เป็นประธานแห่งวิริยะ ... สภาวะที่สำเร็จแห่งวิริยะ ... สภาวะที่น้อมไปแห่งวิริยะ ... สภาวะที่ประคองไว้แห่งวิริยะ ... สภาวะที่ตั้งมั่นแห่งวิริยะ ...สภาวะที่ไม่ฟุ้งซ่านแห่งวิริยะ ... สภาวะที่เห็นแห่งวิริยะควรรู้ยิ่ง” (ขุ.ป.31/42/25)

จากพระดำรัสจะเห็นว่า ความเพียรนั้นเป็นคุณอันพยุงจิต ในอันประกอบกิจอันไม่ให้ท้อ โดยลักษณะเป็นเหตุแกล้วกล้าของบุคคล ที่เป็นเหตุให้ลุกขึ้นประกอบกิจนั้น ๆ อย่างไม่หยุดยิ่ง ด้วยความบากบั่นมีแต่ความก้าวหน้าไม่ถ้อยหลัง เพราะความเพียรจะประคองจิตไว้ และเกื้อหนุนในกิจการใด ๆ เปรียบเสมือน เครื่องอุปกรณ์สำหรับช่างไม้ เจ้าของใช้ในทางผิด เช่น ใช้ประหาร ย่อมจะให้โทษ ใช้ในทางที่ถูก เช่น ใช้ทำกิจ ย่อมจะยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ ข้อนี้ฉันใด ความเพียรก็เป็นฉันนั้น

พจนานุกรมบาลี – ไทย ได้ให้ความหมาย คำว่า “วิริยะ” ความหมายจากภาษาบาลีเรียกว่า “วิริย” มาจากศัพท์ วีร ศัพท์ + ณิย ปัจจัย ในภาวตัทธิต รัสสะ อี ที่ วีร เป็น อิ ลบ ณ เหลือแต่ อิย ได้รูปเป็น วิริย แปลว่า ความเป็นแห่งคนกล้า แต่นิยมแปลว่า ความเพียร (พระปิยโสภณ และบุญสืบ อินสาร, 2564, หน้า 698)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542, หน้า 842) ได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับวิริยะไว้ ดังนี้ วิริยะ แปลว่า ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและ ความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่า จุดหมายนั้นจะลุถึงได้ยากนั้น มีอุปสรรคมากหรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปีเท่านี้เดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียรเท่ากับแรงหนุนเวลา ทำงาน หรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่า วิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรคเข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

พุทธทาสภิกขุ และปัญญานันทภิกขุ (2544, หน้า 178 – 182) ได้อธิบายว่า วิริยะ ต้องมีความเพียรมั่น คือ เมื่อมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญแล้วต่อไปก็มีความมั่นในความเพียร ภาษาบาลีเรียกว่า วิริยะ พระพุทธภาษิต “วิริ เยน ทุกฺขมจฺเจติ” คนที่พ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร หรือคำที่พระมหาชนกกล่าวว่า “วายเมเถว ปุริโส ยาว อตฺถสฺส นิปฺปทา” เกิดเป็นคนต้องทำเรื่อยไปจนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง บุคคลที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่ออุปสรรค ไม่กลัวต่อความลำบาก ไม่กลัวต่ออะไรทั้งสิ้น เมื่อเราจะไปแล้วก็ไปให้ตาม จุดที่เราตั้งไว้ แต่ขอให้ตั้งจุดหมายในทางที่ดีงาม ไม่ตั้งจุดหมายที่เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร และความเพียรนั้นต้องสม่ำเสมอ ไม่ใช่เพียรชั่วครั้งชั่วคราว ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเตือนว่า “ดูก่อนภิกษุ ทั้งหลายเมื่อเธอยังไม่ถึงจุดหมายที่เธอต้องการอย่าละความเพียรเป็นอันขาด”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2542, หน้า 25-26) ได้ตรัสถึงคำว่า วิริยะ (ความเพียร) ว่า ท่านใดถึงพร้อมด้วยความพยายามโดยธรรม ไม่จมลงในห้วงมหรรณพซึ่งประมาณมิได้ เห็นปานนี้ด้วย กิจคือ ความพากเพียรของบุรุษ ท่านนั้นจงไปในสถานที่ที่ใจของท่านยินดีนั้นเถิด และ

ว่าบุคคลเมื่อ กระทำความเพียร แม้จะตายก็ไม่ชื่อว่าเป็นหนี้ในระหว่างหมู่ญาติเทวดา และบิดามารดา อนึ่ง บุคคล เมื่อทำกิจของผู้ชาย ย่อมไม่เดือดร้อนในภายหลัง

พ. สุวรรณ (2531, หน้า 60-61) ได้กล่าวว่า วิริยะ คือ ความเพียรนี้เป็นคุณค่าที่ก่อให้เกิดพลังงานในการทำกิจ ต่าง ๆ มีลักษณะแสดงให้เห็นว่าคน ๆ นั้นเป็นคนรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานไม่ทอดทิ้งกิจการงานนั้น ดำเนินการงานที่คิดว่าจะทำนับว่าเป็นผู้ไม่เบื่องาน เมื่อมีงานมาถึงก็รีบทำโดยไม่ชักช้ามีความ กระตือรือร้นในการทำงาน ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ผู้มีลักษณะทั้งหมดที่กล่าวมานี้ย่อมได้ชื่อว่ามีวิริยะ หรือมีความเพียรซึ่งสามารถประสบความสำเร็จในทุกกิจการส่วนคนที่มีนิสัยเกียจคร้าน หนักไม่เอา เบาไม่สู้ชอบผัดวันประกันพรุ่งมักหาเหตุมาอ้างแก้ตัวเพื่อไม่ต้องทำงานจนติดเป็นนิสัย ย่อมเอากับ ใครลำบาก อาชีพการงานย่อมย่าอยู่กับที่ตั้งฐานไม่ได้

วศิน อินทสระ (2530, หน้า 43) ได้ให้ความหมายของ วิริยะ แปลตามตัวอักษรว่าความเป็นผู้กล้า คือ แกล้วกล้าในกิจที่ทำไม่ย่อท้อ ย่อหย่อน ทำกิจด้วยกำลังทั้งหมด มีความบากบั่นมั่นคง (ทฬฺหปรกฺกโม) ไม่ทอดทิ้งธุระกลางคัน หรือละทิ้งงานเสียกลางคัน (อนิกฺขิตฺตธุโร) มีความเพียรอยู่เสมอไม่จับจด หรือหยุดงานเสีย ทำจนกว่าจะถึงจุดมุ่งหมายนั้น ๆ (อารทฺธวิริโย) ชื่อว่าความเพียรสัตว์ทั้งหลายควรทำ (วิริย นาเมต สตฺเตหิ กตฺตพฺพ) ความเพียรเป็นสิ่งที่นักปราชญ์สรรเสริญเมื่อบุคคลได้ทำความเพียรเต็ม กำลังของตนแล้วถึงไม่สำเร็จ ใครเล่าจะตำหนิได้นักปราชญ์ตำหนิคนที่ล้มเหลวเพราะความเพียรย่อ หย่อนนั้นเอง

ปิ่น มุทุกันต์ พ.อ. (2539,หน้า 230) ได้กล่าวถึง วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการทำงานนั้น คือ เมื่อตน มีฉันทะที่จะทำงานใดแล้วก็ลงมือทำ และตามธรรมดาการทำงานนั้นเราจะต้องประสบกับสิ่งที่ไม่ พอใจหลายอย่าง เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ความร้อน ความหนาว ความหิวกระหาย ความง่วง และบางอย่างก็ขาดความเพลิดเพลินเจริญใจ อดตาหลับขับตานอน วิถีทางของการทำงานเป็นอย่างนี้จะต่างกันบ้างก็แต่จะมากหรือน้อยเท่านั้น เพราะฉะนั้น คนทำงานที่ดีจึงต้องมีความกล้าหาญ คือ กล้าที่ จะเผชิญกับอุปสรรคดังกล่าวมาแล้ว เพื่อมุ่งทำงานให้สำเร็จ ความกล้าเผชิญอุปสรรคนั่นแหละที่ท่าน เรียกว่า วิริยะ

ความเพียรที่มีมากเกินไป มักจะทำให้เกิดความฟุ้งซ่าน ความไม่มีสติ ความเหน็ดเหนื่อยจนนำไปสู่การการเกิดอุปสรรค และปัญหาในสิ่งนั้น ส่งผลต่อความท้อแท้ตามมาได้ นอกจากนั้นหากมุ่งเพียรต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป มักจะทำให้เกิดการลืมที่จะกระทำต่อสิ่งอื่นได้ง่ายเช่นกัน

สรุปได้ว่า วิริยะจึงเป็นหลักที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในการงานหรือการกระทำต่อสิ่งใด ๆ ภายใต้พื้นฐานของหลักการเหตุ และผลที่เกิดจากโยนิโสมนสิการ เพื่อมุ่งให้สิ่งนั้น ๆ ดำเนินไปสู่จุดหมาย และสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้

สำหรับความหมายของวิริยะในงานวิจัยฉบับนี้ คือ ความเพียรประกอบในการเรียน อันได้แก่ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแล้ว นักเรียนจะมีความเพียรพยายามในการเรียน คือตั้งใจทำ ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดี และมีคุณภาพ

3. จิตตะ (Thoughtfulness) ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ

พจนานุกรมบาลี – ไทย ได้ให้ความหมาย คำว่า “จิตตะ” ความหมายจากภาษาบาลี เรียกว่า “จิตฺต” แจเหมือน กุล เช่น ป.เอก จิตฺตำ อ.จิต คำว่า จิตฺต ถ้าแปลออกรูป และสาธนะ แปลว่า ผู้คิด มาจาก จินฺต ธาตุ ในความคิด + ต ปัจจัย ในนามกิตก์ (นอกแบบ) นฺต ซ้อน ต ได้รูปเป็น จิตฺต แปลว่า ผู้คิด เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ วิ.ว่า จินฺเตตีติ จิตฺตำ (ธมฺมชาตำ) ธรรมชาตใด ย่อมคิด เหตุนั้น ธรรมชาตนั้นชื่อว่า จิตำ ๆ ผู้คิด (พระปิยโสภณ และบุญสืบ อินสาร, 2564, หน้า 220)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับจิตตะไว้ว่า จิตตะ เอาจิตฝักใฝ่ คือ ตั้งสติรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เสมอ ๆ ทำกิจ หรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ (2542, หน้า 35.)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542, หน้า 842.) ได้อธิบายเกี่ยวกับจิตตะไว้ดังนี้ จิตตะ แปลว่า ความจดจ่อ หรือความเอาใจฝักใฝ่ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจ ไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางที จัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้น ก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมทำให้เกิดสมาธิขึ้น จิตจะแน่วแน่แนบสนิทในกิจในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็น จิตตสมาธิ พร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

พุทธทาสภิกขุ (2542, หน้า 35) ได้อธิบายว่า จิตตะ หมายถึง กำลังจิต กำลังสมาธิ หรือคุณภาพของจิต คุณภาพส่วนที่พึงปรารถนาของจิตเรียกว่า กำลังของจิต หรือ กำลังสมาธิ ซึ่งเลยเพ่งเล็งไปแก่ส่วนที่ อบรมดีแล้วคือ จิตที่อบรมดีแล้วเดินมาถูกทางแล้วจึงจะมีคุณสมบัติแล้วมีกำลังมหาศาลของมัน

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2542,หน้า 264) ได้กล่าวว่า จิตตะ ในด้านผู้บริหารจะต้องใส่ใจฝักใฝ่รับผิดชอบทุกอย่าง ในโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีความตั้งใจ มีความมั่นใจแน่แน่วในอันที่จะวางตัวให้เป็นตัวอย่างทาง คุณธรรม และ จริยธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดทั้งทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของ

สังคม ผู้บริหารต้อง หนักแน่นและซื่อสัตย์ต่อตัวเอง และ ผู้อื่นเสมอการใช้อิทธิบาท 4 ที่เป็นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับจิตตะไว้ว่า คำว่าเอาใจใส่หมายความว่า ใจจดจ่ออยู่กับเรื่องนั้น เช่นในเรื่องที่เราจะคิดจะค้นจะปฏิบัติในเรื่องอะไร เอาใจคิดไว้เสมอพูดกับตัวเองไว้บ่อย ๆ คิดไว้บ่อย ๆ กำลังใจมันก็เกิดขึ้นในการที่จะศึกษาในการที่จะปฏิบัติในการที่จะก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบเพราะมีความคิดจดจ่ออยู่ในเรื่องนั้น เราจะตั้งจุดไว้แล้วใจก็อยู่กับเรื่องนั้น อยู่ด้วยปัญญาอยู่ด้วยเหตุผล ดังนั้น จิตตะ คือ ความจดจ่อใส่ใจ หรือความตั้ง มั่นของจิตใจ การมีสมาธิมีความเอาใจใส่จดจ่อ การทำใจให้เข้มแข็ง การทำงานต้องทำงานตามเวลา มีใจจดจ่ออยู่กับงาน มุ่งให้งานสำเร็จ ไม่ทำงานแบบหยุด ๆ ทำ ๆ หากกำลังทางานอย่างใด ก็ต้อง ทำงานอย่างนั้นให้สำเร็จก่อนจึงทำงานอย่างอื่นต่อไป ผู้บริหารจะต้องอุทิศเวลาให้กับงาน มีใจจดจ่อ กับงาน มีการกำหนดตารางในการทำงาน มีปฏิทินปฏิบัติงาน จัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงาน ทำงานอย่างมีระบบและมีแบบแผน มีพลังจิตที่เข้มแข็งไม่ย่นย่อ ท้อแท้ต่อการทำงานติดตาม ประเมินผลตลอด

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2558, หน้า 239) กล่าวว่า จิตตะ ความคิดมุ่งไป ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วย ความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้ทำสิ่งที่ทำอย่างมั่นคง

สรุปได้ว่า จิตเป็นเครื่องผลักดัน และควบคุมการเกิดของสมาธิ โดยสภาวะจิตที่มีความแน่วแน่ และจดจ่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ภาวะที่เกิดขึ้นกับจิตนี้จึงเรียกว่า สมาธิ ซึ่งเป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการจะกระทำสิ่งใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จ เพราะจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กำลังทำ อยู่โดยไม่เกิดความฟุ้งซ่าน ย่อมทำให้งานประสบความสำเร็จได้ดี ไม่ผิดพลาด และมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้

สำหรับความหมายของจิตตะ ในงานวิจัยฉบับนี้ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในการเรียนไม่วางธุระอันได้แก่ เมื่อทำสิ่งใดด้วยความรู้จัก ไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบครอบ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแล้วนักเรียนจะมีการเอาใจฝักใฝ่ คือ ความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียน และการทำงาน

4. วิมังสา (Investigation) ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548, หน้า 35.) ได้อธิบายอธิบายเกี่ยวกับวิมังสาว่า วิมังสาใช้ปัญญา สอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใครครวญตรวจหาเหตุผลเหตุผลและ ตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกิน เลยบกพร่องขัดข้องเป็นต้นในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลองวางแผนวัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็น ต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542, หน้า 842) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิมังสาไว้ดังนี้ วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อ ยิ่งหย่อนเกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น ในกิจที่รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปัญหา ปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหา เหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากสำเหตุ อะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ลองเปลี่ยน องค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างคาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขจุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิต แน่วแน่แล่นดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่านไม่วอกแวก และมีกำลังเรียกว่าวิมังสาสมาธิ ซึ่งจะมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่น ๆ

พระเทพวิสุทธิญาณ (2538, หน้า 95) ได้อธิบายว่า วิมังสา แปลว่า ความพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งนั้น ๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงทั้งเหตุทั้งผลในความดีต่าง ๆ ที่ตนกระทำมาแล้วคือ ย้อนกลับไปดูตนเองได้ทำเหตุปลูกฉันทะใช้วิริยะได้ตั้งจิตตะในการนั้น ๆ ไว้มากน้อยเท่าไรเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร เมื่อบุคคลพิจารณาสอบสวนการกระทำของตนด้วยตน ก็ย่อมเข้าใจตนเองสามารถปรับตนเองให้ทำงานได้ถูกต้อง

ทองย้อย แสงสินชัย ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิมังสา อ่านว่า วิ-มัง-สา “วิมังสา” เขียนแบบบาลีเป็น “วีมำสา” อ่านว่า วี-มัง-สา (โปรดสังเกต บาลีเป็น วี- ไม่ใช่ วิ-) รากศัพท์มาจาก วิ (คำอุปสรรค = วิเศษ, พิเศษ, แจ้ง, ต่าง) + มานฺ (ธาตุ = พิจารณา, ทดลอง) + ส ปัจจัย, แปลง มานฺ เป็น มำ, ทีฆะ อิ ที่ วิ เป็น อี + อา ปัจจัยเครื่องหมายอิตถีลิงค์ : วิ + มานฺ = วิมานฺ + ส = วิมานส > วิมำส > วีมำส + อา = วีมำสา แปลตามศัพท์ว่า “ธรรมชาติที่พิจารณาโดยพิเศษ” หมายถึง การพิจารณา, การตรวจสอบ,การทดสอบ, การสอบสวน (Madchima, 2563)

สรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำสิ่งใด ๆ ย่อมเกิดจากปัจจัยจากข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการใช้วิมังสา คือ การคิด วิเคราะห์ อย่างมีเหตุ และผล ย่อมทำให้เข้าใจต่อกระบวนการ วิธีการ และแนวทางในการดำเนินงานที่ถูกต้อง เหมาะสม รวมถึงย่อมรู้จักแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ดี แต่หากไม่มีการใช้ปัญญาก่อนทำหรือขณะทำสิ่งใด ๆ แล้ว ย่อมนำมาซึ่งปัญหา และอุปสรรคในสิ่งนั้น ๆ ส่งผลต่อการท้อแท้ การทำสิ่งนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็จะไม่เกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่

สำหรับความหมายของวิมังสาในงานวิจัยฉบับนี้ คือ ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในการเรียนเมื่อทำสิ่งใดทำด้วยความรู้จักไตร่ตรองรู้จักพิจารณาใคร่ครวญรู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลองทดสอบอันได้แก่ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแล้ว นักเรียนจะมีการพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุก ๆ วัน เพราะว่าจะต้องมีการเรียนการสอนให้ดี และประสบผลสำเร็จได้

2.6.3 อิทธิบาท 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก

ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกทีฆนิกาย มหาวรรค มหาปรินิพพานสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอานุภาพของอิทธิบาท 4 ประการไว้ว่าอานนท์ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏเขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้นแลเรียกเธอมากล่าวว่า อานนท์ กรุงราชคฤห์น่ารื่นรมย์ภูเขาคิชฌกูฏน่ารื่นรมย์ อิทธิบาท 4 ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญ ทำให้มากแล้วทำให้เป็นดุจยานแล้วทำให้เป็นที่ตั้งแล้วให้ตั้งมั่นแล้วสั่งสมแล้วปรารภดี ผู้นั้นเมื่อมุ่งหวังพึงดำรงอยู่ได้ 1 กัปหรือเกินกว่า 1 กัป อิทธิบาท 4 ตถาคตเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้วทำให้เป็นที่ตั้งแล้วให้ตั้งมั่นแล้วสั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้วตถาคตเมื่อมุ่งหวังพึงดำรงอยู่ได้ 1 กัป หรือเกินกว่า 1 กัป เมื่อตถาคตทำนิมิตที่ชัดแจ้ง ทำโอกาสที่ชัดเจนแม้อย่างนี้เธอก็ไม่อาจจะรู้ทันจึงไม่วิงวอนตถาคตว่า “ขอพระผู้มีพระภาคโปรดดำรงพระชนมาชีพอยู่ตลอดกัป ขอพระสุคตโปรด ดำรงพระชนมาชีพอยู่ตลอดกัปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มากเพื่อสุขแก่คนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูลเพื่อสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย” ถ้าเธอวิงวอนตถาคต ตถาคตจะห้ามเธอเพียง 2 ครั้ง พอครั้งที่ 3 ตถาคตจะรับนิมนต์เหตุนั้นแหละ อานนท์เรื่องนี้จึงเป็นความบกพร่องของเธอ เรื่องนี้เป็นความผิดของเธอ (ที.ม. (ไทย) 10/179/127.)

ในคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎกวิภังค์พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ 1. ฉันทิทธิบาท ธรรมที่เป็นเหตุประสบความสำเร็จ คือ ฉันทะ 2. วิริยิทธิบาทธรรมที่เป็นเหตุประสบความสำเร็จ คือ วิริยะ 3. จิตติทธิบาท ธรรมที่เป็นเหตุประสบความสำเร็จ คือ จิตตะ 4. วิมังสิทธิบาท ธรรมที่เป็นเหตุประสบความสำเร็จ คือ วิมังสา (อภิ .วิ. (ไทย) 35/457/252.)

ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกทีฆนิกาย ปาฏิวรรค สังคีติสูตร ได้กล่าวถึงอิทธิ บาท 4 (คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ) ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ 1.เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะ และ ความเพียร สร้างสรรค์) 2.เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียร สร้างสรรค์) 3.เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะ และความเพียร สร้างสรรค์) 4. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสา และความเพียร สร้างสรรค์) (ที.ปา. (ไทย) 11/306/277)

ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขันธวรรค ปาลิเลยยสูตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิบาทธรรมว่า "พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดคำนึงของภิกษุนั้นด้วยพระทัย จึงรับสั่ง เรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เราได้แสดงธรรมโดยการวิจัย (การเลือกเฟ้นแสดงสติปัฏฐาน 4 ประการ โดยการวิจัย แสดงสัมมัปปธาน ประการ โดยการวิจัยแสดงอิทธิบาท 4 ประการ โดยการวิจัย แสดงอินทรีย์ 5 ประการ โดย การวิจัย แสดงพละ 5 ประการ โดยการวิจัย แสดงโพชฌงค์ 7 ประการ โดย การวิจัย แสดงอริยมรรคมีองค์ 8 โดยการวิจัย ภิกษุทั้งหลายเราได้แสดงธรรมโดยการวิจัยเช่นนี้

ธรรมอัน เราแสดงแล้วโดยการวิจัยเช่นนี้ แต่ก็มีภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ยังเกิดความคิดคำนึงว่า “เมื่อบุคคลรู้ เห็น อย่างไรอาสวะทั้งหลายจึงสิ้นไปโดยลำดับ” (ส.ข. (ไทย) 17/81/130.)

ในคัมภีร์คัมภีร์สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย ปิณฑปาตปาริสุทธิสูตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 ว่า “สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแตเขตกรุงราชคฤห์ ครั้นเวลาเย็น ท่านพระสารีบุตรออกจากที่หลีกเร้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามว่า “สารีบุตร เธอมีอินทรีย์ผ่องใส มีผิวพรรณบริสุทธิ์ผุดผ่อง เพื่ออยู่ด้วยวิหารธรรมอะไรเป็นส่วนมากในบัดนี้” ท่านพระสารีบุตรทูลตอบว่า "ข้าพระองค์อยู่ด้วยสุญญตาวิหารธรรมเป็นส่วนมากในบัดนี้ พระพุทธเจ้าข้า” อีกประการหนึ่ง ภิกษุพึง พิจารณาเห็นดังนี้ว่า “เราเจริญอิทธิบาท 4 ได้แล้วหรือหนอ” ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า “เราเจริญอิทธิบาท 4 ได้แล้ว” ภิกษุนั้นพึงตามศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งกลางวันและกลางคืน อยู่ด้วยปีติ และปราโมทย์นั้นแล (ม.อุ. (ไทย) 14/445/501.)

ในคัมภีร์สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย สฬายตนวิภังคสูตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับ อิทธิบาทธรรมว่า “ทิฏฐิของบุคคลผู้มีธรรมอย่างนั้น ย่อมเป็นสัมมาทิฏฐิความดำริของบุคคลผู้มีธรรม อย่างนั้น ย่อมเป็นสัมมาสังกัปปะ ความพยายามของบุคคลผู้มีธรรมอย่างนั้น ย่อมเป็นสัมมาวายามะ สติ ของบุคคลผู้มีธรรมอย่างนั้น ย่อมเป็นสัมมาสติสมาธิของบุคคลผู้มีธรรมอย่างนั้น ย่อมเป็นสัมมาสมาธิ ส่วนกายกรรม วจีกรรม อาชีวะของเขาจัดว่าบริสุทธิ์ในเบื้องต้นทีเดียว เมื่อเป็นเช่นนี้ อริยมรรคมีองค์ 8 นี้ของ เขาย่อมถึงความเจริญเต็มที่ เมื่อบุคคลนั้นเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 อย่างนี้อยู่ สติปัฏฐาน 4 ก็ดี สัมมัปปธาน 4 ก็ดี อิทธิบาท 4 ก็ดี อินทรีย์ 5 ก็ดี พละ 5 ก็ดี โพชฌงค์ 7 ก็ดี ย่อมถึงความเจริญเต็มที่ (ม.อุ. (ไทย) 14/423/429.)

ในคัมภีร์สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ มหาสกุลุทายิสูตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิบาทธรรมว่า "อีกประการหนึ่ง เราได้บอกข้อปฏิบัติแก่สาวกทั้งหลาย สาวกทั้งหลายของเราผู้ปฏิบัติตามเจริญอิทธิบาท 4 ประการ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ 1) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะ และความเพียรสร้างสรรค์) 2) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยะสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะ และความเพียรสร้างสรรค์) 3) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์) 4) เจริญอิทธิบาทที่ ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสา และความเพียรสร้างสรรค์) เพราะเจริญอิทธิ บาท 4ประการนั้นแล สาวกของเราเป็นอันมากจึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญญา และอภิญญาบารมีอยู่ (ม.ม. (ไทย) 13/247/291.)

ในคัมภีร์สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ ในเจโตขีลสูตรมีเนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิบาทธรรมว่า “(อุปมาด้วยแม่ไก่ฟักไข่ ภิกษุนั้นเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร เจริญ

อิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร เจริญอิทธิบาทที่ ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร มีความเพียร ยิ่งเป็นที่ 5 ภิกษุผู้มีองค์ 15 รวมทั้งความเพียรอันยิ่งอย่างนี้นั้นย่อมเป็นผู้ควรแก่ความเบื่อหน่ายยิ่ง ควรแก่ การตรัสรู้ และควรแก่การบรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม ไข่ 8 ฟอง หรือ 12 ฟอง ที่แม่ไก่นอนกกไว้อย่างดีให้ความอบอุ่นอย่างสม่ำเสมอ ฟักแล้วอย่างดีแม้ว่าแม่ไก่นั้นจะไม่เกิดความ ปรารถนาอย่างนี้ว่า “ถ้าอย่างไร ขอลูกไก่เหล่านี้พึงใช้ปลายเล็บหรือจะงอยปาก เจาะทำลายเปลือกไข่ ออกมาโดยสวัสดิภาพ” ก็ตามถึงอย่างนั้นลูกไก่เรานั้นก็ต้องเจาะทำลายเปลือกไข่ด้วยปลายเล็บหรือจะงอย ปากออกมาโดยสวัสดิภาพได้ แม้ฉันใดภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีองค์ 15 รวมทั้งความเพียรอันยิ่งอย่างนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมเป็นผู้ควรแก่ความเบื่อหน่ายยิ่ง ควรแก่การตรัสรู้ และควรแก่การบรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยม พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชม พระภาษิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล (ม.มู (ไทย) 12/189/203.)

ในคัมภีร์สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค จักกวัตติสูตร ในจักรวาลสูตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิบาทธรรมว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงประพฤติธรรมอันเป็นโคจร ซึ่งเป็นวิสัยอันสืบเนื่องมาจากบิดาของตน เมื่อเธอทั้งหลายประพฤติธรรมอันเป็นโคจร ซึ่งเป็นวิสัยอันสืบ เนื่องมาจากบิดาของตน จักเจริญด้วยอายุบ้าง จะเจริญด้วยวรรณะบ้าง จักเจริญด้วยสุขะบ้าง พระเจริญ ด้วยโภคะบ้าง เจริญด้วยพละบ้าง ในเรื่องอายุของภิกษุ มีคำอธิบาย อย่างไรคือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ 1) เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจับพระและความเพียรสร้างสรรค์) 2) เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์) 3) เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียร สร้างสรรค์) 4) เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความสัมพันธ์สร้างสรรค์) เพราะเจริญธรรมอิทธิบาท 4 ประการนี้ให้มาก เมื่อมุ่งหวัง “เธอจะพึงดำรงอยู่ได้ 1 กัป หรือเกินกว่า 1 กัป ภิกษุทั้งหลาย นี้แหละเป็นคำอธิบายในเรื่องอายุของภิกษุ” (ที.มหา. (ไทย) 10/80-81/110.)

ในคัมภีร์สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ปาสาทิกสูตร ในปาสาทิกสูตรมีเนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิบาทธรรมว่า “จุนทะ เพราะเหตุนั้นธรรมทั้งหลายที่เราแสดงไว้แล้วเพื่อความรู้ยิ่ง บริษัททั้งหมดนั้นแหละพึงพร้อมเพียงกันประชุมสอบทานอรรถกับอรรถพยัญชนะกับพยัญชนะในธรรม นั้น แล้วพึงสังคายนา ไม่พึงวิวาทกัน เพื่อให้พรหมจรรย์นี้ตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ข้อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายที่เราแสดงไว้เพื่อความรู้ยิ่ง บริษัททั้งหมดนั่นแหละพึงพร้อม เพียงกัน ประชุมสอบทานอรรถกับอรรถ พยัญชนะกับพยัญชนะแล้วพึงสังคายนากัน

ไม่พึงวิวาทกัน เพื่อให้พรหมจรรย์นี้ตั้งอยู่ได้นานดำรงอยู่ได้นาน ข้อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย คืออะไร คือ (1) สติปัฏฐาน 4 (2) สัมมัปปธาน 4 (3) อิทธิบาท 4 (4) อินทรีย์ 5 (5) พละ 5 (6) โพชฌงค์ 7 (7) อริยมรรคมีองค์ 8 จุนทะ ธรรมทั้งหลายนี้แล เราแสดงไว้แล้วเพื่อความรู้ยิ่ง บริษัททั้งหมดนั่นแหละพึง พร้อมเพียงกัน ประชุม สะพานอรรถกับอรรถ พยัญชนะกับพยัญชนะ ผึงสังคายนากัน ไม่พบวิวาทกัน เพื่อให้พรหมจรรย์นี้ตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ข้อนั้นเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมูมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย (ที.ปา. (ไทย) 11/177/138.)

สรุปว่า อิทธิบาท 4 ทางแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วยหลัก 4 อย่าง ได้แก่ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ คือ ความเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย 3) จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจ ให้แก่สิ่งที่ทำ และ 4) วิมังสา คือ ความสอบสวนไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

2.6.4 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาท 4

การเรียนให้ดีที่สุด หรือให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดนั้นผู้เรียนต้องมีสติปัญญาดี ต้องมีวิธีการ และกลวิธีในการเรียนเป็นสำคัญ สติปัญญานั้นสำคัญก็จริงแต่เป็นเรื่องรองลงมา ต่อให้มีสติปัญญาดีเลิศอย่างไร แต่ถ้าขาดวิธีการเรียนที่ถูกต้อง ประสิทธิภาพก็ย่อมเกิดไม่ได้ และการเรียนยังเป็นเครื่องช่วยพัฒนาการของมนุษย์ในทุกด้านสมดังพุทธภาษิตบทที่ว่า

“สิกฺขา วิรุฬฺหิ สมฺปตฺตา” นี้แปลความได้ว่า การศึกษาเล่าเรียนเป็นความเจริญงอกงาม หรือการศึกษาเล่าเรียนช่วยเสริมสร้างความเจริญในทุกด้านของมนุษย์

ดังพุทธพจน์เบื้องเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าการนำเอาหลักพุทธศาสนาธรรมมาประยุกต์ใช้เข้ากับการเรียนของนักเรียนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะทำให้นักเรียนมีประสิทธิภาพในการเรียน ในแนวคิดของผู้รู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลัก อิทธิบาท 4 ได้มีนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549, หน้า 13) ได้กล่าวไว้ว่า ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จมี 4 ประการคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสาคือ ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณาหรือหมายความว่าพากเพียร เอาจิตฝักใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวนนี้เป็นอิทธิบาท

พระธรรมโกศาจารย์(พุทธทาสภิกขุ) (2549, หน้า 30) ได้กล่าวไว้ว่า บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่าอิทธิบาทนี้ต้องมีและ มีได้โดยไม่รู้สึกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็งความเอาใจใส่ ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่าเขามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สึกตัว

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยฺมงฺคโล) (2545, หน้า 9) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำกิจการงานหรือการอาชีพประการแรก อิทธิบาทแปลความว่าทางแห่งความสำเร็จกล่าวคือข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพนั่นเอง

พระราชปัญญากวี (สุบิน เขมิโย) (2528, หน้า 260) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมเครื่องให้สำเร็จตามประสงค์หรือสิ่งประสงค์คนในโลกนี้ย่อมต้องการสิ่งที่ประสงค์แห่งชีวิตกันคนละหลายรูปแบบแต่สิ่งประสงค์ที่คนต้องการตรงกันคือทรัพย์ยศ และผลงานทรัพย์เป็นสิ่งประสงค์ที่สำคัญยิ่งของชีวิตเพราะทรัพย์เป็นสิ่งอาศัยใช้สอยในการดำรงชีวิตประจำวัน ทรัพย์มีอยู่ 2 ประการ คือ ทรัพย์สิน 1 ทรัพย์สมบัติ 1 ทรัพย์สินคือเงินตราสำหลับใช้จ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทรัพย์สมบัติคือ บ้านเรือน ที่ดินที่นา ที่สวน เครื่องใช้ต่าง เป็นต้น

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมโม) (2552, หน้า 163) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหัวข้อธรรมที่ นำศึกษาเหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมาจากคำว่าอุตสาหะ แปลว่าความเพียรพยายาม และคำว่า กรรม แปลว่า การกระทำเมื่อรวมกันแล้วได้คำว่าประเทศอุตสาหกรรมซึ่งแปลว่า ประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้ ทธิบาท 4 ในการสร้างประเทศสูง

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2539, หน้า676) ได้กล่าถึงความหมายของอิทธิบาท 4 ไว้ดังนี้ อิทธิบาท 4 คือคุณ เครื่องให้บรรลุความสำเร็จ 4 อย่างด้วยกันได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความเพียร 3) จิตตะ เอาใจฝากใฝ่ 4) วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนแล้วแสดงความต่างกันเพียง ฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตรฌานประกอบด้วยอิทธิบาท

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539,หน้า 10) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรมคือ ธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “ยสฺส กสฺสจิ อานนฺท จตตาโร อิทฺธิปาทา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนท์ อิทธิบาท 4 บุคคลใดเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้ อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนาก็พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกัปหรือเกินกว่ากัป” พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกัปหมายถึงมีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ 100 ปีหรือมากกว่านั้น

นิพล รัตนพันธ์ (2545,หน้า 5) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง "ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ” การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบ “ปฏิบัติพัฒนาการเรียนรู้” ไว้ว่า เมื่อนักเรียนต้องการรู้ครูจะต้องหาวิธีเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนวิธีการที่ได้คือ นักเรียนจะมาถามครูในโรงเรียน การอธิบายลักษณะตามสิ่งที่นักเรียนพบเห็น รู้จักเป็นการเชื่อมโยงกิจกรรมสิ่งที่นักเรียนควรรู้ให้เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการสังเคราะห์ข้อมูล และเรียบเรียงเป็นข้อความเพราะนักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากสิ่งที่ควรรู้ ซึ่งจะเป็นร่องรอยของการเรียนรู้ หรือองค์ความรู้ที่ผ่านมาจากประสบการณ์ตรงที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2550,หน้า 239) กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็ เพราะว่า การฝึกหัดคนให้มีคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 นี้จัดเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลและ กระบวนการทำงาน โดยวิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่า การทำงาน ของตนยังบกพร่องอยู่หรือผิดวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งคือพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอนงานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้น ๆ อย่างไร เป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลที่ไม่พึงปรารถนา ก็จัดการแก้ไขหรือปรับปรุงตามกระบวนการอิทธิบาท 4 นั้น

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542, หน้า 92) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางเงื่อนไข และการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้น มิใช่เป็นเพราะรางวัล หรือการเสริมแรงอย่างเดียว แต่ เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้า คือ สิ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ มีอิทธิบาทสมบูรณ์ก็เพราะสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นที่จะเรียนรู้ มีสิ่ง กระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ แรงจูงใจที่อยากจะเรียนภาษา ทางพระพุทธศาสนาว่า ฉันทะ ความพอใจหรือความต้องการ มีความสัมพันธ์กับความเพียรพยายาม (วิริยะ) สนใจในการเรียนรู้โดยมิเห็นแก่ความยากลำบาก คือ ตั้งใจเรียนรู้ (จิตตะ) และ การหาวิธีการหรือการพิจารณา (วิมังสา) สิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ละสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จการศึกษาได้เพราะเป็นผู้พิจารณาใคร่ควรตรวจสอบการเรียนการศึกษาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เป็นการเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมอิทธิบาท 4 กับการปฏิบัติตนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี สปป.ลาว ให้มีความฝักใฝ่ในการเรียนคือ ฉันทะ มีพัฒนาการมุ่งมั่นขยันเรียนปฏิบัติตนให้มีประสิทธิภาพคือ วิริยะ มีความเอาใจใส่ในการฝึกผลหล่อหลอมตนเอง คือ จิตตะ และเป็นผู้รู้จักเหตุผลคิดพิจารณาทบทวนตนเองเสมอ คือ วิมังสา ยังทำให้นักนักเรียนสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องพัฒนาตนไปสู่เป้าหมายให้สำเร็จสมดังประสงค์

2.7 แนวคิดที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้

ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความของการประยุกต์ใช้ว่า การนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ก็คือการพัฒนาคุณภาพของชีวิตให้ดียิ่งขึ้นและนำไปใช้อย่างเหมาะสม แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรม เช่นเดียวกันเพราะ “การประยุกต์” อาจหมายถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นซึ่งผู้วิจัยนำเสนอในเรื่องดังนี้

2.7.1 ความหมายของการประยุกต์ใช้

พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย (2539, หน้า 49) คำว่า “ประยุกต์” ตรงกับคำว่า “Applied” หมายถึง ประยุกต์ได้, ใช้ให้เป็นประโยชน์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2554, หน้า 115) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การ” หมายถึง งาน, สิ่งหรือเรื่องที่ทำ, มักใช้กับคู่กับคำว่า “งาน” เช่น การงาน, เป็นการเป็นงาน, ได้การ ได้งาน ถ้าอยู่หน้านาม หมายความว่าเรื่อง, ธุระ, หน้าที่ เป็นต้น “ประยุกต์” เป็นคำกริยา หมายถึง นำความรู้ในวิทยาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์เป็นคำวิเศษณ์หมายถึงการนำความรู้มาปรับ ใช้ให้เป็นประโยชน์เช่น วิทยาศาสตร์ประยุกต์จิตวิทยาประยุกต์ 3 คำว่า “ใช้”เป็นคำกริยา หมายถึง บังคับให้ทำ เช่น ใช้งาน, จับจ่าย เช่น ใช้เงิน, เอามาทำให้เกิดประโยชน์เช่น ใช้เรือ, ใช้รถ 4 เมื่อนำเอา คำว่า “การ” + “ประยุกต์” + “ใช้” มารวมกันเข้าเป็น “การประยุกต์ใช้” จึงหมายถึง การนำความรู้ ในวิทยาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้สอดคล้องหรือให้เป็นประโยชน์กับงานหรือสิ่งที่ทำ

สมชาติ โตรักษา (2557, หน้า 130) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประยุกต์ หมายถึง การนำ “บางสิ่ง” มาใช้ประโยชน์ โดยปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสภาวะที่เฉพาะเจาะจง “บางสิ่ง” ที่นำมานั้นอาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือ ความรู้ เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และนามาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยปรับให้เข้ากับบริบทและสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างเหมาะสมนอกจากนี้ “บางสิ่ง” นั้นอาจเป็นวัตถุสิ่งของที่นามาใช้นอกเหนือบทบาทหน้าที่เดิม เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทใหม่

กอบชัย ถิตานนท์ (2565, ออนไลน์) ได้ให้ความหมายการประยุกต์หลักการจัดการ หมายถึง การนำความรู้เกี่ยวกับหลักการจัดการต่าง ๆ มาปรับใช้ในเป็นประโยชน์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, หน้า 24) ได้ให้ความหมายว่าการประยุกต์เป็นการนำสิ่งหนึ่งหรือแนวคิดหนึ่งมาปรับใช้เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง การประยุกต์จึงแตกต่างจากการลอกเลียน การลอกเลียนเป็นการนำสิ่งที่อยู่ในบริบทหนึ่งมาใช้ในอีกบริบทหนึ่งทั้งหลักการ วิธีการและรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมในบริบทที่แตกต่างกัน ส่วนการประยุกต์เป็นการนำเพียง “บางสิ่ง” จากภายนอกมาใช้ประโยชน์ การนำมาใช้จะอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจถึงความแตกต่างกันในบริบท สถานที่ เวลา และองค์ประกอบอื่น ๆ

การประยุกต์ เป็นการนำทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ แนวคิด เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ มักมีการประยุกต์ทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้จริงในการแก้ปัญหา เพราะมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า นอกจากนี้ การประยุกต์เป็นการนำความรู้ในสาขาหนึ่งมาปรับใช้กับอีกสาขาหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเจาะจงบางประการ เช่น ความรู้ในทางคณิตศาสตร์จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในแทบจะทุกด้านของชีวิต ตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ ไปจนถึงเรื่องใหญ่ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ได้แก่ การคำนวณภาษีเงินได้ การตัดเย็บเสื้อผ้า การกีฬา เป็นต้น และการประยุกต์ยังเป็นการนำสิ่งหนึ่งหรือแนวคิดหนึ่งมาปรับมาใช้เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง การประยุกต์จึงแตกต่างจากการลอกเลียน การลอกเลียนเป็นการนำสิ่งที่อยู่ในบริบทหนึ่งมาในใช้ในอีกบริบทหนึ่ง ทั้งหลักการ วิธีการ รูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมในบริบทที่แตกต่างกัน ส่งการประยุกต์เป็นการนำเพียง “บางสิ่ง” จากภายนอกมาใช้ประโยชน์ การนำมาใช้จะอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจถึงความแตกต่างกันในบริบท สถานที่เวลา และองค์ประกอบอื่น ๆ (พิทยา สุรินต๊ะ, 2553, หน้า 55 - 56)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เป็นการนำเอาแนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ โดยทางปรับเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จึงเป็นการนำหลักอิทธิบาท 4 มาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด โดยนำมาใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่างกันอย่างเหมาะสม

2.8 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบูรี ตั้งอยู่ วัดสีสะหว่างวงศ์ บ้านสีเมือง เมืองไชยะบุลี แขวงไชยะบุลี ประเทศลาว โดยมี พระอาจารย์ เบียน อิทธิยศ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน และมีรองอำนวยการ 2 ท่าน มีคูผู้สอน จำนวน 32 รูป/คน มีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 180 รูป

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน การกำหนดเวลาเรียน จำนวนชั่วโมงเรียนทั้งหมดประมาณ 990–1023 ชั่วโมงต่อศกเรียน ประมาณ 30-31 ชั่วโมงต่ออาทิตย์ และประมาณ 6-7 ชั่วโมงต่อวัน ชั่วโมง เรียนหนึ่งเท่ากับ 50 นาทีอาทิตย์ 5 วัน การจัดเวลาเรียนสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้จัดเป็น รายปีและรายภาคเรียน โดยคิดน้ำหนักของวิชาเรียนเป็นชั่วโมงต่ออาทิตย์และต่อศกเรียนการจัดการ เรียนการสอนแต่ละวิชา ให้อิงตามเวลาที่กำหนดไว้ในตารางแล้วสร้างตารางละเอียดของโรงเรียนหรือ ท้องถิ่นอื่นเพิ่มอีก แต่บางวิชาจะเพิ่มเติม ดังนี้

1. วิชาภาษาลาวและวรรณคดีแบ่งออกเป็น 2 วิชา เช่น วิชาภาษาลาวและวิชา วรรณคดี โดยให้จัดการจัดการเรียนรู้ดังนี้ภาษาลาว 2 ชั่วโมง/อาทิตย์และวรรณคดีก็ 2 ชั่วโมง/ อาทิตย์

2. วิชาประวัติศาสตร์และภูมีศาสตร์ได้จัดแบ่งเวลาสำหรับการสอนวิชาประวัติศาสตร์และภูมีศาสตร์เป็นแต่ละภาคเรียนเช่น ม.1 ภาคเรียนที่ 1 ภูมีศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ ประวัติศาสตร์ 2 ชั่วโมง/อาทิตย์ภาคเรียนที่ 2 ภูมีศาสตร์ 2 ชั่วโมง/อาทิตย์ประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ ม.2 ภาคเรียนที่ 1 ภูมีศาสตร์ 2 ชั่วโมง/อาทิตย์ประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ ภาคเรียนที่ 2 ภูมีศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ส่วน ม.3 ม.4 ม.5 ม.6 ม.7 ให้จัดแบ่งเวลาสำหรับการเรียนการสอนทั้งสองวิชา 2 ชั่วโมงต่ออาทิตย์เท่านั้น

3. วิชาพื้นฐานวิชาและวิชาเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร (ICT) สองวิชานี้จะมีเวลาเรียนวิชาละ 1 ชั่วโมง ต่ออาทิตย์ดังนั้น เพื่อให้สะดวก ในการจัดการจัดการเรียนรู้สองวิชาดังกล่าวสะลับกันไปเป็นแต่ละอาทิตย์ก็ได้เช่น อาทิตย์หนึ่งสอนพื้นฐานวิชาอาชีพ (2 ชั่วโมงต่ออาทิตย์) อาทิตย์ที่สองสอนวิชาเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารการสื่อสาร (2 ชั่วโมงต่ออาทิตย์) อาทิตย์ที่สามก็สอนวิชา พื้นฐานวิชาอาชีพ (2 ชั่วโมงต่ออาทิตย์) สะลับกันไปเลื้อย ๆ จนจบหลักสูตร

4. วิชาธรรมวิภาค และวิชาวินัยเป็นแต่ละภาคเรียนเช่น ม.1 ภาคเรียนที่ 1 ภูมีศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ ประวัติศาสตร์ 2 ชั่วโมง/อาทิตย์ภาคเรียนที่ 2 ภูมีศาสตร์ 2 ชั่วโมง/อาทิตย์ประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ ม.2 ภาคเรียนที่ 1 ภูมีศาสตร์ 2 ชั่วโมง/อาทิตย์ประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ ภาคเรียนที่ 2 ภูมีศาสตร์ 1ชั่วโมง/อาทิตย์ประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ส่วน ม.3 ม.4 ม.5 ม.6 ม.7 ให้จัดแบ่งเวลาสำหรับการเรียนการสอนทั้งสองวิชา 2 ชั่วโมงต่ออาทิตย์เท่านั้น

5. วิชาบาลี และวิชาพุทธประวัติ จัดแบ่งเป็นแต่ละภาคเรียนเช่น ม.1 ภาคเรียนที่ 1 ภูมีศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ ประวัติศาสตร์ 2 ชั่วโมง/อาทิตย์ภาคเรียนที่ 2 ภูมีศาสตร์ 2 ชั่วโมง/อาทิตย์ประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ ม.2 ภาคเรียนที่ 1 ภูมีศาสตร์ 2 ชั่วโมง/อาทิตย์ประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ ภาคเรียนที่ 2 ภูมีศาสตร์ 1ชั่วโมง/อาทิตย์ประวัติศาสตร์ 1 ชั่วโมง/อาทิตย์ส่วน ม.3 ม.4 ม.5 ม.6 ม.7 ให้จัดแบ่งเวลาสำหรับการเรียนการสอนทั้งสองวิชา 2 ชั่วโมงต่ออาทิตย์เท่านั้น กระทรวงศึกษาธการ, (2553, หน้า 4-5)

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนตรี ฉัตรเท (2566, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า 1) บุคลากรเทศบาลเมืองบางกรวย นนทบุรี มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 โดยรวม และรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อแยกออกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านวิมังสา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านจิตตะ 2) ผลการเปรียบเทียบพบว่า บุคลาการเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีเพศ อายุ ระยะเวลาการทำงาน ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และสังกัดกอง

มีระดับการประยุกต์ใช้โดยรวมไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 3) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองบางกรวย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อธิบายได้ว่าการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองบางกรวย เป็นที่มีการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยยึดถือปฏิบัติตามแนวของอิทธิบาท 4 มีความ พอใจกับการทำงาน ทำงานด้วยความเต็มใจ เปิดใจในการทำงาน ไม่เลือกงานมีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจ ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นจะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน

วรทัศน์ หวังวรวุฒิสกุล (2565, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอิทธิบาทสี่ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะ สำคัญของผู้เรียน โรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า 1.การปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอิทธิบาทสี่ของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ วิมังสา การใช้ปัญญาในการทำงาน รองลงมาคือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร และ จิตตะ ความเอาใจใส่ ตามลำดับ 2.สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีรองลงมา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการคิด ตามลำดับ 3.หลักอิทธิบาทธรรมในการปลูกฝังคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ส่งผลต่อสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีประสิทธิภาพการทำนาย ร้อยละ 15.9 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้ $Z'y = .347 (X4)$

พระดร. เจริญ บุญทศ และดร.ลัดดาวัลย์ คงทอง (2563, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงาน กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 พบว่า 1) ผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสังกัดงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 พบว่า นักเรียนโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 โดย ส่วนรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.61, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.74) ด้านวิริยะ

(ความเพียร) (X = 3.37, S.D. = 0.81) ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) (X = 3.74, S.D. = 0.84) และด้านวิมังสา (ความรอบคอบ) (X = 3.28, S.D. = 0.92) ตามลำดับ

2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาวิชราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 จำแนกตามระดับชั้น พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนโดยส่วนรวมและราย ด้านทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) และด้านวิริยะ(ความเพียร) นักเรียนมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนโรงเรียนมหาวิชราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสังกัดงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 ประกอบด้วยความคิดเห็นของนักเรียนที่สำคัญ 4 ประการ คือ (1) ครูควรอธิบายถึงการนำหลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา ประยุกต์ต่อการเรียน (2) ครูควรอธิบายถึงความสำคัญการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน รายวิชาพระพุทธศาสนา (3) ครูควรยกตัวอย่างบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในหน้าที่ การงานโดยการ ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4และ(4) ครูควรบูรณาการการจัดการเรียนการสอนโดยการประยุกต์ใช้หลัก อิทธิบาท 4 ให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

พระครูปลัดศักดิ์ มหาวีโร (โกศลสุภวัฒน์) (2563, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ผลของการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านความประพฤติ ด้านความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว และด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่าด้านการศึกษา นักเรียนสามารถทำงานกลุ่ม และมีความพอใจพอใจที่จะทำงาน กลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้ และพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอด้านความประพฤติ นักเรียนมีกตัญญู รู้คุณของครูอาจารย์ เพียรพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้สมการเป็นนักเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อ ครอบครัว นักเรียนเคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดา อบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร อยู่ในระดับมาก และด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน นักเรียนรักและภาคภูมิใจในโรงเรียนของตนผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนที่มีเพศ ห้องเรียนต่างกันการใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนของนักเรียนแตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยแตกต่างกัน พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อ

เสริมสร้าง ทักษะการเรียนด้านการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

พระจักร จกฺกวโร (เหมือนป็น) (2561, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า 1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา ตามลำดับ 2) การวิเคราะห์การเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จำแนกตามระดับการศึกษา และจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ครูผู้สอนมีควรปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน และแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้นักเรียนควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายนำภูมิปัญญาท่องถิ่นเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริงเพื่อให้นักเรียนฝากสติ รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดสร้างสรรค์เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด สติปัญญา เพราะจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เกิดประสิทธิผลในการนำมาปรับใช้กับนักเรียนมากขึ้น และแสดงความสามารถที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่งๆขึ้นไป

จากผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอิทธิบาท 4 ข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าหลักอิทธิบาท 4 ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญยิ่ง เป็นธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสเอาไว้เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบุรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี สมควรยิ่งที่จะนำเอาหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาในการปฏิบัติตนให้มีประสิทธิภาพ มีความฝักใฝ่ มีความพากเพียร มีจิตใจจดจ่อ ใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตองด้วยเหตุผลในการเรียนของตนจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายสมดังประสงค์

2.10 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งมีปัจจัยเหตุที่มีคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย สามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ดังนี้

ภาพที่ 2.4 แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี” ระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) ใช้แบบสอบถาม มีการสัมภาษณ์ประกอบในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยดำเนินการโดยศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวนประชากรทั้งหมด 200 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวนประชากรทั้งหมด 200 รูป โดยวิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (ส่งศรี ชมพูวงศ์, 2559, หน้า 113) จึงได้กลุ่มตัวอย่าง 132 รูป

3.1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้บริหารของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 รูป, รองผู้อำนวยการฝ่าย 4 คน

ตารางที่ 3.1 ตารางสำเร็จรูปของเกรจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)

ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง
10	10	100	80	280	162	800	260	2,800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3,000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3,500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4,000	351
30	28	140	103	340	181	1,000	278	4,500	354
35	32	150	108	360	186	1,100	285	5,000	357
40	36	160	113	380	191	1,200	291	6,000	361
45	40	170	118	400	196	1,300	297	7,000	364
50	44	180	123	420	201	1,400	302	8,000	367
55	48	190	127	440	205	1,500	306	9,000	368
60	52	200	132	460	210	1,600	310	10,000	370
65	56	210	136	480	214	1,700	313	15,000	375
70	59	220	140	500	217	1,800	317	20,000	377
75	63	230	144	550	226	1,900	320	30,000	379
80	66	240	148	600	234	2,000	322	40,000	380
85	70	250	152	650	242	2,200	327	50,000	381
90	73	260	155	700	248	2,400	331	75,000	382
95	76	270	159	750	254	2,600	335	100,000	384

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

วิธีการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การสุ่มตามลำดับชั้น (Stratified Random sampling) คำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากรในโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ออกเป็นระดับชั้นทั้งหมด 7 ระดับ ใช้การสุ่มแบบเป็นสัดส่วน แล้วเทียบบัญญัติไตรยางศ์ เพื่อหากลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 รูป ซึ่งมีวิธีคือ นำจำนวนกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้หาขนาดไว้แล้ว 132 รูป คูณกับจำนวนนักเรียนซึ่งแบ่งตามระดับชั้น และทำการหารด้วยจำนวนนักเรียนทั้งหมด ตามตาราง 3.1 เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างครบทั้ง 132 รูปแล้ว จึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับสลากจากรายชื่อประชากรทั้งหมดและจัดทำสลากหมายเลขประชากร Sampling Frame วิธีการจับสลากโดยทำรายชื่อประชากรทั้งหมดตามระดับชั้น จนครบตามขนาดของตัวอย่าง ทั้งนี้จับสลากโดยไม่มี

การแทนที่ หมายสลากที่จับได้จะไม่ใส่ลงในภาชนะอีก สุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ถูกเลือกในแต่ละระดับชั้นทำอย่างนี้จนครบระดับชั้นจะได้กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

ระดับชั้น	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
มัธยมศึกษาปีที่ 1	36	24
มัธยมศึกษาปีที่ 2	32	21
มัธยมศึกษาปีที่ 3	27	18
มัธยมศึกษาปีที่ 4	28	18
มัธยมศึกษาปีที่ 5	27	18
มัธยมศึกษาปีที่ 6	26	17
มัธยมศึกษาปีที่ 7	24	16
รวม	**200**	**132**

วิธีการสุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 รูป รองผู้อำนวยการฝ่าย 2 คน ครูผู้สอน 2 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 แบบสอบถาม

เป็นแบบสอบถามปลายปิด (Closed – ended) และแบบสอบถามปลายเปิด (Open – ended) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี อายุ เกรดเฉลี่ย และระดับชั้น ต่างกัน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยมีเกณฑ์การกำหนดมาตราวัดเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

3.3.2 แบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 แบบสอบถาม

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี และรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างเป็นกรอบของแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ให้ครอบคลุมเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

3. นำแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ เพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสอบถาม ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมตามขอบข่ายของเนื้อหา โดยการหาดัชนี IOC ได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามทุกข้อตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

5. นำแบบสอบถาม ที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try out) จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป

6. นำแบบสอบถาม ที่ปรับปรุงแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ นำเสนอคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนตรวจสอบ

7. นำเครื่องมือที่ได้ผ่านการตรวจสอบและทดลองใช้แล้ว นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัยต่อไป

3.4.2 แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตรวจคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเดินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. นำมูลที่ได้มาประมวลเป็นองค์ความรู้เพื่อกำหนดโครงสร้างของ แบบสัมภาษณ์ และสร้างแบบสัมภาษณ์ตามขอบเขตของเนื้อหาที่กำหนด

3. นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ แล้วนำมาเสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมเพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสัมภาษณ์จุดประสงค์โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (Content validity index : CVI) มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

4 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความแน่ใจว่า ข้อสัมภาษณ์สอดคล้องกับจุดประสงค์

3 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความแน่ใจว่า ข้อสัมภาษณ์ค่อนข้างสอดคล้องกับจุดประสงค์

2 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความแน่ใจว่า ข้อสัมภาษณ์สอดคล้องบางส่วนกับจุดประสงค์

1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญมีความแน่ใจว่า ข้อสัมภาษณ์ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสัมภาษณ์กับจุดประสงค์โดยใช้สูตร CVI (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2540, หน้า 208 - 209) เพื่อหาผลรวมของคะแนน ในแต่ละข้อของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อดูค่าดัชนีความสอดคล้อง ถ้าข้อใด มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องกัน ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ

6. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำ ไปใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 การเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมดตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถึงผู้บริหารโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

2. นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวน 132 ชุด ด้วยตนเอง ใช้เวลาเก็บข้อมูลภายใน 1 เดือน และได้รับแบบสอบถามกลับมาทุกชุด

3. ตรวจข้อมูลและตรวจความถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ พร้อมนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผล

3.5.2 การเก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมดตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

2. ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก, การบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์และ บันทึกภาพถ่ายขณะให้สัมภาษณ์

4. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นพื้นฐานและทดสอบสมมติฐานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ ระดับชั้น เกรดเฉลี่ย โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และ คำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตามเกณฑ์แปลความหมายของลิเคิร์ท (Likert) โดยการจัดระดับเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 แปลว่า มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 แปลว่า มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 แปลว่า มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 แปลว่า มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 แปลว่า มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ตามตัวแปร อายุ ระดับชั้น เกรดเฉลี่ยต่างกัน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตามเกณฑ์การให้คะแนนของไลเคิร์ท แล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์แปลความหมายของลิเคิร์ท (Likert) เช่นเดียวกับตอนที่ 2

ตอนที่ 4 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ตามตัวแปร อายุ ระดับชั้น เกรดเฉลี่ย โดยใช้สถิติ t-test และ F-test ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างของ ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ ONEWAY ANOVA ใช้วิธีของ Scheffe (Post Hoc) เมื่อพบข้อแตกต่างเป็นรายคู่ในการวิเคราะห์หาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตอนที่ 5 รวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและ แนวทางแก้ไขการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จากคำถามปลายเปิดนำเสนอเชิงพรรณนา

วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) วิเคราะห์เชิงทฤษฎี ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบข้อค้นพบ สังเคราะห์ และบูรณาการผลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอโดยวิธีพรรณนา

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ก. หาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยหาความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2559, หน้า 31) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ข. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (a - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2559, หน้า 69)

$$a = \frac{n}{n-1}\left\{1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2}\right\}$$

a	แทน	สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
n	แทน	จำนวนข้อคำถาม
$\sum s_i^2$	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

s_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

สถิติพื้นฐาน

ก หาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ ระดับชั้น เกรดเฉลี่ย (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2559, หน้า 70) โดยใช้สูตร

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนที่ต้องการหา} \times 100}{\text{จำนวนทั้งหมด}}$$

ข ค่าเฉลี่ย (Mean) (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2559, หน้า 70) โดยใช้สูตร

$$\overline{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนประชากร

ค ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2559, หน้า 74) โดยใช้สูตร

$$SD. = \sqrt{\frac{n\sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ SD. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum X^2$ แทน ผลรวมกำลังสองของคะแนนทั้งหมด

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ง ค่าที (t-test) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ โดยใช้สูตร (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2559, หน้า 89)

$$t = \frac{\overline{X_1} - \overline{X_2}}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ $\bar{X}_1$ แทน คะแนนเฉลี่ยกลุ่มที่ 1

$\bar{X}_2$ แทน คะแนนเฉลี่ยกลุ่มที่ 2

s_1^2 แทนคะแนนแปรปรวนของกลุ่มที่ 1

s_2^2 แทนคะแนนแปรปรวนของกลุ่มที่ 2

n_1 แทนขนาดกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1

n_2 แทนขนาดกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2

จ. การทดสอบความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง มากกว่า 2 กลุ่ม จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น โดยใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONEWAY ANOVA) **(**ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2559, หน้า 89) โดยใช้สูตร

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ F แทนค่าแจกแจงของ F- Distribution

MS_b แทนความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_w แทนความแปรปรวนภายในกลุ่ม

ฉ. เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธี ของ Scheffe (Post Hoc)

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ทางสถิตินำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้คือ

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\overline{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที (t–test) ทดสอบกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม
F	แทน	ค่าสถิติเอฟ (F–test) ทดสอบกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่ม
P-value	แทน	ค่าระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ
SS	แทน	ผลรวมกำลังสองของคะแนน
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลรวมกำลังสองของคะแนน
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of freedom)
*	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
***	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน โดยแบ่งเป็น 6 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ เกรดเฉลี่ย ระดับชั้น แตกต่างกัน

ตอนที่ 4 ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

ตอนที่ 5 บทสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่าย และ ครูผู้สอน เกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	48.48
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	51.52
ระดับชั้น		
มัธยมศึกษาปีที่ 1	24	18.18
มัธยมศึกษาปีที่ 2	21	15.91
มัธยมศึกษาปีที่ 3	18	13.64
มัธยมศึกษาปีที่ 4	18	13.64
มัธยมศึกษาปีที่ 5	18	13.64
มัธยมศึกษาปีที่ 6	17	12.88
มัธยมศึกษาปีที่ 7	16	12.12
เกรดเฉลี่ย		
1.50-2.50	40	30.30
2.51-3.50	62	46.97
3.51 ขึ้นไป	30	22.73
รวม	**132**	**100.00**

จากตารางที่ 4.1 พบว่า นักเรียนที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เมื่อจำแนกตามอายุ ส่วนใหญ่มีอายุ16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) มีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 51.52 และเป็นเพศชาย มีจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 48.48

เมื่อจำแนกตามระดับชั้น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนมากที่สุด 24 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 รองลงมาอยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 15.91 อยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3, 4 และ 5 มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 13.64 อยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 12.88 และอยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 7 มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12

เมื่อจำแนกตามเกรดเฉลี่ย ส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยระดับ 2.51-3.50 มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 46.97 เกรดเฉลี่ยระดับ 1.50-2.50 มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 และเกรดเฉลี่ยระดับ3.51 ขึ้นไป มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 22.73

ตอนที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยภาพรวม

หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน	ระดับการประยุกต์ใช้		
	$\overline{X}$	$S.D.$	แปลผล
ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)	3.89	0.56	มาก
ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)	3.83	0.62	มาก
ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)	3.83	0.62	มาก
วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)	3.81	0.60	มาก
รวม	**3.84**	**0.54**	**มาก**

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.84)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.89) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.83) ส่วน วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.81)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลีด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)

ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)	ระดับการประยุกต์ใช้		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. มีความพอใจในการเรียนทุกรายวิชา	3.88	0.63	มาก
2. มีความพอใจเรียนในเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียน	3.95	0.74	มาก
3. มีความพอใจเรียนในทุกคาบเรียน	3.92	0.77	มาก
4. มีความพอใจเรียนในเพื่อนร่วมชั้นเรียน	3.85	0.78	มาก
5. มีความพอใจในการสอนของครู	3.86	0.81	มาก
รวม	**3.89**	**0.56**	**มาก**

จากตารางที่ 4.3 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.89)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 2 ที่ว่ามีความพอใจเรียนในเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.95) รองลงมาคือ ข้อ 3 ที่ว่ามีความพอใจเรียนในทุกคาบเรียน ($\overline{X}$ = 3.82) ส่วนข้อ 4 ที่ว่ามีความพอใจเรียนในเพื่อนร่วมชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.85)

ตารางที่ 4.4 **ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)**

ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)	ระดับการประยุกต์ใช้		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. มีความเพียรพยายามในการเรียนทุกรายวิชา	3.83	0.74	มาก
2. มีความขยันค้นคว้าบทเรียนในเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียน	3.86	0.84	มาก
3. มีความเพียรพยายามในการเรียนทุกคาบเรียน	3.89	0.73	มาก
4. มีความพยายามอ่านหนังสือในบทเรียนร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน	3.80	0.71	มาก
5. มีความเพียรพยายามในการค้นคว้าบทเรียนในการสอนของครู	3.79	0.81	มาก
รวม	**3.83**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 4.4 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.83)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 3 ที่ว่ามีความเพียรพยายามในการเรียนทุกคาบเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.89) รองลงมาคือ ข้อ 2 ที่ว่ามีความขยันค้นคว้าบทเรียนในเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียน ($\overline{X}$ = 3.86) ส่วนข้อ 5 ที่ว่ามีความเพียรพยายามในการค้นคว้าบทเรียนในการสอนของครูมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.79)

ตารางที่ 4.5 **ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)**

ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)	ระดับการประยุกต์ใช้		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. มีความเอาใจใส่ในการเรียน	3.82	0.80	มาก
2. มีความเอาใจใส่ในเนื้อหาของหลักสูตรของโรงเรียน	3.86	0.76	มาก
3. มีความเอาใจใส่ในการเรียนทุกคาบเรียน	3.83	0.78	มาก
4. มีความเอาใจใส่ในการเรียนร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรีย	3.82	0.75	มาก
5. มีความเอาใจใส่ในการสอนของครู	3.81	0.64	มาก
รวม	**3.83**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.83)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 2 ที่ว่ามีความเอาใจใส่ในเนื้อหาของหลักสูตรของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.86) รองลงมาคือ ข้อ 3 ที่ว่ามีความเอาใจใส่ในการเรียนทุกคาบเรียน ($\overline{X}$ = 3.83) ส่วนข้อ 5 ที่ว่ามีความเอาใจใส่ในการสอนของครู มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.81)

ตารางที่ 4.6 **ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและ ระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)**

วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)	ระดับการประยุกต์ใช้		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. มีความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียนทุกรายวิชา	3.80	0.69	มาก
2. มีความพิจารณาไตร่ตรองในเนื้อหาของหลักสูตรของโรงเรียน	3.85	0.76	มาก
3. มีความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียนทุกคาบเรียน	3.84	0.74	มาก
4. มีความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียนร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน	3.79	0.71	มาก
5. มีความพิจารณาไตร่ตรองในการสอนของครู	3.77	0.77	มาก
รวม	**3.81**	**0.60**	**มาก**

จากตารางที่ 4.6 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.81)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 2 ที่ว่ามีความพิจารณาไตร่ตรองในเนื้อหาของหลักสูตรของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.85) รองลงมาคือ ข้อ 3 ที่ว่ามีความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียนทุกคาบเรียน ($\overline{X}$ = 3.84) ส่วนข้อ 5 ที่ว่ามีความพิจารณาไตร่ตรองในการสอนของครูมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.77)

ตอนที่ 3 **ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยต่างกัน**

ตารางที่ 4.7 **แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามอายุ**

หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน	การประยุกต์ใช้					
	12 - 15 ปี (มัธยมต้น)			16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)	3.76	0.47	มาก	4.02	0.61	มาก
ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)	3.63	0.52	มาก	4.03	0.64	มาก
ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)	3.67	0.49	มาก	3.98	0.68	มาก
ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)	3.61	0.50	มาก	4.00	0.62	มาก
รวม	**3.66**	**0.45**	**มาก**	**4.01**	**0.57**	**มาก**

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามอายุ ทั้งอายุ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) และอายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) อยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อายุ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.76) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.67) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.61) ตามลำดับ

อายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) พบว่า ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.03) รองลงมาคือ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ($\overline{X}$ = 4.02) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.98) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามระดับชั้น

หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน	ระดับการประยุกต์											
	มัธยมศึกษาปีที่ 1			มัธยมศึกษาปีที่ 2			มัธยมศึกษาปีที่ 3			มัธยมศึกษาปีที่ 4		
	$\overline{X}$	S.D	แปลผล	$\overline{X}$	S.D	แปลผล	$\overline{X}$	S.D	แปลผล	$\overline{X}$	S.D	แปลผล
ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)	3.76	0.47	มาก	3.75	0.53	มาก	3.77	0.42	มาก	3.83	0.68	มาก
ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)	3.63	0.50	มาก	3.56	0.60	มาก	3.69	0.48	มาก	3.80	0.62	มาก
ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)	3.62	0.39	มาก	3.63	0.59	มาก	3.77	0.51	มาก	3.77	0.62	มาก
วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)	3.61	0.47	มาก	3.60	0.63	มาก	3.60	0.40	มาก	3.70	0.67	มาก
รวม	**3.65**	**0.41**	**มาก**	**3.64**	**0.55**	**มาก**	**3.71**	**0.39**	**มาก**	**3.78**	**0.60**	**มาก**

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามระดับชั้น

หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน	ระดับการประยุกต์								
	มัธยมศึกษาปีที่ 5			มัธยมศึกษาปีที่ 6			มัธยมศึกษาปีที่ 7		
	$\overline{X}$	S.D	แปลผล	$\overline{X}$	S.D	แปลผล	$\overline{X}$	S.D	แปลผล
ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)	3.86	0.57	มาก	4.29	0.45	มาก	4.10	0.63	มาก
ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)	3.89	0.61	มาก	4.27	0.49	มาก	4.17	0.73	มาก
ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)	3.83	0.76	มาก	4.24	0.55	มาก	4.11	0.70	มาก
วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)	3.92	0.58	มาก	4.31	0.47	มาก	4.09	0.59	มาก
รวม	**3.88**	**0.55**	**มาก**	**4.28**	**0.43**	**มาก**	**4.12**	**0.59**	**มาก**

จากตารางที่ 4.8-4.9 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามระดับชั้น ทุกระดับชั้น อยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.76) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.63) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.61) ตามลำดับ

มัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.75) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.63) และด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.56) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.61) ตามลำดับ

มัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.77) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.77) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.60) ตามลำดับ

มัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3..83) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.80) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.70) ตามลำดับ

มัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.92) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.89) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.83) ตามลำดับ

มัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.31) รองลงมาคือ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ($\overline{X}$ = 4.29) และ ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 4.24) ตามลำดับ

มัธยมศึกษาปีที่ 7 พบว่า ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.17) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 4.11) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 4.09) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน	ระดับการประยุกต์								
	1.50-2.50			2.51-3.50			3.51 ขึ้นไป		
	$\overline{X}$	S.D	แปลผล	$\overline{X}$	S.D	แปลผล	$\overline{X}$	S.D	แปลผล
ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)	3.74	0.56	มาก	3.92	0.57	มาก	4.04	0.51	มาก
ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)	3.66	0.57	มาก	3.87	0.66	มาก	3.99	0.56	มาก
ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)	3.66	0.51	มาก	3.91	0.67	มาก	3.87	0.60	มาก
วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)	3.56	0.58	มาก	3.93	0.60	มาก	3.89	0.51	มาก
รวม	**3.66**	**0.50**	**มาก**	**3.91**	**0.56**	**มาก**	**3.95**	**0.50**	**มาก**

จากตารางที่ 4.10 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย 1.50-2.50, 2.51-3.50 และ 3.51 ขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย เกรดเฉลี่ย 1.50-2.50 พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.74) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.66) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.56) ตามลำดับ

เกรดเฉลี่ย 2.51-3.50 พบว่า ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.93) รองลงมาคือ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.92) และด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.87) ตามลำดับ

เกรดเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.04) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.99) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.87) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	3.66	0.45	มาก
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	4.01	0.57	มาก
รวม	**132**	**3.84**	**0.54**	**มาก**

จากตารางที่ 4.11 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า ทั้งอายุ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) และอายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.12 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีอายุต่างกัน

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	t	P-value
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	0.45	0.44	-3.82	0.00***
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	0.57	0.54		

***แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4.12 พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	3.76	0.47	มาก
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	4.02	0.61	มาก
รวม	**132**	**3.89**	**0.56**	**มาก**

จากตารางที่ 4.13 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า ทั้งอายุ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) และอายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.14 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ที่มีอายุต่างกัน

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	t	P-value
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	3.76	0.47	-2.81	0.01**
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	4.02	0.61		

***แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.14 พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	3.62	0.52	มาก
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	4.03	0.64	มาก
รวม	**132**	**3.83**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 4.15 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า ทั้งอายุ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) และอายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.16 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ที่มีอายุต่างกัน

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	t	P-value
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	3.62	0.52	-4.00	0.00***
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	4.03	0.64		

***แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4.16 พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	3.67	0.49	มาก
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	3.98	0.68	มาก
รวม	**132**	**3.83**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 4.17 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า ทั้งอายุ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) และอายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.18 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ที่มีอายุต่างกัน

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	t	P-value
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	3.67	0.49	-2.98	0.00***
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	3.98	0.68		

**แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4.18 พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	3.61	0.50	มาก
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	4.00	0.62	มาก
รวม	**132**	**3.81**	**0.60**	**มาก**

จากตารางที่ 4.19 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า ทั้งอายุ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) และอายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.20 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีอายุต่างกัน

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	t	P-value
12 - 15 ปี (มัธยมต้น)	64	3.61	0.50	-3.96	0.00***
16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)	68	4.00	0.62		

***แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4.20 พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 4.21 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
มัธยมศึกษาปีที่ 1	24	3.65	0.41	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 2	21	3.64	0.55	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 3	18	3.71	0.39	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 4	18	3.77	0.60	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 5	18	3.88	0.55	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 6	17	4.28	0.43	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 7	16	4.12	0.59	มาก
รวม	**132**	**3.84**	**0.54**	**มาก**

จากตารางที่ 4.21 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามระดับชั้น พบว่าทุกระดับชั้น อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.22 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีระดับชั้นต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	6.61	6	1.10	4.34	0.00***
ภายในกลุ่ม	31.74	125	0.25		
รวม	**38.35**	**131**			

**แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4.22 พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 4.23 **แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีระดับชั้นต่างกัน**

ระดับชั้น	$\overline{X}$	มัธยม 2	มัธยม 1	มัธยม 3	มัธยม 4	มัธยม 5	มัธยม 7	มัธยม 6
		3.64	3.65	3.71	3.77	3.88	4.12	4.28
มัธยม2	3.64	-	0.02	0.07	0.14	0.24	0.48*	0.64*
มัธยม1	3.65	-	-	0.05	0.12	0.22	0.46*	0.62*
มัธยม3	3.71	-	-	-	0.07	0.17	0.41*	0.57*
มัธยม4	3.77					0.10	0.34*	0.50*
มัธยม5	3.88						0.24	0.40*
มัธยม7	4.12							0.16
มัธยม6	4.28							

จากตารางที่ 4.23 เมื่อทดสอบความแตกต่างของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีระดับชั้นต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน **มากกว่า** มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 5

มัธยมศึกษาปีที่ 7 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน มากกว่า มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4

ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.24 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
มัธยมศึกษาปีที่ 1	24	3.76	0.47	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 2	21	3.75	0.53	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 3	18	3.77	0.42	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 4	18	3.83	0.68	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 5	18	3.86	0.57	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 6	17	4.29	0.45	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 7	16	4.10	0.63	มาก
รวม	**132**	**3.89**	**0.56**	**มาก**

จากตารางที่ 4.24 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามระดับชั้น พบว่า ทุกระดับชั้น อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.25 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	4.65	6	0.77	2.67	0.02**
ภายในกลุ่ม	36.26	125	0.29		
รวม	**4.0.91**	**131**			

**แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.25 พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.26 **แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน**

ระดับชั้น	$\overline{X}$	มัธยม 2	มัธยม 1	มัธยม 3	มัธยม 4	มัธยม 5	มัธยม 7	มัธยม 6
		3.75	3.76	3.777	3.83	3.86	4.10	4.29
มัธยม2	3.75	-	0.01	0.01	0.08	0.10	0.35	0.54*
มัธยม1	3.76	-	-	0.01	0.08	0.10	0.34	0.54*
มัธยม3	3.77	-	-	-	0.07	0.09	0.33	0.53*
มัธยม4	3.83					0.02	0.27	0.46*
มัธยม5	3.86						0.24	0.44*
มัธยม7	4.10							0.19
มัธยม6	4.29							

จากตารางที่ 4.26 เมื่อทดสอบความแตกต่างของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน **มากกว่า** มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 5

ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.27 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
มัธยมศึกษาปีที่ 1	24	3.63	0.50	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 2	21	3.56	0.60	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 3	18	3.69	0.48	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 4	18	3.80	0.62	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 5	18	3.89	0.61	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 6	17	4.27	0.49	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 7	16	4.18	0.73	มาก
รวม	**132**	**3.83**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 4.27 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) อยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกตามระดับชั้น พบว่า ทุกระดับชั้น อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.28 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	8.08	6	1.35	4.02	0.00***
ภายในกลุ่ม	41.80	125	0.33		
รวม	**49.88**	**131**			

***แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4.28 พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 4.29 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน

ระดับชั้น	$\overline{X}$	มัธยม 2	มัธยม 1	มัธยม 3	มัธยม 4	มัธยม 5	มัธยม 7	มัธยม 6
		3.56	3.63	3.69	3.80	3.89	4.18	4.27
มัธยม2	3.56	-	0.07	0.13	0.24	0.33	0.61*	0.71*
มัธยม1	3.63	-	-	0.06	0.17	0.26	0.54*	0.64*
มัธยม3	3.69	-	-	-	0.11	0.20	0.49*	0.58*
มัธยม4	3.80					0.09	0.37	0.47*
มัธยม5	3.89						0.29	0.38
มัธยม7	4.18							0.10
มัธยม6	4.27							

จากตารางที่ 4.29 เมื่อทดสอบความแตกต่างของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน **มากกว่า** มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 7 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน มากกว่า มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.30 **แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) จำแนกตามระดับชั้น**

ระดับชั้น	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
มัธยมศึกษาปีที่ 1	24	3.62	0.39	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 2	21	3.63	0.59	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 3	18	3.77	0.51	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 4	18	3.77	0.62	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 5	18	3.83	0.76	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 6	17	4.24	0.55	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 7	16	4.11	0.70	มาก
รวม	**132**	**3.83**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 4.30 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามระดับชั้น พบว่า ทุกระดับชั้น อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.31 **แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน**

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	6.16	6	1.03	2.94	0.01**
ภายในกลุ่ม	43.61	125	0.35		
รวม	**49.77**	**131**			

**แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.31 พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.32 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน

ระดับชั้น	$\overline{X}$	มัธยม 2	มัธยม 1	มัธยม 3	มัธยม 4	มัธยม 5	มัธยม 7	มัธยม 6
		3.62	3.63	3.77	3.77	3.83	4.11	4.24
มัธยม2	3.62	-	0.01	0.14	0.15	0.22	0.50*	0.62*
มัธยม1	3.63	-	-	0.00	0.14	0.20	0.48*	0.61*
มัธยม3	3.77	-	-	-	0.00	0.07	0.35	0.47*
มัธยม4	3.77					0.07	0.35	0.47*
มัธยม5	3.83						0.28	0.40*
มัธยม7	4.11							0.12
มัธยม6	4.24							

จากตารางที่ 4.32 เมื่อทดสอบความแตกต่างของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)ที่มีระดับชั้นต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน **มากกว่า** มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 5

มัธยมศึกษาปีที่ 7 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน มากกว่า มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2

ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.33 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
มัธยมศึกษาปีที่ 1	24	3.61	0.47	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 2	21	3.60	0.63	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 3	18	3.60	0.40	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 4	18	3.70	0.67	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 5	18	3.92	0.58	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 6	17	4.31	0.47	มาก
มัธยมศึกษาปีที่ 7	16	4.09	0.59	มาก
รวม	**132**	**3.81**	**0.60**	**มาก**

จากตารางที่ 4.33 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามระดับชั้น พบว่า ทุกระดับชั้น อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.34 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีระดับชั้นต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	8.55	6	1.43	4.70	0.00***
ภายในกลุ่ม	37.92	125	0.30		
รวม	**46.47**	**131**			

***แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4.34 พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

.

ตารางที่ 4.35 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกัน

ระดับชั้น	$\overline{X}$	มัธยม 2	มัธยม3	มัธยม 1	มัธยม 4	มัธยม 5	มัธยม 7	มัธยม 6
		3.60	3.60	3.61	3.70	3.92	4.09	4.31
มัธยม2	3.60	-	0.00	0.01	0.10	0.32	0.49*	0.71*
มัธยม3	3.60	-	-	0.01	0.10	0.32	0.49*	0.71*
มัธยม1	3.61	-	-	-	0.09	0.31	0.48*	0.70*
มัธยม4	3.70					0.22	0.39*	0.61*
มัธยม5	3.92						0.17	0.38*
มัธยม7	4.09							0.22
มัธยม6	4.31							

จากตารางที่ 4.35 เมื่อทดสอบความแตกต่างของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีระดับชั้น ต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน **มากกว่า** มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 5

มัธยมศึกษาปีที่ 7 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน มากกว่า มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4

ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.36 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.50-2.50	40	3.66	0.50	มาก
2.51-3.50	62	3.91	0.56	มาก
3.51 ขึ้นไป	30	3.95	0.50	มาก
รวม	**132**	**3.84**	**0.54**	**มาก**

จากตารางที่ 4.36 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม อยู่ในระดับมาก จำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่า 1.50-2.50,2.51-3.50 และ 3.51 ขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.37 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	2.00	2	1.00	3.55	0.03*
ภายในกลุ่ม	36.35	129	0.28		
รวม	**38.35**	**131**			

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.37 พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.38 **แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน**

เกรดเฉลี่ย	$\overline{X}$	1.50-2.50	2.51-3.50	3.51 ขึ้นไป
		3.66	3.91	3.95
1.50-2.50	**3.66**	**-**	**0.25***	**0.29***
2.51-3.50	3.91	-	-	0.04
3.51 ขึ้นไป	3.95	-	-	-

จากตารางที่ 4.38 เมื่อทดสอบความแตกต่างของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มเกรดเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน **มากกว่า** กลุ่มเกรดเฉลี่ย 1.50-2.50

กลุ่มเกรดเฉลี่ย 2.51-3.50 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน **มากกว่า** กลุ่มเกรดเฉลี่ย 1.50-2.50

ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 4.39 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.50-2.50	40	3.74	0.56	มาก
2.51-3.50	62	3.92	0.57	มาก
3.51 ขึ้นไป	30	4.04	0.51	มาก
รวม	**132**	**3.89**	**0.56**	**มาก**

จากตารางที่ 4.39 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่า 1.50-2.50, 2.51-3.50 และ 3.51 ขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.40 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	1.56	2	0.78	2.55	0.08
ภายในกลุ่ม	39.35	129	0.31		
รวม	**40.91**	**131**			

จากตารางที่ 4.40 พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.41 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.50-2.50	40	3.66	0.57	มาก
2.51-3.50	62	3.87	0.66	มาก
3.51 ขึ้นไป	30	3.99	0.56	มาก
รวม	**132**	**3.83**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 4.41 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่า 1.50-2.50, 2.51-3.50 และ 3.51 ขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.42 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	2.14	2	1.07	2.90	0.06
ภายในกลุ่ม	47.74	129	0.37		
รวม	**49.88**	**131**			

จากตารางที่ 4.42 พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.43 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.50-2.50	40	3.67	0.51	มาก
2.51-3.50	62	3.91	0.67	มาก
3.51 ขึ้นไป	30	3.87	0.60	มาก
รวม	**132**	**3.83**	**0.62**	**มาก**

จากตารางที่ 4.43 พบว่า กการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่า 1.50-2.50, 2.51-3.50 และ 3.51 ขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.44 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	1.57	2	0.79	2.10	0.13
ภายในกลุ่ม	48.20	129	0.37		
รวม	**49.77**	**131**			

จากตารางที่ 4.44 พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.45 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.50-2.50	40	3.56	0.58	มาก
2.51-3.50	62	3.93	0.60	มาก
3.51 ขึ้นไป	30	3.89	0.51	มาก
รวม	**132**	**3.81**	**0.60**	**มาก**

จากตารางที่ 4.45 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่า 1.50-2.50, 2.51-3.50 และ 3.51 ขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.46 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ระหว่างกลุ่ม	3.59	2	1.79	5.39	0.01**
ภายในกลุ่ม	42.88	129	0.33		
รวม	**46.47**	**131**			

**แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.46 พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.47 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน

เกรดเฉลี่ย	$\overline{X}$	1.50-2.50	3.51 ขึ้นไป	2.51-3.50
		3.56	3.89	3.93
1.50-2.50	**3.56**	**-**	**0.33***	**0.37***
3.51 ขึ้นไป	3.89	-	-	0.04
2.51-3.50	3.93	-	-	-

จากตารางที่ 4.47 เมื่อทดสอบความแตกต่างของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มเกรดเฉลี่ย 2.51-3.50 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน **มากกว่า** กลุ่มเกรดเฉลี่ย

กลุ่มเกรดเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน **มากกว่า** กลุ่มเกรดเฉลี่ย 1.50-2.50

ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ตอนที่ 4.4 ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

1. ครูผู้สอนมีควรวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความพอใจในการเรียนการสอน อยากที่จะเรียนในรายวิชา สนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

2. ครูผู้สอนมีควรส่งเสริมนักเรียนด้านการปฏิบัติกิจกรรมโดยจัดฝึกอบรมนักเรียนให้ความรู้สึกที่ต้องการทำกิจกรรมหรืองานที่มอบหมายให้สำเร็จลงโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ

3. ครูผู้สอนมีควรส่งเสริมให้นักเรียนมีองค์ความรู้ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียน

4. ครูผู้สอนมีควรพิจารณาใคร่ครวญดำเนินตามหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษารวมทั้งมีการนำเอาหลักธรรม และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้

ตอนที่ 4.5 บทสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่าย และ ครูผู้สอน เกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

ประเด็นที่ 1 ท่านคิดว่าหลักอิทธิบาท 4 คืออะไร และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ได้อย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรักความผูกพันกับโรงเรียน กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจรักในการเรียนรู้ ความพอใจใคร่ในการงานที่ทาตลอดไป วิธีการทำให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้ก็คือ ความเอาใจใส่ในงานที่ทาที่รับผิดชอบก็พอใจที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงต่อไป วิริยะ คือ ความอุตสาหะ พากเพียรในการทำงานในการเล่าเรียนของนักเรียนให้สำเร็จได้ จิตตะ คือความมีใจเป็นสมาธิ มีใจจดจ่อ คอยเอาใจใส่ดูแลในการศึกษาเล่าเรียนและกิจการงานหรืออาชีพที่ตนกระทำอยู่เสมอ ทำให้การเรียนประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพนั้น และ วิมังสา คือ มีสติปัญญาคอยสอดส่อง คอยพิจารณาเหตุ สังเกตผล และคอยพิจารณาปรับปรุงแก้ไขวิธีการเรียนรู้ และการทางาน การประกอบอาชีพของตนให้เป็นไปด้วยดี ย่อมบรรลุความสำเร็จด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน โดยถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนได้ ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกมั่นใจมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหมั่นเสาะแสวงหาเพิ่มเติมความรู้โดยไม่ยอมอยู่นิ่งหาความสำเร็จในการเรียน โดยไม่เลิกกลางคัน พิจารณาหาข้อบกพร่องของการเรียน สนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความขยันหรือความเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า ผู้บริหารหรือครูควรมีการกำหนดกรอบแนวทางที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับจัดการเรียนการสอนโดยมีการวางแผนจุดเด่นที่ดีอยู่แล้วต้องรักษาคุณภาพการเรียนการสอนให้สม่ำเสมอ จุดที่ควรพัฒนาก็กำหนดเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อเกิดประโยชน์แก่ครูผู้สอนและนักเรียนให้นักเรียนเกิดความพอใจ (ฉันทะ) ความเพียร (วิริยะ) ความเอาใจใส่ (จิตตะ) ไม่ปล่อยวางธุระทบทวนอยู่เสมอ (วิมังสา) พิจารณาใคร่ครวญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ครบทั้งกระบวนการหลักธรรมอิทธิบาทธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 นักเรียนมีความพอใจ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียน ในการเรียนให้เกิดประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยการฟัง (อ่าน) ฟังแล้วนำมาคิด มีความเพียรพยายามในการเรียนรู้ เอาใจฝักใฝ่ในการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ในรายวิชานั้นและพิจารณาใคร่ครวญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ถ้าหากไม่เข้าใจก็ต้องถามหรือค้นคว้าหาคาตอบที่ถูกต้อง และท้ายสุดต้องบันทึกไว้เพื่อให้จดจำได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ด้านฉันทะ เป็นการกระทำที่แสดงถึง ความสนใจใฝ่รู้ ความรักพอใจในสิ่งที่กระทำและผลของการกระทำความมุ่งมั่นในสิ่งที่กระทำนั้น บรรลุเป้าหมายและการใช้วิธีที่ถูกต้องในการบรรลุเป้าหมาย 2) ด้านวิริยะ เป็นการกระทำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ต้องการทำงานให้สำเร็จลงโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมองว่าอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายในการทำงานให้สำเร็จต่อไป 3) ด้านจิตตะเป็นการกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานด้วยความแน่วแน่จดจ่อในสิ่งนั้นเมื่อมีสิ่งใดมารบกวนก็ไม่สามารถที่จะละทิ้งงานนั้นได้ ด้วยเห็นว่างานที่ทำนั้นมีความสำคัญต่อตนเองผู้อื่น ตลอดรวมถึงสภาพแวดล้อมด้วย จึงได้อุทิศกายและจิตใจในการทำงานนั้น 4) ด้านวิมังสา เป็นการกระทำที่แสดงถึง ความรู้สึกที่ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญและการค้นหาและแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงาน โดยได้มีการทดลองและหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการทำงานส่งเสริมให้งานเสร็จสิ้น และบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์เรียบร้อย

สรุป การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรักความผูกพันกับโรงเรียน กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย โดยกำหนดกรอบแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อเกิดประโยชน์แก่ครูผู้สอนและนักเรียนให้นักเรียนเกิดความพอใจ (ฉันทะ) ความเพียร (วิริยะ) ความเอาใจใส่ (จิตตะ) ไม่ปล่อยวางธุระทบทวนอยู่เสมอ (วิมังสา) พิจารณาใคร่ครวญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ครบทั้งกระบวนการหลักธรรมอิทธิบาทธรรม

ประเด็นที่ 2 ท่านมีวิธีการประยุกต์ใช้ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) อย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนรู้ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำครูต้องหมั่นสังเกตพฤติกรรมเด็กที่ต้องเรียนรู้ตรงกับใจที่ต้องการมีใจรักในการศึกษาเล่าเรียนนี้จริง ๆ ครูควรแนะนำและส่งเสริมให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นต่อตนเอง โดยสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน นักเรียนส่วนใหญ่มีความพอใจใฝ่ใจที่จะเรียนรู้เป็นอย่างดีและสามารถปฏิบัติตามคำแนะนำได้อย่าถูกต้องและเข้าใจ ต้องสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่นักเรียนก่อน เน้นความสำคัญของนักเรียนให้กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และตั้งใจทำงานของตนให้มากขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า แนวทางในการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน ข้อฉันทะ การพัฒนาการจัดการเรียนของนักเรียน โดยให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูควรได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่อง สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดฉันทะความรักในการเรียน อธิบายถึงประโยชน์ของการตั้งใจเรียน หาวิธีการทำให้เกิดความพอใจรักใคร่ในการศึกษาเล่าเรียน ที่ทำคือว่าอยู่แบบอย่างพอเพียง และพอใจในสิ่งที่ทำชีวิตจะประสบผลสำเร็จได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ วิธีการประยุกต์ใช้ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ในการเรียนทุกครั้งจะเริ่มต้นด้วยการชอบในเนื้อหาวิชาที่เรียนก่อนเพื่อให้การศึกษาเล่าเรียนมีความสนุกสนาน ศึกษาถึงขอบข่ายเนื้อหาวิชาที่เรียน คำนึงถึงเป้าหมายที่ตนเองต้องการ คือความสำเร็จการศึกษา ไม่มีอคติต่อครูผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้น และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อโรงเรียนของตนเอง เมื่อมีความชอบใจแล้ว ความเพียรพยายามก็จะทำ ให้ตนเองประสบความสำเร็จตามที่ตนเองตั้งใจไว้ก็คงไม่ยากเกินไป

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ความพอใจรักใคร่ ความรักความชอบ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียน ในการเรียนให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยการฟัง (อ่าน) ฟังแล้วนำมาคิด ถ้าหากไม่เข้าใจก็ต้องถามหรือค้นคว้าหาคำตอบที่ถูกต้อง และท้ายสุดต้องบันทึกไว้เพื่อให้จดจำได้ ด้วยการใช้

อิทธิบาท 4 อยู่เสมอ นักเรียนพอใจในการเรียนทุกวิชา นักเรียนมีใจรักในโรงเรียนที่ตนเรียนมาก ครูคือต้นแบบในการผลักดันให้นักเรียนมีความชอบ ขยันเอาใจใส่ และพินิจใคร่ครวญก่อนทำอะไรเสมอ นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่มอบให้ทำตามที่ครูสั่ง

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) คือ การเสริมแรงเชิงบวก นำสถานการณ์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีใจรักในสิ่งที่จะเรียนหรือเนื้อหาที่ได้ศึกษาค้นคว้า มีความตั้งใจต่อสิ่งนั้น ๆ จึงจะประสบความสำเร็จ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้ถนักเรียนทราบว่าถ้ามีความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจรักกิจกรรมนั้นมักจะประสบความสำเร็จไปกว่าครึ่ง การเสริมแรงบันดาลใจให้แก่นักเรียน ชี้ให้เห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน และการเสริมแรงทางบวก จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้นักเรียนรักและพอใจที่จะเรียนรู้ ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มทำงานด้วยความสมัครใจ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นความรับผิดชอบให้รู้บทบาทหน้าที่ของตน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

สรุป วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) คือ การเสริมแรงเชิงบวก นำสถานการณ์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีใจรักในสิ่งที่จะเรียนหรือเนื้อหาที่ได้ศึกษาค้นคว้า มีความตั้งใจต่อสิ่งนั้น ๆ พัฒนาการจัดการเรียนของนักเรียน โดยให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูควรได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่อง สร้างความพอใจรักใครในการเรียน สร้างความพอใจรักใครในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดฉันทะความรักในการเรียน

ประเด็นที่ 3 ท่านมีวิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) อย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิริยะ ความเพียรพยายามทำในการศึกษาเล่าเรียน ครูต้องสอนให้นักเรียนมีความเพียรพยายามในการทำ งานของผู้ประกอบการในส่วนนี้ขอพูดแบบอยู่ในภูมิปัญญาชาวบ้าน สิ่งใดก็ชั่ง ถ้าเราไม่มีความเพียร ไม่มีความบากบั่น ไม่มีความแน่วแน่แล้ว ทุกอย่างจะสำเร็จได้อย่างไร วิธีการทำ ให้เกิดความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน แม้ในการทำงานต้องเป็นคนกระตือรือร้น คือไม่ยอมแพ้ต่อสิ่งแวดล้อมหมายถึงต่อดินฟ้าอากาศ อาจจะไม่อำนวยผลโดยตรงและสามารถผ่านอุปสรรคทั้งปวงได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) จัดกิจกรรมหรือมอบหมายงานที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นอดทนในการทำงาน และทำกิจกรรมโดยไม่ย่อท้อ ส่งเสริมความมุ่งมั่นพากเพียรในการเรียน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาใด ๆ และมีความตั้งใจเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายไปได้ด้วยดี

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ในการสร้างความเพียรพยายามในสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำนั้น

จะต้องทำตนเองให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความกระตือรือร้นในในเนื้อหาวิชาที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียนมากที่สุด ไม่ทิ้งหรือท้อถอยกลางคันทั้งที่ไม่รู้ว่าตนเองทำเต็มที่แล้วหรือยัง เข้าเรียนสม่ำเสมอตรงต่อเวลา ไม่ชักช้าเอาเปรียบเพื่อนร่วมชั้นคนอื่น ๆ หากมีการงานเป็นกลุ่มก็ทำงานช่วยเหลือกัน แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ไม่เกียจคร้านในการศึกษาเล่าเรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) โดยการสร้างแรงบันดาลให้เกิดความเพียรพยายามในสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำ ให้มีความกระตือรือร้นในในเนื้อหาวิชาที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียนมากที่สุด ไม่ทิ้งหรือท้อถอยกลางคันทั้งที่ไม่รู้ว่าตนเองทำเต็มที่แล้วหรือยัง เข้าเรียนสม่ำเสมอตรงต่อเวลา ไม่ชักช้าเอาเปรียบเพื่อนร่วมชั้นคนอื่น ๆ หากมีการงานเป็นกลุ่มก็ทำงานช่วยเหลือกัน แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ไม่เกียจคร้านในการศึกษาเล่าเรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นอดทนในการทำงานและทำกิจกรรมโดยไม่ย่อท้อ ส่งเสริมความมุ่งมั่นพากเพียรในการเรียน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาใด ๆ และมีความตั้งใจเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายไปได้ด้วยดี สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และสร้างแรงบันดาลใจมุ่งมั่นทุ่มเทจึงจะบรรลุเป้าหมาย ฝึกความอดให้รู้จักรับฟังผู้อื่น ค้นคว้าสืบค้นจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน นักเรียนต้องมีความอดทนต่อการเรียน รวมถึงการทำโครงงานและต้องใช้ความเพียรพยายาม ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสร้างแรงบันดาลใจ และยกตัวอย่างผู้ที่ประสบผลสำเร็จ

สรุป วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นอดทนในการทำงาน และทำกิจกรรมโดยไม่ย่อท้อ โดยการสร้างแรงบันดาลให้เกิดความเพียรพยายามในสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำ ส่งเสริมความมุ่งมั่นพากเพียรในการเรียน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาใด ๆ และมีความตั้งใจเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายไปได้ด้วยดี สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และสร้างแรงบันดาลใจมุ่งมั่นทุ่มเทจึงจะบรรลุเป้าหมาย

ประเด็นที่ 4 ท่านมีวิธีการประยุกต์ใช้ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) อย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ การเกิดความรู้และความเข้าใจในอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ต้องคิดเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จะต้องวิวัฒนาการคิดเปลี่ยนตามไปเรื่อย ๆ เพราะการเรียนรู้พฤติกรรมของเยาวชนที่พร้อมไปด้วยความรู้ ต้องมีการเปลี่ยนตามกระแสโลกให้ทันกับการเรียนรู้ของอาเซี่ยน และมีวิธีการอย่างไรที่จะทำ

ให้เกิดการเอาใจใส่ในงานที่ทำเพราะคิดค้นคว้าเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ การเรียนรู้ และต้องทำงานตามงานให้เข้าใจได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) โดยจัดการเรียนรู้และสร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ จะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีความสนใจฝักใฝ่ในเรียนรู้ จดจ่อในการเรียนย่อมเป็นการพัฒนาการเรียนรู้รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหา ย่อมมีการฝักใฝ่ในการเรียน จิตใจของนักเรียนต้องอยู่กับการเรียนรู้จิตไม่วอกแวกไปที่อื่นในเวลาเรียนรู้ ต้องมีสมาธิ วิธีการที่จะทำให้เกิดการเอาใจใส่ในการเรียนรู้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) มุ่งเน้นในเรื่องของการศึกษาอย่างเต็มความสามารถ หรือเต็มศักยภาพที่ตนมี เอาใจใส่และจดจ่ออยู่กับเนื้อหาวิชาที่เรียนในระหว่างที่อาจารย์บรรยาย เอาใจใส่ที่จะปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นอย่างเต็มอกเต็มใจ ไม่ละทิ้งหน้าที่ หรือเลือกที่ชอบหรือไม่ชอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่เพื่อร่วมชั้น จะฝึกหัดด้านสมาธิอยู่เสมอ ๆ มีจิตใจที่แน่วแน่มีสติตั้งใจและจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำ สร้างความผ่อนคลายควบคู่กับการศึกษาด้วยเพื่อไม่ให้ตนเองตึงเครียดกับการศึกษาเล่าเรียน

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) โดยจัดการเรียนรู้และสร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้โดยการผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงและสามารถลงมือปฏิบัติได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) คือการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยี แอพลิเคชั่น แล้วเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย จะส่งผลให้นักเรียนทำงานได้อย่างเป็นระบบระเบียบ รู้จักคิดรู้จักทำ ตั้งใจรับรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในภายภาคหน้า นำสถานการณ์จริงมาประกอบเพื่อให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ แล้วให้นักเรียนสนใจรับรู้ในสิ่งที่เรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ให้นักเรียนคิดในเรื่องที่จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ฝึกสมาธิให้กับนักเรียน และสร้างความตระหนักในการเรียนรู้ รวมถึงตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีสื่อนวัตกรรมที่ทันสมัย เพื่อให้นักเรียนกระตือรือร้น และมีใจฝักใฝ่ในการเรียนตลอดเวลา

สรุป วิธีการประยุกต์ใช้ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) คือการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยี แอพลิเคชั่นแล้วเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย จะส่งผลให้นักเรียนทำงานได้อย่างเป็นระบบระเบียบ รู้จักคิดรู้จักทำ ตั้งใจรับรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

ในภายภาคหน้า โดยจัดการเรียนรู้และสร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้โดยการผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเด็นที่ 5 ท่านมีวิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) อย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในการศึกษาเล่าเรียน และการทำงานโดยการพิจารณาใคร่ครวญคือ ต้องตรวจดูอยู่เรื่อยว่ามันผิดหรือถูก ถ้าทำแล้วผ่านแล้วผ่านเลยก็เหมือนคนไม่เอาใจใส่ต่องาน เสร็จแล้วก็ไม่ดูแลงานที่ทำ ไม่ได้เพราะว่าไม่ตรวจงานอีกที ชิ้นงานแห้งแล้วหดแล้วสูงเท่านี้จะได้ไหม ความกว้างความสูง ต้องเอาใจใส่ตรงนี้ให้ดีอีกทีหนึ่งวิธีการสร้างการพิจารณาใคร่ครวญในการเรียนรู้ คือ ในการเรียนรู้ต้องศึกษาให้เข้าใจในการประประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ที่จะให้เด็กได้เข้าใจและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) โดยการพิจารณาใคร่ครวญ ในสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ดูสิ่งเกี่ยวกับความละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติ ครูควรมีการกำหนดกรอบแนวทางที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับจัดการเรียนการสอน โดยมีการวางแผนจุดเด่นที่ดีอยู่แล้วต้องรักษาคุณภาพการเรียนการสอนให้สม่ำเสมอ จุดที่ควรพัฒนาก็กำหนดเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันพิจารณาใคร่ครวญ ต้องค้นหาหรือแก้ปัญหา และอุปสรรคของการเรียนรู้ ต้องศึกษาที่ไป ที่มาอย่างไร จะต้องรู้ว่าปัญหาเกิดที่ไหนจะต้องแก้ไขอย่างอย่างไร มีวิธีการเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้ให้กับตัวเองให้มากและการสรรค์หาความรู้พิจารณาใครครวญในการเรียนรู้และ ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองสิ่งที่ทำให้ออก ในขณะกำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้และผลสำเร็จได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ในเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนในห้องเรียนจะหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากวิชาที่ตนเองเรียน และพยายามปรับปรุงการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นพิจารณาให้เป็นขั้นเป็นตอน หากพบปัญหาก็จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ปรึกษาอาจารย์ผู้สอนในการเรียน ไม่ละทิ้งและท้อถอย จะต่อสู้กับปัญหานั้น ๆ โดยพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ นอกจากนี้แล้วยังมีการจับกลุ่มทำงานกันเป็นทีมการแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ มีความคิดหลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการศึกษาเล่าเรียนให้ประสบผลสำเร็จดียิ่งขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) โดยพัฒนานักเรียนให้รู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรอง คิดวิเคราะห์เป็นมีสติและสมาธิในการเรียนมากขึ้น เล่นเป็นเวลา สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้วิเคราะห์ แก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมิน ผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนเนื้อหาสาระวิชา สภาพแวดล้อม และสถานการณ์ต่าง ๆ ล่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพของชุมชน ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้เรียนต้องเข้าใจปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5 (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) โดยส่งเสริมนักเรียนให้มีการใช้วิจารณญาณอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำรวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป ทบทวนไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ที่ได้คิด ที่ได้ทำว่ามีผลดีผลเสียอ่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ฝึกให้นักเรียนนำประสบการณ์จริงมาแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบนักเรียน ก่อนเรียน-หลังเรียน และแจ้งให้นักเรียนทราบเพื่อปรับปรุงตนเอง ควรนำข้อบกพร่องมาทบทวนเพื่อเสนอแนวทาง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนครั้งต่อไป หลังจากเรียนเนื้อหาจบทุกครั้ง ครูมีการทดสอบเพื่อวัดความรูของนักเรียน หรือสรุปบทเรียนทุกครั้ง เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมการเรียนรู้สืบค้น สืบเสาะหาความรู้โดยใช้เหตุผลและคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ

สรุป วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) โดยส่งเสริมนักเรียนให้มีการใช้วิจารณญาณอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำรวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป ทบทวนไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ที่ได้คิด ที่ได้ทำว่ามีผลดีผลเสียอ่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ฝึกให้นักเรียนนำประสบการณ์จริงมาแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบนักเรียน ก่อนเรียน-หลังเรียน ในเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนในห้องเรียนจะหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากวิชาที่ตนเองเรียน และพยายามปรับปรุงการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นพิจารณาให้เป็นขั้นเป็นตอน หากพบปัญหาก็จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต้องปรึกษาอาจารย์ผู้สอน

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่าย และ ครูผู้สอน เกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี สามารถสรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์ระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = (84.3 สอดคล้องกับ การให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรักความผูกพันกับโรงเรียน

กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย โดยกำหนดกรอบแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อเกิดประโยชน์แก่ครูผู้สอนและนักเรียนให้นักเรียนเกิดความพอใจ (ฉันทะ) ความเพียร (วิริยะ) ความเอาใจใส่ (จิตตะ) ไม่ปล่อยวางธุระทบทวนอยู่เสมอ (วิมังสา) พิจารณาใคร่ครวญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ครบทั้งกระบวนการหลักธรรมอิทธิบาท 4 มีการเสริมแรงเชิงบวก นำสถานการณ์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีใจรักในสิ่งที่จะเรียนหรือเนื้อหาที่ได้ศึกษาค้นคว้า ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นอดทนในการทำงาน และทำกิจกรรมโดยไม่ย่อท้อ มีการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยีแอพลิเคชั่น แล้วเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย จะส่งผลให้นักเรียนทำงานได้อย่างเป็นระบบ ระเบียบส่งเสริมนักเรียนให้มีการใช้วิจารณญาณอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำรวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป ทบทวนไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี” ผู้วิจัยขอนำเสนอ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ต่างกัน และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

ประชากร ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวนประชากรทั้งหมด 200 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวนประชากรทั้งหมด 200 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ใช้ตาราง Krejcie และ Morgan จึงได้กลุ่มตัวอย่าง 132 คน วิธีการสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วิธีการเก็บตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) และสัมภาษณ์ผู้บริหารของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 คน รองผู้อำนวยการฝ่าย 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างโดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ขึ้นมาตามกรอบแนวความคิดที่ตั้งไว้ ซึ่งจะเป็นลักษณะคำถามแบบเลือกตอบตามมาตราส่วนและแบบปลายเปิด มีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามมีคำตอบให้เลือก โดยสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นลักษณะคำถามแบบมีคำตอบให้เลือกตอบ (Check list) ประกอบด้วย อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ต่างกัน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยมีเกณฑ์การกำหนดมาตราวัดเป็น 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) สัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้อำนวยการฝ่ายของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t – test และ ค่า F–test (One-Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธี LSD (Least Significant Difference)

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี” สรุปได้ดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

นักเรียนที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เมื่อจำแนกตามอายุ ส่วนใหญ่มีอายุ16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) มีจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 51.52 และเป็นเพศชาย มีจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 48.48

เมื่อจำแนกตามระดับชั้น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนมากที่สุด 24 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 รองลงมาอยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 15.91 อยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3, 4 และ 5 มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 13.64 อยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 12.88 และอยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 7 มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12

เมื่อจำแนกตามเกรดเฉลี่ย ส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยระดับ 2.51-3.50 มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 46.97 เกรดเฉลี่ยระดับ 1.50-2.50 มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 30.30 และเกรดเฉลี่ยระดับ3.51 ขึ้นไป มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 22.73

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.89) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ

(มีความเพียรในการเรียน) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.83) ส่วน วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.81)

5.1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ต่างกัน ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามอายุ ทั้งอายุ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) และอายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อายุ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.76) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.67) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.61) ตามลำดับ อายุ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย) พบว่า ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.03) รองลงมาคือ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ($\overline{X}$ = 4.02) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.98) ตามลำดับ

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามระดับชั้น ทุกระดับชั้น อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย มัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.76) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.63) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.61) ตามลำดับ มัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ด้านฉันทะ(มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.75) รองลงมาคือด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.63) และ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.56) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.61) ตามลำดับ มัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.77) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.77) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.60) ตามลำดับ มัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3..83) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.80) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.70) ตามลำดับ มัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.92) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.89) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.83) ตามลำดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.31) รองลงมาคือ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ($\overline{X}$ = 4.29) และ ด้านจิตตะ (มีความ

เอาใจใส่ในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 4.24) ตามลำดับ มัธยมศึกษาปีที่ 7 พบว่า ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.17) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ($\overline{X}$ = 4.11) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 4.09) ตามลำดับ

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย 1.50-2.50, 2.51-3.50 และ 3.51 ขึ้นไป อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย เกรดเฉลี่ย 1.50-2.50 พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.74) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.66) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.56) ตามลำดับ เกรดเฉลี่ย 2.51-3.50 พบว่า ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.93) รองลงมาคือ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.92) และด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.87) ตามลำดับ เกรดเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ = 4.04) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ($\overline{X}$ = 3.99) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.87) ตามลำดับ

5.1.4 ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย แตกต่างกัน ดังนี้

1) ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มีอายุ ต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) และด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) ส่วนด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี**ระดับชั้น** ต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ด้านและวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี**เกรดเฉลี่ย** ต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.1.5 ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ดังนี้

1. ครูผู้สอนมีควรวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความพอใจในการเรียนการสอน อยากที่จะเรียนในรายวิชา สนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

2. ครูผู้สอนมีควรส่งเสริมนักเรียนด้านการปฏิบัติกิจกรรมโดยจัดฝึกอบรมนักเรียนให้ความรู้สึกที่ต้องการทำกิจกรรมหรืองานที่มอบหมายให้สำเร็จลงโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ

3. ครูผู้สอนมีควรส่งเสริมให้นักเรียนมีองค์ความรู้ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียน

4. ครูผู้สอนมีควรพิจารณาใคร่ครวญดำเนินตามหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษารวมทั้งมีการนำเอาหลักธรรม และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้

5.1.6 สรุปบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าฝ่าย และ ครูผู้สอน เกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ดังนี้

ประเด็นที่ 1 หลักอิทธิบาท 4 กับการประยุกต์ใช้กับการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรักความผูกพันกับโรงเรียน กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย โดยกำหนดกรอบแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อเกิดประโยชน์แก่ครูผู้สอนและนักเรียนให้นักเรียนเกิดความพอใจ (ฉันทะ) ความเพียร (วิริยะ) ความเอาใจใส่ (จิตตะ) ไม่ปล่อยวางธุระทบทวนอยู่เสมอ (วิมังสา) พิจารณาใคร่ครวญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ครบทั้งกระบวนการหลักธรรมอิทธิบาทธรรม

ประเด็นที่ 2 วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) การเสริมแรงเชิงบวก นำสถานการณ์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีใจ

รักในสิ่งที่จะเรียนหรือเนื้อหาที่ได้ศึกษาค้นคว้า มีความตั้งใจต่อสิ่งนั้น ๆ พัฒนาการจัดการเรียนของนักเรียน โดยให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูควรได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่อง สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดฉันทะความรักในการเรียน

ประเด็นที่ 3 วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นอดทนในการทำงาน และทำกิจกรรมโดยไม่ย่อท้อ โดยการสร้างแรงบันดาลให้เกิดความเพียรพยายามในสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำ ส่งเสริมความมุ่งมั่นพากเพียรในการเรียน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาใด ๆ และมีความตั้งใจเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายไปได้ด้วยดี สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และสร้างแรงบันดาลใจมุ่งมั่นทุ่มเทจึงจะบรรลุเป้าหมาย

ประเด็นที่ 4 วิธีการประยุกต์ใช้ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยี แอพลิเคชั่น แล้วเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย จะส่งผลให้นักเรียนทำงานได้อย่างเป็นระบบระเบียบ รู้จักคิดรู้จักทำ ตั้งใจรับรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในภายภาคหน้า โดยจัดการเรียนรู้และสร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้โดยการผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเด็นที่ 5 วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) โดยส่งเสริมนักเรียนให้มีการใช้วิจารณญาณอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำรวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป ทบทวนไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ที่ได้คิด ที่ได้ทำว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ฝึกให้นักเรียนนำประสบการณ์จริงมาแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบนักเรียน ก่อนเรียน-หลังเรียน ในเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนในห้องเรียนจะหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากวิชาที่ตนเองเรียน และพยายามปรับปรุงการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พิจารณาให้เป็นขั้นเป็นตอน หากพบปัญหาก็จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต้องปรึกษาอาจารย์ผู้สอน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี” ผู้วิจัยได้นำผลที่พบจากการวิจัยมาอภิปรายเชื่อมโยงทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้

5.2.1 ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายผลได้ว่า การประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการ

สอนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยใช้อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายในและภายนอกของนักเรียนไปพร้อม ๆ กัน ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารและครูจึงพยายามส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในทุกด้าน ส่วนนักเรียนก็พยายามตอบสนองเจตนาที่ดีของผู้บริหารและครูด้วยการเรียนให้ดีที่สุด การเน้นพัฒนาให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน และสติปัญญาซึ่งเมื่อนักเรียนมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาเรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่าง ๆ ครูผู้สอนเสริมความเข้าใจให้แก่เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตนเองได้ นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดการตัดสินใจ ตลอดจนการกระทำและการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระจักร จกฺกวโร (เหมือนปน)** (2561, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรูตามหลักอิทธิบาท 4 กลุมสาระการเรียนรูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า การจัดการเรียนรูตามหลักอิทธิบาท 4 กลุมสาระการเรียนรูสังคมศึกษาศาสนา และ วัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายขออยู่ในระดับมากทุกข่อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านจิตตะ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรทัศน์ หวังวรวุฒิสกุล** (2565, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอิทธิบาทสี่ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะ สำคัญของผู้เรียน โรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอิทธิบาทสี่ของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ วิมังสา การใช้ปัญญาในการทำงาน รองลงมาคือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร และ จิตตะ ความเอาใจใส่ ตามลำดับ และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปลัดศักดิ์มหาวีโร (โกศลสุภวัฒน์)** (2563, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ผลของการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อ เสริมสร้างทักษะการเรียนด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านความประพฤติ ด้านความรับผิดชอบ ต่อครอบครัว และด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ **ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1** (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรักความผูกพันกับโรงเรียน กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้และเข้าใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจรักในการเรียนรู้

ความพอใจใคร่ในการงานที่ทาตลอดไป วิธีการทำให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้ก็คือ ความเอาใจใส่ในงานที่ทาที่รับผิดชอบก็พอใจที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงต่อไป วิริยะ คือ ความอุตสาหะ พากเพียรในการทำงานในการเล่าเรียนของนักเรียนให้สำเร็จได้ จิตตะ คือความมีใจเป็นสมาธิ มีใจจดจ่อคอยเอาใจใส่ดูแลในการศึกษาเล่าเรียนและกิจการงานหรืออาชีพที่ตนกระทำอยู่เสมอ ทำให้การเรียนประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพนั้น และ วิมังสา คือ มีสติปัญญาคอยสอดส่อง คอยพิจารณาเหตุ สังเกตผล และคอยพิจารณาปรับปรุงแก้ไขวิธีการเรียนรู้ และการทางาน การประกอบอาชีพของตนให้เป็นไปด้วยดี ย่อมบรรลุความสำเร็จด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) คือ การเสริมแรงเชิงบวก นำสถานการณ์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีใจรักในสิ่งที่จะเรียนหรือเนื้อหาที่ได้ศึกษาค้นคว้า มีความตั้งใจต่อสิ่งนั้น ๆ พัฒนาการจัดการเรียนของนักเรียน โดยให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูควรได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่อง สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดฉันทะความรักในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ปิ่น มุทุกันต์** (2542, หน้า 194) ได้กล่าวไว้ในบันทึกธรรม ฉบับสมบูรณ์ว่า ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่ทำ หมายความว่า รักงานของตน ชอบงานของตน งานในที่นี้หมายถึงสิ่งที่เราทำ ผู้ใดมีงานอะไรแล้วมี ความรักใคร่พอใจในงานนั้น เรียกว่า มีฉันทะ คนที่ขาดฉันทะ ไม่พอใจในงานของตนมักจะทำงานด้วย ความเหน็ดเหนื่อยใจ และชอบทิ้งงานให้จับจดและคั่งค้าง และยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ **สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้** (2543, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของ การจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมีการจัดบรรยากาศ เนื้อหาสาระ กระบวนการ การประเมินผลการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน แหล่งการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาคน และชีวิตให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ **ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2** (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า แนวทางในการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน ข้อฉันทะ การพัฒนาการจัดการเรียนของนักเรียน โดยให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูควรได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่อง สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดฉันทะความรักในการเรียน อธิบายถึงประโยชน์ของการตั้งใจเรียน หาวิธีการทำให้เกิด

ความพอใจรักใคร่ในการศึกษาเล่าเรียน ที่ทำคือว่าอยู่แบบอย่างพอเพียง และพอใจในสิ่งที่ทำชีวิตจะประสบผลสำเร็จได้

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า แนวทางในการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน ส่งเสริมนักเรียนให้มีการใช้วิจารณญาณอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำรวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป ทบทวนไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ที่ได้คิด ที่ได้ทำว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ฝึกให้นักเรียนนำประสบการณ์จริงมาแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบนักเรียน ก่อนเรียน-หลังเรียน ในเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนในห้องเรียนจะหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากวิชาที่ตนเองเรียน และพยายามปรับปรุงการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นพิจารณาให้เป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระเทพวิสุทธิญาณ** (2538, หน้า 95) ได้อธิบายว่า วิมังสา แปลว่า ความพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งนั้น ๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงทั้งเหตุทั้งผลในความดีต่าง ๆ ที่ตนกระทำมาแล้วคือ ย้อนกลับไปดูตนเองได้ทำเหตุปลูกฉันทะใช้วิริยะได้ตั้งจิตตะในการนั้น ๆ ไว้มากน้อยเท่าไรเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร เมื่อบุคคลพิจารณาสอบสวนการกระทำของตนด้วยตน ก็ย่อมเข้าใจตนเองสามารถปรับตนเองให้ทำงานได้ถูกต้อง และยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ **อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553 หน้า 11-13)** ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดี คือ การสอนที่มีการวัดผลประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียน โดยอาจใช้วิธีต่าง ๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การทดสอบ การให้ค้นคว้ารายงาน การทำแบบฝึกหัด ฯลฯ การวัดผลประเมินผลจะช่วยวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และวัดผลสำเร็จของผู้สอน ผู้สอนจะนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลย้อนกลับพิจารณาการสอนของตนว่า มีข้อบกพร่องที่องค์ประกอบการสอนข้อใด ทำให้แก้ไขได้ตรงจุด เพื่อความบูรณ์ของการสอนครั้งต่อไป และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ **ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5** (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) โดยส่งเสริมนักเรียนให้มีการใช้วิจารณญาณอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำรวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป ทบทวนไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ที่ได้คิด ที่ได้ทำว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ฝึกให้นักเรียนนำประสบการณ์จริงมาแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบนักเรียน ก่อนเรียน-หลังเรียน และแจ้งให้นักเรียนทราบเพื่อปรับปรุงตนเอง ควรนำข้อบกพร่องมาทบทวนเพื่อเสนอแนวทาง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนครั้งต่อไป หลังจากเรียนเนื้อหาจบทุกครั้ง ครูมีการทดสอบเพื่อวัดความรูของนักเรียน หรือสรุปบทเรียนทุกครั้ง เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมการเรียนรู้สืบค้น สืบเสาะหาความรู้โดยใช้เหตุผลและคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) คือ การเสริมแรงเชิงบวก นำสถานการณ์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของนักเรียนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีใจรักในสิ่งที่จะเรียนหรือเนื้อหาที่ได้ศึกษาค้นคว้า มีความตั้งใจต่อสิ่งนั้น ๆ พัฒนาการจัดการเรียนของนักเรียน โดยให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูควรได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่อง สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดฉันทะความรักในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ปิ่น มุทุกันต์** (2542, หน้า 194) ได้กล่าวไว้ในบันทึกธรรม ฉบับสมบูรณ์ ว่า ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่ทำ หมายความว่า รักงานของตน ชอบงานของตน งานในที่นี้หมายถึงสิ่งที่เราทำ ผู้ใดมีงานอะไรแล้วมี ความรักใคร่พอใจในงานนั้น เรียกว่า มีฉันทะ คนที่ขาดฉันทะ ไม่พอใจในงานของตนมักจะทำงานด้วย ความเหน็ดเหนื่อยใจ และชอบทิ้งงานให้จับจดและคั่งค้าง และยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ **สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้** (2543, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของ การจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ วิธีการ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ โดยมีการจัดบรรยากาศ เนื้อหาสาระ กระบวนการ การประเมินผลการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน แหล่งการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิตให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ **ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2** (เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า แนวทางในการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน ข้อฉันทะ การพัฒนาการจัดการเรียนของนักเรียน โดยให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูควรได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่อง สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน สร้างความพอใจรักใคร่ในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดฉันทะความรักในการเรียน อธิบายถึงประโยชน์ของการตั้งใจเรียน หาวิธีการทำให้เกิดความพอใจรักใคร่ในการศึกษาเล่าเรียน ที่ทำคือว่าอยู่แบบอย่างพอเพียง และพอใจในสิ่งที่ทำชีวิตจะประสบผลสำเร็จได้

ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นอดทนในการทำงาน และทำกิจกรรมโดยไม่ย่อท้อ โดยการสร้างแรงบันดาลให้เกิดความเพียรพยายามในสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำ ส่งเสริมความมุ่งมั่นพากเพียรในการเรียน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาใด ๆ และมีความตั้งใจเอาชนะอุปสรรคทั้งหลายไปได้ด้วยดี สร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และ

สร้างแรงบันดาลใจมุ่งมั่นทุ่มเทจึงจะบรรลุเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **พ. สุวรรณ** (2531, หน้า 60-61) ได้กล่าวว่า วิริยะ คือ ความเพียรนี้เป็นคุณค่าที่ก่อให้เกิดพลังงานในการทำกิจ ต่าง ๆ มีลักษณะแสดงให้เห็นว่าคน ๆ นั้นเป็นคนรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานไม่ทอดทิ้งกิจการงานนั้น ดำเนินการงานที่คิดว่าจะทำนับว่าเป็นผู้ไม่เบื่องาน เมื่อมีงานมาถึงก็รีบทำโดยไม่ชักช้ามีความกระตือรือร้นในการทำงาน ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ผู้มีลักษณะทั้ง หมดที่กล่าวมานี้ย่อมได้ชื่อว่ามีวิริยะหรือมีความเพียรซึ่งสามารถประสบความสำเร็จในทุกกิจการส่วนคนที่มีนิสัยเกียจคร้าน หนักไม่เอาเบาไม่สู้ชอบผัดวันประกันพรุ่งมักหาเหตุมาอ้างแก้ตัวเพื่อไม่ต้องทำงานจนติดเป็นนิสัย ย่อมเอากับ ใครลำบาก อาชีพการงานย่อมอยู่กับที่ตั้งฐานไม่ได้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ **อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553 หน้า 11-13)** ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดี คือ จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติค้นพบความรู้ด้วยตนเอง และจะต้องส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาและปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ผู้เรียนและผู้สอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ เช่น วัยวุฒิ ภาวะของผู้เรียน ความยากง่ายของเนื้อหาที่เรียน การใช้แรงเสริม การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ **ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 4** (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) โดยการสร้างแรงบันดาลให้เกิดความเพียรพยายามในสิ่งที่ตนเองกำลังกระทำ ให้มีความกระตือรือร้นในในเนื้อหาวิชาที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียนมากที่สุด ไม่ทิ้งหรือท้อถอยกลางคันทั้งที่ไม่รู้ว่าตนเองทำเต็มที่แล้วหรือยัง เข้าเรียนสม่ำเสมอตรงต่อเวลา ไม่ชักช้าเอาเปรียบเพื่อนร่วมชั้นคนอื่น ๆ หากมีการงานเป็นกลุ่มก็ทำงานช่วยเหลือกัน แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ไม่เกียจคร้านในการศึกษาเล่าเรียน

ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า แนวทางในการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี มีกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยี แอพลิเคชั่น แล้วเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย จะส่งผลให้นักเรียนทำงานได้อย่างเป็นระบบระเบียบ รู้จักคิดรู้จักทำ ตั้งใจรับรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในภายภาคหน้า โดยจัดการเรียนรู้และสร้างสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้โดยการผลิตสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระวิชาที่จะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เสริมกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ไพฑูรย์ สินลารัตน์** (2542,หน้า 264) ได้กล่าวว่า จิตตะ ในด้านผู้บริหารจะต้องใส่ใจฝักใฝ่รับผิดชอบทุกอย่าง ในโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีความตั้งใจ

มีความมั่นใจแน่แน่วในอันที่จะวางตัวให้เป็นตัวอย่างทาง คุณธรรม และ จริยธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดทั้งทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม ผู้บริหารต้อง หนักแน่นและซื่อสัตย์ต่อตัวเอง และ ผู้อื่นเสมอ การใช้อิทธิบาท 4 ที่เป็นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับจิตตะไว้ว่า คำว่าเอาใจใส่หมายความว่า ใจจดจ่ออยู่กับเรื่องนั้น เช่นในเรื่องที่เราจะคิดจะค้นจะปฏิบัติในเรื่องอะไร เอาใจคิดไว้เสมอพูดกับตัวเองไว้บ่อย ๆ คิดไว้บ่อย ๆ กำลังใจมันก็เกิดขึ้นในการที่จะศึกษาในการที่จะปฏิบัติในการที่จะก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบเพราะมีความคิดจดจ่ออยู่ในเรื่องนั้น เราจะตั้งจุดไว้แล้วใจก็อยู่กับเรื่องนั้น อยู่ด้วยปัญญาอยู่ด้วยเหตุผล ดังนั้น จิตตะ คือ ความจดจ่อใส่ใจ หรือความตั้ง มั่นของจิตใจ การมีสมาธิมีความเอาใจใส่จดจ่อ การทำใจให้เข้มแข็ง การทำงานต้องทำงานตามเวลา มีใจจดจ่ออยู่กับงาน มุ่งให้งานสำเร็จ ไม่ทำงานแบบหยุด ๆ ทำ ๆ หากกำลังทางานอย่างใด ก็ต้อง ทำงานอย่างนั้นให้สำเร็จก่อนจึงทำงานอย่างอื่นต่อไป ผู้บริหารจะต้องอุทิศเวลาให้กับงาน มีใจจดจ่อ กับงาน มีการกำหนดตารางในการทำงาน มีปฏิทินปฏิบัติงาน จัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงาน ทำงานอย่างมีระบบ และมีแบบแผน มีพลังจิตที่เข้มแข็งไม่ย่นย่อ ท้อแท้ต่อการทำงานติดตาม ประเมินผลตลอด และยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ **อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553 หน้า 11-13)** ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดี คือ โดยผู้สอนอาจใช้วิธีการหรือมาตรการต่าง ๆ มาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพที่สูง เช่น การให้ผู้เรียนบอกความคาดหวังและให้เกรดตนเอง การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย การอภิปรายในชั้นเรียน การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียน การฝึกคิดเกี่ยวกับการใช้ความคิดของตนเอง (Think about Thinking) ใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัย การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องพยายามใช้เทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายมีความน่าสนใจและทันสมัยมาใช้พัฒนาผู้เรียนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้ และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ **ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5** (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) คือการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยี แอพลิเคชั่น แล้วเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย จะส่งผลให้นักเรียนทำงานได้อย่างเป็นระบบระเบียบ รู้จักคิดรู้จักทำ ตั้งใจรับรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ในภายภาคหน้า นำสถานการณ์จริงมาประกอบเพื่อให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ แล้วให้นักเรียนสนใจรับรู้ในสิ่งที่เรียนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ให้นักเรียนคิดในเรื่องที่จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ฝึกสมาธิให้กับนักเรียน และสร้างความตระหนักในการเรียนรู้ รวมถึงตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่เรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีสื่อนวัตกรรมที่ทันสมัย เพื่อให้นักเรียนกระตือรือร้น และมีใจฝักใฝ่ในการเรียนตลอดเวลา

ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองใน

การเรียน) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า แนวทางในการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน ส่งเสริมนักเรียนให้มีการใช้วิจารณญาณอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำ รวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป ทบทวนไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ที่ได้คิด ที่ได้ทำว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ฝึกให้นักเรียนนำประสบการณ์จริงมาแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบนักเรียน ก่อนเรียน-หลังเรียน ในเวลานอกเหนือจากเวลาเรียนในห้องเรียนจะหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากวิชาที่ตนเองเรียน และพยายามปรับปรุงการเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นพิจารณาให้เป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระเทพวิสุทธิญาณ** (2538, หน้า 95) ได้อธิบายว่า วิมังสา แปลว่า ความพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งนั้น ๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงทั้งเหตุทั้งผลในความดีต่าง ๆ ที่ตนกระทำมาแล้วคือย้อนกลับไปดูตนเองได้ทำเหตุปลูกฉันทะใช้วิริยะได้ตั้งจิตตะในการนั้น ๆ ไว้มากน้อยเท่าไรเท่าไรแล้วได้ผลเท่าไร เมื่อบุคคลพิจารณาสอบสวนการกระทำของตนด้วยตน ก็ย่อมเข้าใจตนเองสามารถปรับตนเองให้ทำงานได้ถูกต้อง และยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ **อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553 หน้า 11-13)** ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่ดี คือ การสอนที่มีการวัดผลประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังการเรียน โดยอาจใช้วิธีต่าง ๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การทดสอบ การให้ค้นคว้ารายงาน การทำแบบฝึกหัด ฯลฯ การวัดผลประเมินผลจะช่วยวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และวัดผลสำเร็จของผู้สอน ผู้สอนจะนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลย้อนกลับพิจารณาการสอนของตนว่ามีข้อบกพร่องที่องค์ประกอบการสอนข้อใด ทำให้แก้ไขได้ตรงจุด เพื่อความบูรณ์ของการสอนครั้งต่อไป และยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ **ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 5** (เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567) ให้สัมภาษณ์ว่า วิธีการประยุกต์ใช้ ด้านวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน) โดยส่งเสริมนักเรียนให้มีการใช้วิจารณญาณอย่างมีเหตุผล ในสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำรวมถึงผลเสีย และการแก้ปัญหาต่อไป ทบทวนไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ที่ได้คิด ที่ได้ทำว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ฝึกให้นักเรียนนำประสบการณ์จริงมาแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดสอบนักเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน และแจ้งให้นักเรียนทราบเพื่อปรับปรุงตนเอง ควรนำข้อบกพร่องมาทบทวนเพื่อเสนอแนวทาง และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนครั้งต่อไป หลังจากเรียนเนื้อหาจบทุกครั้ง ครูมีการทดสอบเพื่อวัดความรูของนักเรียน หรือสรุปบทเรียนทุกครั้ง เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมการเรียนรู้สืบค้น สืบเสาะหาความรู้โดยใช้เหตุผลและคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ

5.2.2 ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ที่มี อายุ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย แตกต่างกัน ดังนี้

1) จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลีแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ช่วงอายุ วัย ประสบการณ์ของนักเรียนแตกละช่วงอายุมีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคิดการแยกแยะวิเคราะห์ในการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมมีความแตกต่างกัน นักเรียนที่มีอายุหรือระดับการศึกษาที่สูงกว่าย่อมมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลีแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเจริญ บุญทศ,ดร. และ ดร.ลัดดาวัลย์ คงทอง** (2563, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงาน กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 จำแนกตามระดับชั้น พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนโดยส่วนรวม และราย ด้านทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) และด้านวิริยะ(ความเพียร) นักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลีแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ช่วงอายุ วัย ประสบการณ์ของนักเรียนแตกละช่วงอายุมีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคิดการแยกแยะวิเคราะห์ในการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมมีความแตกต่างกัน นักเรียนที่มีอายุหรือระดับการศึกษาที่สูงกว่าย่อมมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลีแตกต่างกัน เมื่อทดสอบความแตกต่างของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมที่มีระดับชั้นต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนมากกว่า มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 5 มัธยมศึกษาปีที่ 7 มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน มากกว่า มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเจริญ บุญทศ,ดร. และ ดร.ลัดดาวัลย์ คงทอง** (2563, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงาน กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของการประยุกต์ใช้

หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาวิชราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3 จำแนกตามระดับชั้น พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนโดยส่วนรวมและราย ด้านทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) และด้านวิริยะ(ความเพียร) นักเรียนมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลีแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า การศึกษาทำให้คนมีความรู้มีประสบการณ์ มีความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนในด้านต่าง ๆ ประสบการณ์และความรู้ของนักเรียนทำให้เกิดความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคิดการแยกแยะวิเคราะห์ในการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมมีความแตกต่างกัน นักเรียนที่มีอายุหรือระดับการศึกษาที่สูงกว่าย่อมมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลีแตกต่างกันเมื่อทดสอบความแตกต่างของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี โดยรวมที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มเกรดเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน มากกว่า กลุ่มเกรดเฉลี่ย 1.50-2.50 กลุ่มเกรดเฉลี่ย 2.51-3.50 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน มากกว่า กลุ่มเกรดเฉลี่ย 1.50-2.50 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มนตรี ฉัตรเท** (2566, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า 1) บุคลากรเทศบาลเมืองบางกรวย นนทบุรี มีการประยุกตใชหลักอิทธิบาท 4 โดยรวม และรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อแยกออกเป็นรายด้านพบวา ด้านที่มีคาเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านวิมังสา และด้านที่มีคาเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านจิตตะ 2) ผลการเปรียบเทียบพบวา บุคลาการเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีเพศ อายุ ระยะเวลาการทำงาน ระดับการศึกษา ตำแหนง และสังกัดกองมีระดับการประยุกตใชโดยรวมไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยเพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียนมีความพอใจในการเรียนการสอน อยากที่จะเรียนในรายวิชา สนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

2. ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ เพื่อให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่หลากหลาย และแสดงความสามารถที่ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ และสนใจ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จยิ่งๆขึ้นไป

3. ผู้บริหารต้องวางแผนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีองค์ความรู้ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียน

4. ควรมีแผนงบประมาณด้านการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัย การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกในการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องพยายามใช้เทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายมีความน่าสนใจและทันสมัยมาใช้พัฒนาผู้เรียน

5. ควรจัดระบบการติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพ เพื่อให้บุคลากรในองค์กรเห็นความสำคัญของการการติดตามและประเมินผล แล้วนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยการนำหลักหัวใจนักปราชญ์ในพุทธศาสนาไปใช้ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

2. ควรศึกษาวิจัยปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

3. ควรศึกษาวิจัยแนวโน้มการจัดการเรียนรู้ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุลี

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

พระไตรปิฎกมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี พร้อมอรรถกถา. (ชุด 91 เล่ม). พระไตรปิฎก อรรถกถาแปล ฉบับครบรอบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551*). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมสามัญศึกษา. (2542). *การจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.

กองศาสนศึกษา. (2527). *ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์.* กรุงเทพมหานคร: การศาสนา.

กุลิสรา จิตรชญาวณิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). *สถิติสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2561). *หลักการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 12) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา. (2525). *พฤติกรรมในการเรียนการสอน. ในเอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมการสอนประถมศึกษา (หน่วยที่ 6). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*

นิพล รัตนพันธ์.(2545). *ร่วมปฏิรูปการเรียนรู้กับครูต้นแบบ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบปฏิบัติ-แก้ปัญหาพัฒนาการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2537). *เรื่องไม่ยาก ถ้าอยากเรียนเก่ง.* กรุงเทพมหานคร: เจริญผล.

ปิ่น มุทุกันต์. (2539). *ปฏิบัติตามธรรมะประสบความสำเร็จ.* กรุงเทพฯ: มงคลสาร.

ปิ่น มุทุกันต์, (2542). *บันทึกธรรม ฉบับสมบูรณ์*, กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2538). การทดสอบจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทวิโรฒ.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมฺโม). (2552*). รัฐศาสตรในพระไตรปฎก*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปิยโสภณ และบุญสืบ อินสาร (2564). *พจนานุกรมบาลี–ไทย อรรถกถาธรรมบท ภาค 5-8*, กรุงเทพ ฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตฺญาโณ), (2548). *อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวโกวาท*, (กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระเทพวิสุทธิญาณ. (2538). *อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 1*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2540). *ชุมนุมปฐกถาชุดพุทธธรรม*. กรุงเทพ ฯ: เอมี่ เทรดดิ้ง.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2553). *ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย (พุทธทาสภิกขุ). (2549). *การงานที่เปนสุข*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา

พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *กระบวนการเรียนเพื่อการพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมมังคลาจารย์. (ปัญญานันทภิกขุ). (2554). *พจนานุกรมธรรม ฉบับปัญญานันทะ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). “อิทธิปาทกถา” พุทธจักร. กรุงเพทมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระราชปญญากวี (สุบิน เขมิโย). (2528). *ประมวลบทพระธรรมเทศนา*. กรุงเทพมหานคร: กรมศาสนา.

พุทธทาสภิกขุ และ ปัญญานันทภิกขุ. (2544). *คุณธรรมของชีวิตที่ดีงาม.* กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา

พรทิพย์ ศรีสุรักษ์. (2529). *การอ่านตำราเรียนให้ดี เรื่องไม่ยากถ้าอยากเรียนเก่ง.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พวงเพ็ญ อินทรประวัติ. (2532). *รูปแบบการสอน*. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์และพเยาว์ ยินดีสุข. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2526). *หลัก และวิธีสอนอุดมศึกษา.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

มิเชล บราวน์. (ม.ป.ป.). *เทคนิคการเรียนได้เก่ง สอบได้ดี (ไชยทิพย์ ไชยสมหมาย, ผู้แปล, พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพมหานคร: ยูโรปาเพรส.

ยุดา รักไทย และณัฐพงศ์ นาศมาริษ. (2543). *คู่มือคนเก่งเรียน.* กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ต.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นาน มีบุคส พับลิเคชั่นส.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ลำพอง บุญช่วย. (2530). *การสอนเชิงระบบ.* ปทุมธานี: วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2540). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น

วารีรัตน์ แก้วอุไร. (2549). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอน.* พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วัชรี บูรณสิงห์. (2526). *การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิชัย ประสิทธ์วุฒิเวชช์. (2542). *การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิพเพรส.

วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์. (2539). *แนะวิธีเรียนเก่ง และปัญหาเพิ่มเชาว์.* กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (ป.อ.ปยุตฺโต), (2561). *การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน.* กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2563). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, (พิมพ์ครั้งที่ 34), กรุงเทพ ฯ: ผลิธัมม์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต).(2542). *พุทธธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, (2564), *พระนิพนธ์ธรรมานุกรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สงัด อุทรานันท์. (2532). *เทคนิคการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ.* พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถิต วงศ์สวรรค์. (2527). *จิตวิทยาแนะแนว.* กรุงเทพมหานคร: พีระพัฒนา.

ส่งศรี ชมภูวงศ์. (2559). *สถิติสำหรับการวิจัย*. นครศรีธรรมราช: วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2549). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2549). *พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ 16*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย

สุพิน บุญชูวงศ์. (2544). *หลักการสอน.* กรุงเทพฯ: ฝ่ายเอกสารตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

สุจินต์ วิศวธีรานนท์. (2526). *การเขียนแผนการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์* การสอนชุดวิชาการสอนวิทยาศาสตร์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. (2542*). การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.

สุมานิน รุ่งเรืองธรรม. (2526). *กลวิธีสอน.* กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม.

สุมิตร คุณานุกร. (2518). *หลักสูตร และการสอน.* กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

สุวิทย์ มูลคำ . (2550). *19 วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะ.* กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

โสภา ชูพิกุลชัย. (2528). *ความรู้เบื้องต้นทางจิตวิทยา.* กรุงเทพมหานคร: สูตรไพศาล.

ไสว ฟักขาว. (2544). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพฯ: เอมพันธ์.

สำนักงานคณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี พ.ศ. 2558-2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542,แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) 2545.* กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). *60 ปีพระมหาบารมี เพื่อพัฒนาการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหายบล็อก และการพิมพ์.

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557). *คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เรียนรู้การผลิต และจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิตอล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

3) วิทยานิพนธ์ /สารนิพนธ์ และงานวิจัย

กิ่งกาญจน์ ปานทอง. (2545). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาตามโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำ (กศ. บป.). ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, คณะวิทยาการจัดการโปรแกรม, สาขาวิชานิเทศศาสตร์*, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชัยวัฒน์ แสงศรี. (2538). *ทัศนคติต่อการปฏิบัติงานในฐานะเลขานุการคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) ของการพัฒนาการจังหวัดเลย.* วิทยานิพนธ์พัฒนาบริหารศาสตร์บัณบัณฑิต, สาขาการจัดการพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ทศพร น้อมวงศ์. (2547). *“การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้บริหาร และครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ที่มีต่อการจัดการศึกษาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา”*.สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการมัธยมศึกษา การสอนสิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทิพวรรณ สุวรรณประเสริฐ. (2551). *การศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา 2 กรุงเทพมหานคร. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวิจัย และสถิติทางการศึกษา,* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระครูจันทกิจโสภณ จนฺทวโส (ศิรวงศ์). (2561). *เรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของครู และคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลศรีมโหสถจังหวัดปราจีนบุรี*. ปริญญาศาสนศาตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนา และปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระครูปลัดศักดิ์ มหาวีโร (โกศลสุภวัฒน์). (2560). *การใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางเตย เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.* พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระจักร จกฺกวโร (เหมือนปน). (2564). *การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเจริญ บุญทศ,ดร. และ ดร.ลัดดาวัลย์ คงทอง. (2563). *การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัด*

พระนครศรีอยุธยา สังกัดงาน กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตกลุ่ม 3. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญชัย ปภสสรเมธี (จูแวน). (2541). *"ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร"*. ปริญญานิพนธการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระสุวรรณา อินฺทโชโต (เหือน). (2563). *การใช้อิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา*. ปริญญาศาสนศาตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พรพจน์ เพ็ชรทวีพรเดช. (2547). *ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มนตรี ฉัตรเท. (2566). *การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. ปริญญาศาสนศาตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

รุจิรา เยาวมาตย์. (2541). *ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และความพึงพอใจในวิชาชีพพลศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ภาควิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิชชุดา เตียวสกุล. (2529). *ผลการใช้กิจกรรมแนะแนวกลุ่มต่อนิสัยในการเรียนและทัศนคติทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุดฤทัย มุขยวงศา. (2533). *ผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม โดยใช้แนวความคิดแบบพิจารณาความเป็นจริงที่มีต่อนิสัย และทัศนคติในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา,บัณฑิตวิทยลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทัศน์ สีแก้วเขียว. (2548). *พฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง วิชาเอกพลศึกษา วิทยาลัยพลศึกษาในเขตภาคใต้ ปีการศึกษา 2547*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชา*พลศึกษา,* คณะ*พลศึกษา,* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อังคณา อ่อนธานี. (2552). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้โดยอิงแนวคิดการจัดการความรู้ สำหรับนิสิตครู. การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิทยาศาสตร์ศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อุดม ทิพย์พงศ์ธร. (2539). *ผลของการศึกษาอานาปานสติสมาธิที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดอนเขว้า.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

4) บทความในวารสาร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการศึกษา, *วารสารการศึกษาไทย, 7*(69) : 6.

5) ออนไลน์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2563). งานก็ได้ผล คนก็เป็นสุข. สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2566, จาก https://pagoda.or.th/somdej-payutto/12-13.html

ธีรพล ศรีเป๊ะบัว. (2566). อิทธิบาท 4. สืบค้นเมื่อ 1 กันยา 2566. จาก https://n9.cl/6233s

2. ภาษาอังกฤษ

Anderson, T. P. (1997). *Using models of instruction*. In C. R. Dills, & A. J. Romiszowski (Eds), Instructional development paradigms. Englewood Cliffs, NJ: EducationalTechnology Publications.

Arends, R. I. (1999). *Classroom instruction and management*. New York:McGraw Hill.

Cattell, C. V., & Scheier, T. E. (1961). *The meaning and measurement of an anxiety.* New York: The Renald Press.

Cranston, C. M., & Mccort, B. (1985). *A learner analysis experiment: Cognitive style versus learning style in undergraduate nursing education*. Journal of Nursing Education, 24(40), 136-138.

Duke, Daniel, L. (2004). *The Challenges of Educational Change*. Pearson Education,Inc.

Hough, J.B. and Duncan, K. (1970). *Teaching description and analysis*. Addison-Westlu.

Holtzman, H. W. (1965). *Survey of study habits and attitudes*. New York: The Psychology Corporation.

Humphreys, W. R. (1960). *Effects of cooperative: Competitive and individualistic learning on student's achievement in science class*. Journal of Research in Science Teaching, 35(31), 125-131.

Jearakul, P. (1976). *A study of some factors associated with academic performance of tenth-graders in provincial high school of northeastern Thailand*. Dissertation Abstracts International, 32(05), 1456-A. (UMI No. 2547597)

Joyce, B. and Weil, M., & Calhoun, E. (2004). *Models of teaching*. Boston: Allyn and Bacon.

Rycroft, C. (1978). *Anxiety and neurosis*. Harmondsworth, England: Penguin.

Slavin, R.E. (1990). *Cooperative Learning Theory, Research and Practice*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Spielberger, C. D., Gonzalez, H. P., & Fletcher, T. (1979). *Test anxiety reducation, learning strategies, and academic performance, In C. D. Spielberger & A. R. O'Neil (Eds.), Cognitve and affective learning strategies*. New York: Academic Press.

Uris, A. (1970). *The executive desk book*. New York: Van Nostrand Reinholt.

Weiner, B. (1972). *Attribution theory, achievement motivation, and the educational process*. Review of Educational Research, 42(66), 158-160.

Weinstein, C. E., & Mayer, D. G. (1986). *The teaching of learning strategies. In M. C. Wittrock (Ed.). Handbook of research on teaching (3rd ed.)* New York: Macmillan.

Weinstein, C. E., & Palmer, D. R. (2002). *Learning and Study Strategies Inventory (LASSI) (2nd ed.)*. Amarillo, TX: H&H Publishing.

Wrenn, C. G., & Larsen, R. P. (1969). *Studying effectively*. Stanford, CA: Stanford University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

1. พระศรีวินยาภรณ์, ดร.

ตำแหน่งปัจจุบัน - คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. ดร.สันติราษฎร์ พวงมะลิ

ตำแหน่งปัจจุบัน - อาจารย์ประจำ พระพุทธศาสนาและ ปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3. ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ

ตำแหน่งปัจจุบัน - อาจารย์ประจำ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๖๘๕ **วันที่** ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยวิทยานิพนธ์ (IOC)

เรียน พระศรีวินยาภรณ์, ดร.

ด้วย พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๘ นักศึกษารุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในโรงเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (APPLICATION OF THE IDDHIPADA IN STUDYING OF STUDENTS IN AT SOMBOONSONG SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเรียนมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทน
๑๑ พ.ย. ๖๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๖๘๕ **วันที่** ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยวิทยานิพนธ์ (IOC)

เจริญพร ดร.สันติราษฎร์ พวงมลิ

ด้วย พระบัวไส ชยวณโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๘ นักศึกษารุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในโรงเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (APPLICATION OF THE IDDHIPADA IN STUDYING OF STUDENTS IN AT SOMBOONSONG SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ด้วยความยินดี
(ดร.สันติราษฎร์ พวงมลิ)
๑๕ มิ.ย. ๖๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๖๘๕ **วันที่** ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยวิทยานิพนธ์ (IOC)

เจริญพร ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ

ด้วย พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๐๘ นักศึกษารุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในโรงเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (APPLICATION OF THE IDDHIPADA IN STUDYING OF STUDENTS IN AT SOMBOONSONG SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเจริญพรมายังท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนงานวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ด้วยความยินดีค่ะ
ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ
๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

ภาคผนวก ค
แบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับตามความเป็นจริงโดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือ เติมข้อความลงในช่องว่าง ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะปกปิดเป็นความลับ แต่นำไปวิเคราะห์เพื่อนำผลการวิจัยไปแก้ไขปรับปรุง เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. อายุ

1. ☐ 12 - 15 ปี (มัธยมต้น) 2. ☐ 16 - 20 ปี (มัธยมปลาย)

2. ระดับชั้น

1. ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 1 2. ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 2
3. ☐มัธยมศึกษาปีที่ 3 4. ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 4
5. ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 5 6. ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 6
7. ☐มัธยมศึกษาปีที่ 7

3. เกรดเฉลี่ย

1. ☐ 1.50-2.50 2. ☐ 2.51-3.50
3. ☐ 3.51 ขึ้นไป

ตอนที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องวางที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	ข้อความ	ระดับการใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)						
1	นักเรียนมีความพอใจในการเรียนทุกรายวิชาหรือไม่ อย่างไร					
2	นักเรียนมีความพอใจเรียนในเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร					
3	นักเรียนมีความพอใจเรียนในทุกคาบเรียนหรือไม่ อย่างไร					
4	นักเรียนมีความพอใจเรียนในเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร					
5	นักเรียนมีความพอใจในการสอนของครูหรือไม่ อย่างไร					
ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)						
6	นักเรียนมีความเพียรพยายามในการเรียนทุกรายวิชาหรือไม่ อย่างไร					
7	นักเรียนมีความขยันค้นคว้าบทเรียนในเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร					
8	นักเรียนมีความเพียรพยายามในการเรียนทุกคาบเรียนหรือไม่ อย่างไร					
9	นักเรียนมีความพยายามอ่านหนังสือในบทเรียนร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร					
10	นักเรียนมีความเพียรพยายามในการค้นคว้าบทเรียนในการสอนของครูหรือไม่ อย่างไร					

ข้อ	ข้อความ	ระดับการใช้				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)						
11	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการเรียนหรือไม่ อย่างไร					
12	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในเนื้อหาของหลักสูตรของโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร					
13	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการเรียนทุกคาบเรียนหรือไม่ อย่างไร					
14	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการเรียนร่วมเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร					
15	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการสอนของครูหรือไม่ อย่างไร					
วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)						
16	นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียนทุกรายวิชาหรือไม่ อย่างไร					
17	นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในเนื้อหาของหลักสูตรของโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร					
18	นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียนทุกคาบเรียนหรือไม่ อย่างไร					
19	นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในในการเรียนร่วมเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร					
20	นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในการสอนของครูหรือไม่ อย่างไร					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

1) ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)

.....

.....

.....

2) ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)

.....

.....

.....

3) ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)

.....

.....

.....

4) วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)

.....

.....

.....

“ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้”

พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา
ผู้วิจัย
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

คำชี้แจง

ขอความกรุณาให้สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง หรือตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะปกปิดเป็นความลับ แต่จะนำไปวิเคราะห์ เพื่อนำผลการวิจัยไปแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ให้แบบสัมภาษณ์ ด้วยการกรอกข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริงเท่าที่สามารถเปิดเผยได้

ตอนที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....เงินเดือน.....บาท

การศึกษา.....สาขา.....

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ตำบล.....เขต.....จังหวัด.....

รหัสไปรษณีย์.....โทร.....มือถือ.....

ตอนที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

2.1 ท่านมีความเข้าใจหลักฉันทะ ความพอใจ ในอิทธิบาท 4 อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

2.2 ท่านมีความเข้าใจหลักวิริยะ ความเพียร ในอิทธิบาท 4 อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

2.3 ท่านมีความเข้าใจหลักจิตตะ ความเอาใจใส่ ในในอิทธิบาท 4 อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

2.3 ท่านมีความเข้าใจหลักวิมังสา ความไตร่ตรอง ในในอิทธิบาท 4 อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 วิธีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน

3.1 ท่านมีวิธีการประยุกต์หลักฉันทะเข้ากับการเรียนอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

3.2 ท่านมีวิธีการประยุกต์หลักวิริยะ เข้ากับการเรียนอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

2.3 ท่านมีวิธีการประยุกต์หลักจิตตะ เข้ากับการเรียนอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

1.4 ท่านมีวิธีการประยุกต์หลักวิมังสาเข้ากับการเรียนอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

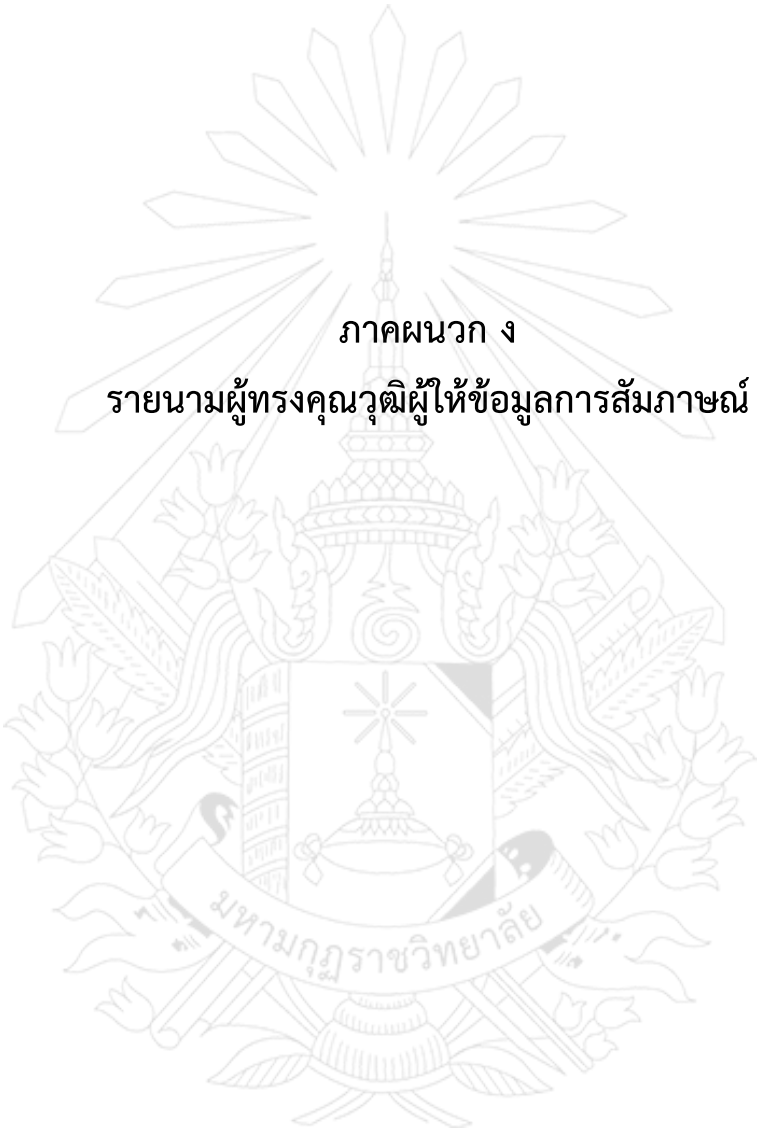
.....

.....

ขอขอบคุณ

พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

1. พระอาจารย์เบียน อิทธิยศ

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567

2. อาจารย์สีวิไล ดวงจันทร์

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียน

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567

3. อาจารย์บุญยืน สีลา

ตำแหน่ง หัวหน้าวิชาการ

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567

4. อาจารย์บัวไข จันทิพย์

ตำแหน่ง หัวห้องการ

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567

5. อาจารย์วันมณี บุญหมีนลาด

ตำแหน่ง รองผู้บริหารห้องการ

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2567

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๒๐๑

๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล

เจริญพร พระเบียน อิทธิยศ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยบุรี

ด้วย พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านอนุเคราะห์ ในการแจกแบบสอบถามเก็บข้อมูล เพื่อเป็นข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามเก็บข้อมูลดังกล่าวให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑
ผู้ประสานงาน : พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) โทร. ๐๙๖-๙๓๕๔๖๒๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระเบียน อิทธิยศ

ด้วย พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ด้วยความเคารพ

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระเบียน อิทธิยศ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑
ผู้ประสานงาน : พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) โทร. ๐๙๖-๙๓๕๔๖๒๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๑๕๙

๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระเบียน อิทธิยศ

ด้วย พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ด้วยความเคารพ

พระบัวใส ชยวณฺโณ

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑
ผู้ประสานงาน : พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) โทร. ๐๙๖-๙๓๕๔๖๒๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๕/๑๐๒๕๗

๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายสีวิไล ดวงจันทร์

ด้วย พระบัวใส ชยวณโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

ด้วยเกล้าฯ ขอถวายพร

สีวิไล ดวงจันทร์

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑
ผู้ประสานงาน : พระบัวใส ชยวณโณ (วงศ์จันทร์ทา) โทร. ๐๙๖-๙๓๕๔๖๒๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๕๙

๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายบุญยืน สีลา

ด้วย พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

ด้วยดอกบัวบูชา
บุญยืน
บุญยืน สีลา

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑
ผู้ประสานงาน : พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) โทร. ๐๙๖-๙๓๕๔๖๒๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๒๔๙

๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายวันมณี บุญหมื่นลาด

ด้วย พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)” มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขออำนวยพร

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑
ผู้ประสานงาน : พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) โทร. ๐๙๖-๙๓๕๔๖๒๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๑๐๒๕๗

๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายบัวไข จันทิพย์

ด้วย พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๑๕๐๑๑๐๐๘ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ ๑๙/๒๕๖๔ สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา (BUDDHIST STUDIES) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความสามารถ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ด้วยความเคารพ

ขออำนวยพร

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๘-๑๐๖๒ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑
ผู้ประสานงาน : พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา) โทร. ๐๙๖-๙๓๕๔๖๒๕

ภาคผนวก ฉ
ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และ
ผลการประเมิน (ค่า CVI) แบบสัมภาษณ์

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน
โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

ข้อ	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ			
		1	2	3	สรุปผล
1	**ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน)** นักเรียนมีความพอใจในการเรียนทุกรายวิชาหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
2	นักเรียนมีความพอใจเรียนในเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
3	นักเรียนมีความพอใจเรียนในทุกคาบเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
4	นักเรียนมีความพอใจเรียนในเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
5	นักเรียนมีความพอใจในการสอนของครูหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
6	**ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน)** นักเรียนมีความเพียรพยายามในการเรียนทุกรายวิชาหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
7	นักเรียนมีความขยันค้นคว้าบทเรียนในเนื้อหาของหลักสูตรโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
8	นักเรียนมีความเพียรพยายามในการเรียนทุกคาบเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
9	นักเรียนมีความพยายามอ่านหนังสือในบทเรียนร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
10	นักเรียนมีความเพียรพยายามในการค้นคว้าบทเรียนในการสอนของครูหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**

ข้อ	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ			
		1	2	3	สรุปผล
11	**ด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน)** นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
12	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในเนื้อหาของหลักสูตรของโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
13	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการเรียนทุกคาบเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
14	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการเรียนร่วมเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
15	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการสอนของครูหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
16	**วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียน)** นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียนทุกรายวิชาหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
17	นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในเนื้อหาของหลักสูตรของโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
18	นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในการเรียนทุกคาบเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
19	นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในในการเรียนร่วมเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**
20	นักเรียนมีความพิจารณาไตร่ตรองในการสอนของครูหรือไม่ อย่างไร	+1	+1	+1	**1.00**

ผลการแปลผลค่า (CVI) จากแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

ข้อที่	คำสัมภาษณ์ สำหรับการวิจัย	ผู้เชี่ยวชาญ					รวม	CVI	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1.	ท่านมีความเข้าใจหลักฉันทะ ความพอใจ ในอิทธิบาท 4 อย่างไร	4	4	4	4	4	20	4.00	ใช้ได้
2.	ท่านมีความเข้าใจหลักวิริยะ ความเพียร ในอิทธิบาท 4 อย่างไร	4	4	4	4	4	20	4.00	ใช้ได้
3.	ท่านมีความเข้าใจหลักจิตตะ ความเอาใจใส่ ในในอิทธิบาท 4 อย่างไร	4	4	4	4	4	20	4.00	ใช้ได้
4.	ท่านมีความเข้าใจหลักวิมังสา ความไตร่ตรอง ในในอิทธิบาท 4 อย่างไร	4	4	4	4	4	20	4.00	ใช้ได้
5.	ท่านมีวิธีการประยุกต์หลักฉันทะ เข้ากับการเรียนอย่างไร	4	4	4	4	4	20	4.00	ใช้ได้
6.	ท่านมีวิธีการประยุกต์หลักวิริยะ เข้ากับการเรียนอย่างไร	4	4	4	4	4	20	4.00	ใช้ได้
7.	ท่านมีวิธีการประยุกต์หลักจิตตะ เข้ากับการเรียนอย่างไร	4	4	4	4	4	20	4.00	ใช้ได้
8.	ท่านมีวิธีการประยุกต์หลักวิมังสา เข้ากับการเรียนอย่างไร	4	4	4	4	4	20	4.00	ใช้ได้

Reliability

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.922	20

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
ข้อที่1	3.63	.490	30
ข้อที่2	3.73	.521	30
ข้อที่3	3.87	.629	30
ข้อที่4	3.90	.712	30
ข้อที่5	3.80	.805	30
ข้อที่6	3.73	.740	30
ข้อที่7	3.57	.774	30
ข้อที่8	3.73	.583	30
ข้อที่9	3.70	.535	30
ข้อที่10	3.63	.809	30
ข้อที่11	3.73	.740	30
ข้อที่12	3.70	.702	30
ข้อที่13	3.63	.669	30
ข้อที่14	3.57	.728	30
ข้อที่15	3.73	.640	30
ข้อที่16	3.80	.551	30
ข้อที่17	3.70	.750	30
ข้อที่18	3.60	.621	30
ข้อที่19	3.73	.521	30
ข้อที่20	3.70	.596	30

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
74.20	70.993	8.426	20

ภาคผนวก ช
เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมในการวิจัยในคน

ที่ จว. ๐๐๙๑/๒๕๖๗

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุลี

TITLE: AN APPLICATION OF THE IDDHIPADA FOR STUDENT LEARNING IN SAYABOULY BUDDHIST SECONDARY SCHOOL

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๖๗ วันศุกร์ที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ มติที่ ๕๗/๒๕๖๗ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๗ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ออกให้ ณ วันที่ ๔ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ลงนาม

(พระมหามงวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานกรรมการ
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - ฉายา - นมสกุล : พระบัวใส ชยวณฺโณ (วงศ์จันทร์ทา)

วัน /เดือน/ ปีเกิด : วันที่ 12 เมษายน 2538

สถานที่อยู่ปัจจุบัน : วัดทองเนียม แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร.

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2559 : ปริญญาตรี คณะมนุษย์ศาสตร์ สาขาภาษาบาลี และสันสกฤต มหาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2560 : บาลีเปรียญธัมประโยค 1-2 สำนักเรียน วัดราษฎร์บำรุง กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2560 : นักธรรมชั้นตรี สำนักเรียนวัดสัมพันธวงศาราม กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2561 : นักธรรมชั้นโท สำนักเรียนวัดสัมพันธวงศาราม กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2562 : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดสัมพันธวงศาราม กรุงเทพมหานคร